

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 21

FÖRSTA KAMMAREN

1966

3—4 maj

Debatter m. m.

Tisdagen den 3 maj

Sid.

Svar på interpellation av herr Sundin ang. statstjänstemännens bisysslor	5
Interpellation av herr Nyman ang. åtgärder för att förhindra missbruk av vissa lyssnarapparater	9
Meddelande ang. enkel fråga av herr Holmberg ang. regeringens ställningstagande till tjänstemännens löneförhandlingar	10

Onsdagen den 4 maj

Ökat statligt stöd till barnstugor m. m.	15
Inrättande av ett arbetsmedicinskt institut, m. m.	52
Beskattningen av utomlands verksamma svenska forskare	58
Särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper	60
Utformningen av viss lagtext	62
Glesbygdernas kommunikationsproblem	63
Statsbidrag till folkhögskolor	65

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 4 maj	Sid.
Gemensamma omröstningar:	
ang. anslag till Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar	11
ang. anslag till Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader	12
ang. anslag till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar	13
ang. krediter för bostadsförbättringar	14
Statsutskottets memorial nr 78, ang. överlämnande till bankoutskottet av vissa till statsutskottet hänvisade motioner i viss del	14
— utlåtande nr 76, ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m. . .	15
Utrikesutskottets utlåtande nr 5, ang. överenskommelse med polska regeringen om reglering av vissa ekonomiska intressen avseende svensk fast egendom i Polen	51
Statsutskottets utlåtande nr 58, ang. fortsatt disposition av visst äldre anslag (socialdepartementet)	51
— nr 59, ang. allmän beredskapsstat (allmänna frågor och bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om arbeten inom viss kostnadsram)	51
— nr 60, ang. allmän beredskapsstat (justitiedepartementet)	51
— nr 61, ang. allmän beredskapsstat (försvarsdepartementet) . .	51
— nr 62, ang. allmän beredskapsstat (socialdepartementet)	52
— nr 63, ang. allmän beredskapsstat (kommunikationsdepartementet)	52
— nr 64, ang. allmän beredskapsstat (finansdepartementet)	52
— nr 65, ang. allmän beredskapsstat (ecklesiastikdepartementet)	52
— nr 66, ang. allmän beredskapsstat (handelsdepartementet) . .	52
— nr 67, ang. allmän beredskapsstat (inrikesdepartementet)	52
— nr 68, ang. anslag till informationsverksamhet om Sverige i utlandet	52
— nr 69, ang. anslag till utförande av beskickningsanläggningar i Moskva och Stockholm	52
— nr 70, ang. anslag till statskontoret	52
— nr 71, ang. anslag till främjande av nordiskt-kulturellt samarbete och till bidrag till den nordiska kulturfonden	52
— nr 72, om viss ytterligare ersättning till förre värnpliktige löjtnanten A. F. Abrahamsson	52
— nr 74, ang. inrättande av ett arbetsmedicinskt institut, m. m.	52
Bevillningsutskottets betänkande nr 32, ang. beskattningen av utomlands verksamma svenska forskare	58
Statsutskottets utlåtande nr 73, ang. beskattningen av utomlands verksamma svenska forskare	60

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 34, ang. särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper, m. m.	60
— nr 39, ang. ändrad lydelse av 4 § kommunalskattelagen	62
Första lagutskottets utlåtande nr 26, ang. lagligt skydd för kommunala vapen	63
Tredje lagutskottets utlåtande nr 35, om kontroll över rulettspelsverksamhet	63
— nr 36, om viss ändring i lotteriförordningen	63
— nr 37, om ändring i lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg	63
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 32, ang. glesbygdernas kommunikationsproblem, m. m.	63
Statsutskottets utlåtande nr 75, ang. statsbidrag till folkhögskolor	65
— memorial nr 77, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten	78
Bevillningsutskottets memorial nr 38, ang. alkohollagstiftningen	78
Första lagutskottets utlåtande nr 30, ang. utvidgad tillämpning av lagen om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. och av lagen med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg	78
Andra lagutskottets utlåtande nr 43, ang. vårdbidragen till handikappade barn	78
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 35, ang. utformningen av den s. k. frivården	78

Tisdagen den 3 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 26 och 27 nästlidne april.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med hänvisning till närslutna läkarintyg får undertecknad vördsamt anhålla om fortsatt ledighet från riksdagsarbetet under den tid som i intyget förordas.

Åbyn, Burträsk, den 30/4 1966.

Lage Svedberg

Läkarintyg ang. riksdagsman Lage Svedberg, född den 12/2 1901, Box 1050, Burträsk

Härmed intygas att ovanstående patient kommer att vara sjukskriven och fortsatt oförmögen till riksdagsarbete minst fram till och med den 14/5 1966.

Skellefteå lasarett, Skellefteå den 28/4 1966.

Jack Lundström

leg. läkare

Den begärda ledigheten beviljades för den tid, varunder herr Svedberg, Lage, vore oförmögen till arbete.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om vissa postavgifter jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal med ändring och komplettering av avtalet den 20 december 1956 mellan Sverige och Italien för undvika dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1966/67 till kostnader för övergång till högertrafik;

nr 157, i anledning av väckt motion om pension åt fiskmästare John Jonasson;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m., i vad propositionen avser anslag för budgetåret 1966/67;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående utbildning i automatisk databehandling samt anslag för budgetåret 1966/67 till pedagogiskt utvecklingsarbete; och

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1966/67 till bidrag till politiska partier.

Ang. statstjänstemännens bisysslor

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet GUSTAFSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr

Ang. statstjänstemännens bisysslor

Sundins interpellation angående statstjänstemännens bisysslor, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Sundin har frågat statsministern om han har för avsikt att vidta åtgärder för att eliminera den risk för ett minskat förtroende för statstjänstemännen som kan föreligga på grund av förekomsten av vissa bisysslor.

Interpellationen har överlämnats för att besvaras av mig.

Jag kan meddela interpellanten att en översyn av reglerna om tjänstemäns bisysslor kommer att ske. Jag har sålunda fått Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en sakkunnig för att överse de offentlighetsrättsliga bestämmelser som reglerar rätten för statstjänstemän och vissa andra offentliga tjänstemän att inneha bisysslor.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! För det första vill jag säga att interpellationen är ställd till statsministern, vilket även framgår av svaret. Det torde måhända, herr talman, vara så att hans excellens har andra viktiga uppgifter att fylla vid det här tillfället och att han därför har överlämnat svarandet till civilministern. För det andra har väl de som läst *Aftonbladet* i stort sett redan tagit del av det svar civilministern alldeles nyss föredrog från talarstolen.

Av svaret framgår att min interpellation har tillmötesgått på det sättet att man nu har beslutat att tillsätta en utredning, och för det vill jag till statsrådet uttala min tacksamhet. Förhållandena har på olika områden varit sådana, att det är nödvändigt med den utredning som nu sägs skall komma till stånd. Om man läser svaret finner man dock icke några direktiv för utredningen, vilket jag tycker är rätt märkligt. I anledning härav vill jag säga några ord dels om nuvarande förhållanden, dels om vad jag anser borde vara direktiven för den här utredningen.

Bisysslorna kan verka störande på en tjänsts utövande av två skäl. Dels kan de på grund av sin art vara oförenliga med tjänsten, s. k. jävsgrundande bisysslor, dels kan de på grund av sin omfattning inverka menligt på tjänstemännens förmåga att tillfredsställande sköta tjänsten.

Det är självklart att det är den först nämnda typen av bisyssla, som är den principiellt mest allvarliga och som främst kan rubba förtroendet till tjänstemannens oväld i tjänsteutövningen, enligt § 13 i den sedan förra året gällande tjänstemannalagen. Enligt 7 § statens allmänna avlöningsreglemente, som upphörde att gälla vid utgången av 1965, fordrades särskilt tillstånd för förening med tjänst av uppdrag som ordförande eller ledamot av styrelse, verk, bolag, förening eller inrättning, som har till ändamål att driva rörelse inom industri, handel, transport-, bank- eller försäkringsväsende eller annan näringsgren, vars verksamhet har huvudsakligen ekonomiskt syfte.

För att tillgodose statens intresse av att dess tjänstemän inte eftersätter sina arbetsuppgifter på grund av annat arbete har i 8 § allmänna avlöningsavtalet för statliga tjänstemän m. fl. överenskommit, att tjänstemän skall vara skyldig att på anfordran lämna uppgift angående sina eventuella bisysslor. Sådan skyldighet föreligger dock endast i det fall då arbetsgivare med hänsyn till tjänstemans sätt att sköta sitt arbete finner anledning att begära sådan uppgift, vilket i och för sig kanske kan anses vara märkligt. Angående de jävsgrundande uppdragen stadgas, som nämnts, i statstjänstemannalagen § 13. Däremot finns inga föreskrifter därom i den nyligen utfärdade tjänstemannastadgan. I den PM som låg till grund för nämnda stadga ställde man sig tveksam till om det var möjligt att meddela ytterligare allmänna bestämmelser angående de jävsgrundande uppdragen — utöver § 13 — utan mera ingående undersökningar.

Det är angeläget att den i interpellationsvaret aviserade översynen av de offentlighetsrättsliga bestämmelserna i de här aktuella frågorna kommer till stånd. Både ur allmänhetens och statstjänstemännens synpunkt är det viktigt att klara och entydiga bestämmelser utfärdas på detta område, så att den nuvarande oklarheten skingras och anledning till misstankar om bristande oväld i tjänsteutövningen elimineras.

Jag tillåter mig, herr talman, att tolka statsrådets svar så, att den aviserade översynen inte kommer att begränsas endast till dem för vilka bestämmelserna i statstjänstemannalagen äger tillämpning. Statstjänstemannalagen gäller såväl Kungl. Maj:ts som riksdagens tjänstemän. Däremot gäller den inte för tjänstemän hos statliga bolag eller tjänstemän hos kommunala inrättningar. Den statliga offentliga anställningen är således avgörande för tillämpningen. Det innebär att lagen t. ex. inte omfattar rektorer och lärare i det obligatoriska skolväsendet. Från och med halvårsskiftet i år omfattas inte heller rektorer och lärare vid gymnasier och fackskolor. Statsråd, justitieminister, regeringsråd samt JK, JO och MO är uttryckligen undantagna från lagen jämte ytterligare en del andra.

Statsrådet nämner, som jag redan har sagt, ingenting om de direktiv som kommer att gälla för översynen. Enligt min uppfattning är det angeläget att översynen blir så genomgripande som möjligt. Således bör såväl den centrala som den lokala förvaltningen inbegripas i undersökningen. Tjänstemän inom följande områden kan nämnas:

1) Statsdepartementen. En begränsning av extrauppdragen för tjänstemännen i departementen i t. ex. utredningar och dylikt kan ge positiva verkningar också för riksdagsarbetet, förutom eliminering av tidigare nämnda nackdelar.

2) Centrala ämbetsverken. Låt mig här få nämna exempelvis bostadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen och medicinal-

styrelsen. Dessutom är det alldeles klart att utredningen även bör beröra motsvarande organ på länsplanet.

3) Länsstyrelserna och till dessa knutna befattningshavare. Jag tänker på länsarkitekter, vägdirektörer, länsläkare o. s. v. Här bör innefattas också landshövdingarna och deras bisysslor i form av styrelseposter i privata aktiebolag. För närvarande har ett dussintal av våra landshövdingar dylika uppdrag.

4) Domstolarna i alla instanser.

5) Skatte- och taxeringsmyndigheterna.

Herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag kanske kan få börja med att förklara att orsaken till att interpellationen har överlämnats till mig för att besvaras var den, att det ändå fortfarande är civildepartementet som har hand om personalpolitiken, och detta är ju en typisk personalfråga.

Sedan vill jag också tillägga, att denna översyn har varit påtänkt under ganska lång tid. Den var inte alls föranledd av herr Sundins initiativ i frågan. Funderingar om en översyn har förekommit innan reformen på förhandlingsrättsområdet genomfördes. Man ville bara se var man skulle hamna på avtalssidan och på lagsidan, innan man tog initiativ till en översyn.

Förhandlingsrättsreformen har ju också så långt det är möjligt syftat till att likställa de offentligt anställda tjänstemännen med dem som är privatanställda. Jag är väl medveten om att man inte kan göra detta helt, ty det är ju i många fall här fråga om förtroende för tjänstemännen och om dennes oväld, vilket det inte finns motsvarighet till på den privata sektorn. Man har emellertid ansett att även statstjänstemännen borde ha möjligheter att göra andra saker än vad de sysslar med i sina ordinarie jobb. Det är anledningen till den uppdelning, som herr Sundin talade om, nämligen att avtal har träffats om den del av bisysslorna som man

Ang. statstjänstemännens bisysslor

menar inte kan komma i konflikt med jäv eller dylikt. I den delen har vi ansett att statstjänstemännen ändå bör ha samma rätt som medborgare i övrigt, vilket innebär att de får ha bisysslor i den utsträckning de har möjlighet att ha sådana. Den enda inskränkning som gäller är att bisysslorna inte får vara av sådan omfattning att de menligt påverkar vederbörandes möjligheter att utföra det ordinarie arbetet.

Sedan kommer den andra sidan av saken, den som nu skall utredas. Jag tycker därför inte att det finns så stor anledning att fortsätta diskussionen på den punkten. Herr Sundin nämnde dock ett par frågor som jag kanske ändå får lov att något beröra.

Meningen med utredningen är att utifrån tjänstemannalagens § 13 se om det finns något behov av att vidtaga åtgärder på detta område, som leder till en inskränkning av rätten för tjänstemän att ha bisysslor. Därvid skall också undersökas om det förekommit sådana missbruk att det finns anledning att göra några ingripanden. Denna utredning kommer också, herr Sundin, att omfatta samtliga tjänstemän, således även de höga domare som herr Sundin här pekade på.

Herr Sundin säger — om jag fattade honom rätt — att det inte finns några bestämmelser på detta område i statstjänstemannastadgan. Nej, bestämmelserna härom är införda i instruktioner och verksstadgor, där rätten att ha bisysslor regleras. Utredningen kommer även att gälla dem, som nu omfattas av kommunaltjänstemannalagen. Jag tror därför att herr Sundin kan vara tillfreds även på den punkten.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Låt mig först säga till herr statsrådet att jag i princip ingenting har att invända mot att svaret avgavs av civilministern, som kanske kan dessa frågor ännu bättre än hans excellens statsministern. Vi har måhända

på det sättet fått en tydligare bild av dessa förhållanden, och det är jag enbart tacksam för. Anledningen till att jag gjorde denna anmärkning var helt och hållet att interpellationen hade ställts till statsministern och att svaret lämnats av civilministern.

Statsrådet ville framhålla, att det inte alls berodde på det initiativ som jag tagit i detta sammanhang att utredningen kommit till stånd. Ja, låt detta vara detta — jag skall, herr statsråd, på inget sätt ta åt mig äran därav. Det väsentliga för mig, och kanske i ännu högre grad för alla som i detta land är misstänksamma mot de nuvarande förhållandena — det gäller kanske speciellt i fråga om vissa försäkringsfall — är att utredningen kommer till stånd. Jag vill bara uttrycka den förhoppningen att inte bara tjänstemännens ställning kommer att utredas. Från min sida skulle det vara ett önskemål att det funnes möjlighet att även utreda en del fall under senare år, som varit mycket diskutabla, nämligen fall som gäller enskilda sjuka människor och försäkringsbolag.

Jag tror inte att statsrådet och jag missuppfattar varandra när jag säger, att vi före år 1965 hade just den precisering som jag nämnde men att det inte har vidtagits några åtgärder för att överbrygga den för att på så sätt åstadkomma den säkerhet som jag har efterlyst i min interpellation.

Låt mig avslutningsvis, herr talman, samtidigt som jag än en gång tackar statsrådet för svaret, framhålla att det väsentliga ändå är att någonting göres på detta område och att det göres snabbt och snart för att undanröja de misstankar som för närvarande tyvärr är rådande hos många människor i vårt samhälle.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Vid föredragning av en skrivelse från talmanskonferensen med överlämnande av ett från riksdagens organisationsut-

Interpellation ang. åtgärder för att förhindra missbruk av vissa lyssnarapparater

redning inkommet betänkande med vissa förslag rörande riksdagens förvaltningsorganisation, hänvisades betänkandet, såvitt det avsåge ändringar i riksdagsstadgan och i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande, till konstitutionsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 125, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1966/67 m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåge det procenttal av grundbeloppet, varmed statlig inkomstskatt för vissa skattskyldiga föreslagits ingå i preliminär skatt, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vid föredragning av bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående ny strandskonig på »Puckeln» i Norrström, hänvisades framställningen till bankoutskottet.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet motionerna nr 747—751.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 75 och 76 samt memorial nr 77, bevillningsutskottets memorial nr 38, första lagutskottets utlåtande nr 30, andra lagutskottets utlåtande nr 43 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 35.

På framställning av herr talmannen beslöts att å föredragningslistan för morgondagens sammanträde statsutskottets utlåtande nr 76 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden samt statsutskottets utlåtande nr 73 sättas näst efter bevillningsutskottets betänkande nr 32.

Herr BENGTSOEN (cp) erhöU på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det ärende, som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 125, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1966/67 m. m., hemställer jag, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. proposition utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter torsdagen den 12 innevarande maj.

Denna hemställan biföUls.

Anmälde och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 121, angående kostnader för svenska FN-styrkor m. m.

Anmälde och bordlades statsutskottets memorial nr 78, angående överlämnande till bankoutskottet av vissa till statsutskottet hänvisade motioner i viss del.

Interpellation ang. åtgärder för att förhindra missbruk av vissa lyssnarapparater

Herr NYMAN (fp) erhöU på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Fredagen den 29 april gavs i TV-programmet Fokus en presentation av trådlösa lyssnarapparater, som i USA försäljes på öppna marknaden och som här hemma populariseras genom s. k. agentfilmer i TV och på biografier. Av programmet fick man uppfattningen, att intresset för miniatyrsändare och mottagare ökat på sista tiden. Det finns enligt vad jag erfarit firmor, som försäljer sådan apparatur med en räckvidd på ca 15 meter och till en kostnad på ca 70 kronor. Mottagare kan bl. a. kopplas till en radiomottagare med FM-band och avlyssning kan ske via dess högtalare.

Det är lätt att föreställa sig olägenheten av att sådan apparatur blir eftersökt och spridd i ökad omfattning. Den kan komma att utnyttjas i mer eller mindre vällovliga syften och medföra risk att allvarligt skada medborgares personliga integritet. Visserligen behövs licens för att nyttja sådan apparatur. Detta hindrar emellertid icke att missbruk kan förekomma.

Med anledning av det anförda ber jag att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande fråga: Ämnar herr statsrådet vidtaga åtgärder för att förhindra att lyssnarapparater missbrukas till skada för medborgares integritet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framstälts av herr *Holmberg* (h) till hans excellens herr statsministern: »Kommer regeringen även i de nu pågående tjänstemannaförhandlingarna att uppträda i enlighet med Ers Excellens' uttalande i samband med förhandlingarna mellan LO och SAF att 'inte göra våld på principen om arbetsmarknadens obundenhet gentemot statsmakterna'?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.25.

In fidem

Fritz af Petersens

Onsdagen den 4 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 54 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med av-

slag på motionerna I: 406 och II: 497, såvitt nu är i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits fastställa personalförteckning för förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor,

b) godkänna följande avlöningsstat för förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67:

Avlöningsstat*Utgifter*

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	2 650 900
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	522 300
3. Avlöningar till annan icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	10 351 300
	<hr/>
Summa kronor	13 524 500

Särskilda uppbördsmedel

Avkastning från vissa fonder vid

a) Uppsala universitet	900	
b) Stockholms universitet	334 600	335 500
Diverse inkomster vid Stockholms universitet		1 000
	<hr/>	
Summa kronor		336 500
	<hr/>	
Nettoutgift kronor		13 188 000

c) till Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13 188 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt

motionerna I: 406 och II: 497, såvitt nu är i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits fastställa personalförteckning för förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor,

b) godkänna följande avlöningsstat för förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67:

A v l ö n i n g s s t a t

U t g i f t e r

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	2 650 900	
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	522 300	
3. Avlöningar till annan icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	10 398 300	
		Summa kronor 13 571 500

S ä r s k i l d a a p p b ö r d s m e d e l

Avkastning från vissa fonder vid

a) Uppsala universitet	900	
b) Stockholms universitet	334 600	335 500
Diverse inkomster vid Stockholms universitet		1 000
		Summa kronor 336 500
		Nettoutgift kronor 13 235 000

c) till Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13 235 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;
Nej — 63.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 410, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 101 ja och 105 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 178 ja och 168 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 55 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 406 och II: 497, såvitt nu är i fråga, till Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 23 500 000 kronor, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 406 och II: 497, såvitt nu är i fråga, till Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 23 560 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verk-

ställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;
Nej — 64.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 411, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 97 ja och 110 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 175 ja och 174 nej, vadan beslut i frå-

gan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 56 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 480 och II: 593, såvitt nu är i fråga,

a) godkänna följande avlöningsstat för nordiska afrikainstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67:

Avlöningsstat

1. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>föreslagsvis</i>	1 500
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal	149 500
	Summa kronor 151 000

b) till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 151 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 480 och II: 593, såvitt nu är i fråga,

a) godkänna följande avlöningsstat för nordiska afrikainstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67:

Avlöningsstat

1. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>föreslagsvis</i>	1 500
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal	191 500
	Summa kronor 193 000

b) till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 193 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställ-

des omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 66.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 412, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 91 ja och 114 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 164 ja och 180 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 57 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må beträffande krediter för bostadsförbättringar i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 174 och II: 225 samt I: 421 och II: 518, sistnämnda två motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beträffande krediter för bostadsförbättringar beslutat att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 421 och II: 518, såvitt nu är i fråga, samt med bifall till motionerna I: 174 och II: 225 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen 11 b) anförts.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 55.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 413, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 84 ja och 122 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 168 ja och 177 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Justerades protokollet för den 28 nästlidne april.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden den 10/5—den 13/5 1966 för deltagande i EFTA:s ministermöte i Bergen.

Stockholm den 3 maj 1966.

Gunnar Lange

Till riksdagens första kammare

Då jag av Kungl. Maj:t blivit utsedd att representera den svenska UNICEF-kommittén vid UNICEF:s kongress i Addis Abeba, Etiopien, under tiden den 8—den 28 maj anhåller jag om tjänstledighet från riksdagsuppdraget den 6—den 29 maj.

Stockholm den 4 maj 1966.

Lisa Mattson

De begärda ledigheterna beviljades.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 121, angående kostnader för svenska FN-styrkor m. m.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 78, angående överlämnande till bankoutskottet av vissa till statsutskottet hänvisade motioner i viss del.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermåra bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåttande nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat statligt stöd till barnstugor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbitan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1966/67 beräkna följande anslag, nämligen dels på driftbudgeten till Bidrag till anordnande av barnstugor ett reservationsanslag av 14 000 000 kronor och till Bidrag till driften av barnstugor ett förslagsanslag av 24 000 000 kronor, dels ock på kapitalbudgeten till Lån till anordnande av barnstugor ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

Sedermåra hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 54, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 25 februari 1966, föreslagit riksdagen att

a) godkänna de av föredragande statsrådet förordade grunderna för bidrag och lån till anordnande av barnstugor samt för bidrag till driften av barnstugor;

b) till Bidrag till anordnande av barnstugor för budgetåret 1966/67 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 14 000 000 kronor;

c) till Bidrag till driften av barnstugor för budgetåret 1966/67 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 24 000 000 kronor;

d) till Lån till anordnande av barnstugor för budgetåret 1966/67 på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd, socialdepartementet, anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

I propositionen nr 54 hade redogjorts för vissa av 1962 års familjebereidning framlagda förslag angående samhällets barntillsyn. Det hade fastslagits, att en kraftig utbyggnad av barntillsynen borde komma till stånd.

I syfte att underlätta en snabb utbyggnad hade föreslagits en ökning av det statliga stödet till barnstugeverksamheten. Anordningsbidraget hade föreslagits höjt från nuvarande 2 500 kronor till 5 000 kronor per plats. Därutöver föresloges ett nytt statligt lånestöd med 4 000 kronor per plats, varför det sammanlagda statliga stödet komme att uppgå till 9 000 kronor per plats. Driftbidraget hade föreslagits höjt från 1 200 kronor till 1 600 kronor per plats och år vid daghem och vid s. k. gemensamma barnstugor med olika tillsynstider samt från 500 kronor till 600 kronor per plats och år vid fritidshem. Nuvarande bidrag med 100 kronor per plats och år vid särskilda lekskolor hade föreslagits avvecklat. Anslagsbehovet för budgetåret 1966/67 beräknades jämfört med innevarande budgetår öka från 20 miljoner kronor till 48 miljoner kronor.

I detta sammanhang hade utskottet haft till behandling följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson* (I: 638) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Skärstad m. fl. (II: 600), såvitt nu vore i fråga;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson* m. fl. (I: 639) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund* m. fl. (II: 599), i vilka, såvitt nu

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

vore i fråga, hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att förslag om statligt stöd till familjedaghemsversamheten måtte föreläggas riksdagen i samband med aviserad proposition om samhällets barntillsyn i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 640) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 598), i vilka, såvitt nu vore i fråga, yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om vidgad och intensifierad forskning rörande den kollektiva vårdens inverkan på barn;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 641) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 602), i vilka, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag om statligt stöd till familjedaghemsversamheten måtte föreläggas riksdagen i samband med aviserad proposition om ökat statligt stöd till barnstugor.

Vidare hade utskottet haft till behandling följande i anledning av propositionen nr 54 väckta motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 664) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 817), i vilka hemstälts, att riksdagen måtte

a) uttala sig för att bidrag till lekskolor borde utgå i enlighet med i motionerna angivna grunder;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om parlamentarisk utredning rörande utformningen av förskolan;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning och förslag om statligt stöd till av kommunerna be-

driven familjedaghemsversamhet i enlighet med vad i motionerna anförts;

d) till Bidrag till driften av familjedaghem för budgetåret 1966/67 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* (I: 665) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.* (II: 816), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta,

a) att driftbidraget till lekskolor skulle utgå med 200 kronor per plats och år samt att i följd härav under femte huvudtiteln till Bidrag till driften av barnstugor anvisa ett jämfört med propositionen med 5 000 000 kronor förhöjt anslag av 29 000 000 kronor;

b) att statligt stöd till familjedaghemsversamheten tills vidare skulle utgå enligt de riktlinjer socialstyrelsen föreslagit samt för ändamålet under femte huvudtiteln under en ny anslags-titel Bidrag till familjedaghem anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor;

c) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1967 års riksdag angående det fortsatta stödet till familjedaghemsversamheten;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 666) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 815), i vilka anhållits, att riksdagen måtte besluta,

a) att bidrag till driften av barnstugor skulle utgå med 1 200 kronor per plats och år för barndaghem, 500 kronor per plats och år för fritidshem och 200 kronor per plats och år för lekskolor samt att inget villkor om visst miniantal dag- och fritidshemsplatser i en barnstuga skulle gälla för rätt till statsbidrag;

b) att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att integrerade barnstugor, som kunde medföra risk för ökad påfrestning på barnen, icke borde anordnas

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

utan föregående försöksverksamhet och forskning samt att detsamma borde gälla beträffande öppethållande av barnstugor på sen kvällstid, nattetid eller i skift;

c) att motionerna såvitt avsåge kostnadsfördelningen mellan samhälle och enskilda samt avvägningen mellan olika stödformer måtte överlämnas till familjeberedningen och familjepolitiska kommittén för beaktande;

dels ock en inom andra kammaren av fru *Svensson m. fl.* väckt motion (II: 818), vari yrkats,

a) att det i propositionen nr 54 föreslagna villkoret för erhållande av anordningsbidrag till integrerade barnstugor, nämligen att kommunen skulle förbinda sig till att 2/3 av platserna skulle beläggas av barn för heltids- eller femtimmarsvistelse, skulle utgå;

b) att för erhållande av anordningsbidrag till daghem och integrerad barnstuga kommunen skulle förbinda sig att i förtur ställa platser till förfogande för sådana barn, vilkas båda föräldrar (förälder) vore förvärvsarbetande;

c) att driftbidraget till integrerad barnstuga icke skulle påverkas av det i propositionen angivna 2/3-villkoret utan utgå per plats, som vore belagd med barn för heltids- eller femtimmarsvistelse;

d) att det nuvarande driftbidraget till förskolorna, 100 kronor per plats skulle bibehållas (alternativt tills vidare).

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 666 och II: 815 samt II: 818, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet anført beträffande villkoren för lån och bidrag till anordnande och drift av barnstugor;

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 664 och II: 817, I: 665

och II: 816, I: 666 och II: 815 samt II: 818, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet anført beträffande statsbidragsbeloppet för anordnande och drift av barnstugor;

III. att riksdagen måtte till Bidrag till anordnande av barnstugor för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 14 000 000 kronor;

IV. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 664 och II: 817, I: 665 och II: 816 samt II: 818, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till driften av barnstugor för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 24 000 000 kronor;

V. att riksdagen måtte till Lån till anordnande av barnstugor för budgetåret 1966/67 på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor;

VI. att motionerna I: 664 och II: 817, såvitt avsåge utredning rörande förskolan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VII. att motionerna I: 640 och II: 598 samt I: 666 och II: 815, såvitt avsåge försöksverksamhet och forskning rörande den kollektiva vården, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VIII. att motionerna I: 638 och II: 600, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IX. att motionerna I: 639 och II: 599, I: 641 och II: 602, I: 664 och II: 817 samt I: 665 och II: 816, såvitt avsåge skrivelse angående statsbidrag till familjedaghemsvksamheten, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

X. att motionerna I: 664 och II: 817 samt I: 665 och II: 816, såvitt avsåge medelsanvisning till bidrag till familjedaghemsvksamhet, icke måtte av riksdagen bifallas;

XI. att motionerna I: 666 och II: 815, såvitt avsåge kostnadsfördelning och avvägning mellan olika stödformer, icke

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande bidragsbestämmelsernas utformning

av herrar *Per Jacobsson, Virgin, Kaijser, Dahlén, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman* och *Bohman*, fröken *Elmén*, herrar *Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå, *Antonsson* och *Nilsson* i Tvärälund samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 666 och II: 815 samt II: 818, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anført beträffande villkoren för lån och bidrag till anordnande och drift av barnstugor;

2) beträffande statsbidragens belopp

a) av herrar *Per Jacobsson, Dahlén, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson*, och *Nyman*, fröken *Elmén*, samt herrar *Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå, *Antonsson* och *Nilsson* i Tvärälund, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort dels under II hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 664 och II: 817, I: 665 och II: 816, I: 666 och II: 815 samt II: 818, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anført beträffande statsbidragsbeloppen för anordnande och drift av barnstugor;

dels ock, under förutsättning av bifall till reservationen beträffande hemställan under II, under IV hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 664 och II: 817, I: 665 och II: 816 samt II: 818, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till driften av barnstugor för budgetåret 1966/67 på drift-

budgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 26 500 000 kronor;

b) av herrar *Virgin, Kaijser* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 664 och II: 817, I: 665 och II: 816 och II: 818 samt med bifall till motionerna I: 666 och II: 815, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anført beträffande statsbidragsbeloppen för anordnande och drift av barnstugor;

3) beträffande utredning om förskolan

av herrar *Per Jacobsson, Virgin, Kaijser, Dahlén, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman* och *Bohman*, fröken *Elmén* herrar *Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå, *Antonsson* och *Nilsson* i Tvärälund samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under VI hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 664 och II: 817, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående den framtida utformningen av förskolan i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits av reservanterna;

4) beträffande försöksverksamhet och forskning

av herrar *Virgin, Kaijser* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava i denna reservation angiven lydelse samt att utskottet bort under VII hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 640 och II: 598 samt I: 666 och II: 815, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført om behovet av försöks-

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

verksamhet och forskning rörande den kollektiva vården;

5) beträffande statsbidrag till familjedaghemsversamheten

a) av herrar *Per Jacobsson, Virgin, Kaijser, Dahlén, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman* och *Bohman*, fröken *Elmén*, herrar *Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå, *Antonsson* och *Nilsson* i Tvärälund samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under IX hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 639 och II: 599, I: 641 och II: 602, I: 664 och II: 817 samt I: 665 och II: 816, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ytterligare utredning och förslag till 1967 års riksdag angående det statliga stödet till av kommunerna bedriven familjedaghemsversamhet;

b) av herrar *Per Jacobsson, Dahlén, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson* och *Nyman*, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå, *Antonsson* och *Nilsson* i Tvärälund, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under X hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 664 och II: 817 samt I: 665 och II: 816, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till familjedaghem för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor;

6) beträffande kostnadsfördelning och avvägning mellan olika stödformer av herrar *Virgin, Kaijser* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava i denna reservation angiven avfattning samt att utskottet bort under XI hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att motionerna I: 666 och II: 815, såvitt avsåge kostnadsfördelning och avvägning mel-

lan olika stödformer, måtte överlämnas till familjebereidningen och familjepolitiska kommittén för beaktande.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Det förslag till ökat statligt stöd till barnstugor och annan näralliggande verksamhet som här föreligger innebär, såvitt jag förstår, ett mycket betydelsefullt steg i riktning mot ett bättre tillgodoseende av de behov som faktiskt föreligger på det området. Det finns anledning att erkänna att propositionen innebär väsentliga förbättringar gentemot de förhållanden som för närvarande råder och att det genom de förslag som har framlagts skapas ökade möjligheter att tillgodose behoven. Det hindrar emellertid inte att det kan vara anledning att göra vissa invändningar mot förslaget och att sätta en del frågetecken i marginalen. De reservationer som fogats till utskottsutlåtandet är väl också uttryck för de invändningar som man från olika håll anser sig böra göra mot utskottets förslag.

Det är uppenbart att det föreliggande förslaget starkt betonar de arbetsmarknadspolitiska aspekterna. Såväl familjebereidningen som föredragande statsrådet har, såvitt jag förstår, lagt huvudvikten just vid dessa aspekter, men vi reservanter anser att dessa synpunkter bör i vissa avseenden korrigeras. Alla anser vi naturligtvis att det är angeläget att väl utbildad arbetskraft kan utnyttjas i arbetslivet på olika områden, inte minst på vårdområdena, där det ju för närvarande råder en besvärande arbetskraftsbrist. Det är också viktigt att bereda möjlighet till ett fritt yrkesval för alla och att föräldrar som vill ägna sig åt förvärvsarbete utanför hemmet får möjlighet därtill trots att de har barn som behöver tillsyn.

I det här sammanhanget får vi emellertid inte glömma bort huvudsynpunkten, att det ändå är bäst för barnen att de får den fostran, som hemmet kan erbjuda. Likaväl som man betonar arbets-

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

marknadssynpunkterna, bör man betona att det är viktigt för barnen i de tidiga åldrarna att de får det skydd och den tillsyn som föräldrarna kan ge. Det finns också anledning att hävda den meningen att detta i allmänhet är det bästa även för föräldrarna. Dessa synpunkter bör inte glömmas bort genom ett alltför ensidigt arbetsmarknadspolitiskt resonemang. Vi skall heller inte förbise, tycker jag, att barntillsyn i daghem är en dyr form av barntillsyn och att nettobehållningen rent nationalekonomiskt kanske inte alltid blir så stor som man i vissa fall vill göra gällande.

Man bör vidare söka undvika att skapa regler som vållar ogynnsamma konkurrensförhållanden mellan olika former av barntillsyn. Daghemmen och lekskolorna eller förskolorna — vad man nu vill kalla dem för — har helt olika syfte. Båda formerna är självfallet viktiga. Vi som står för reservationerna har nog den känslan att propositionens och utskottsmajoritetens förslag ger en prioritet åt daghemmen och daghemstillsynen på lekskolornas bekostnad, som inte är lycklig och som i vissa avseenden inte kan vara ägnad att tillfredsställa de önskemål och behov som faktiskt föreligger på dessa områden.

Om jag får använda en tillspetsad formulering kan jag säga, att daghemmen berör en begränsad grupp av barn och föräldrar, medan lekskolorna egentligen berör alla. Lekskolornas värde såsom förberedelse för den obligatoriska skolan blir ju alltmer erkänd. Lekskolan utvecklar barnens samarbetsvanor. Detta är viktigt framför allt för barn som inte har några syskon, vilket ju numera är rätt vanligt. Sannolikt närmar vi oss mer och mer den tid då lekskolan eller förskolan kommer att betraktas såsom en naturlig förberedelse för grundskolan. Det är därför angeläget och kommer att bli ännu angelägnare att inga barn skall behöva känna det handikapp som det innebär att inte ha

haft möjlighet att delta i lekskolans eller förskolans verksamhet före inträdet i grundskolan. Detta förhållande gör att vi reservanter anser att bidraget till lekskolorna bör behållas. Visserligen gäller det, såsom det har sagts i propositionen, ett mycket litet bidrag, som kanske inte har någon större betydelse rent ekonomiskt, men som säkerligen ändå är av psykologiskt värde. Bidraget markerar lekskolans betydelse och även att statsmakterna är beredda att skänka denna form av barntillsyn ett visst ekonomiskt stöd.

Vi vill alltså behålla bidraget till lekskolorna. Med hänsyn till lekskolornas växande betydelse i framtiden anser vi det angeläget att man försöker åstadkomma en utredning av förskolans utformning och hur den kan anpassas till den obligatoriska skolans uppgifter.

När man läser propositionen och utskottets utlåtande kan man inte undgå att lägga märke till de ansträngningar som där i viss mån göres för att rada upp alla de olägenheter som familjedaghemmen anses innebära. Vi som ansluter oss till reservationen på den punkten tycker nog att familjedaghemmen är ett värdefullt komplement till den mera obligatoriskt ordnade barntillsynen i olika former, att de bör utbyggas såsom ett verkligt alternativ till barnstugorna och barndaghemmen samt att familjedaghemmen därför också bör få ekonomiskt stöd från samhället. Vi föreslår att statligt stöd skall utgå även till familjedaghemsvården i enlighet med de riktlinjer som socialstyrelsen har förordat.

Det är naturligtvis riktigt att familjedaghemmen har sina svagheter — mycket kan säkerligen göras och rättas till på det området — men även tillsynen i barndaghemmen har sina olägenheter. Jag tror att om man väger olägenheterna mot varandra skall man finna att båda formerna har sitt berättigande. De förtjänar båda att komma i åtnjutande av samhällets stöd

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

och kan — utbyggda på lämpligt sätt — komplettera varandra i det syfte som man här vill nå fram till.

I våra reservationer har vi velat understryka de synpunkter jag nu antytt. Reservation 1 sysslar med de integrerade barnstugornas problem och villkoren för att statligt stöd skall utgå. Vi anser inte att den två tredjedels-regel som man här velat fastlägga är tillfredsställande; den ger inte rättvisa åt de vitt skiftande förhållanden som råder i olika delar av landet och inom de olika kommunerna. Enligt vår mening bör bidragsreglerna få en sådan utformning att de kommuner, som inte lämpligen kan utnyttja daghemsverksamheten på det sätt man i propositionen förutsatt, ändå skall ha möjlighet att erhålla bidrag till barnstugorna i den mån dessa utnyttjas för barntillsyn. Behovsregeln bör alltså mera beaktas och inte den uppdelning som man har föreslagit i propositionen.

I reservation 2 föreslår vi, såsom jag redan har antytt, att det nuvarande driftbidraget till lekskolorna skall bibehållas. Vi anser nämligen att en avveckling av detta bidrag skulle kunna leda till en uppbromsning av förskolans vidare utveckling, något som vi inte finner önskvärt. Samhället har tvärtom enligt vår mening anledning att stödja lekskoleverksamheten, särskilt med hänsyn till att denna form av barntillsyn ännu inte på långt när har slagit igenom i stora delar av vårt land, även om man har börjat få upp ögonen för värdet och betydelsen av denna form av barntillsyn.

Detta är i huvudsak de synpunkter vi velat framhålla i reservationerna. Jag vill också betona att enligt vår mening en vidare utredning bör göras beträffande barndaghemmen i syfte att närmare klarlägga hur familjedaghemmen och tillsynen av dessa skall utformas. I avvaktan på utredningsresultaten bör riksdagen följa socialstyrelsens förslag om ett bidrag på 2 kronor per barn och dag för heldagsvård.

Med denna kortfattade redovisning av reservationernas innehåll och syftning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 a, 3, 5 a och b.

Fru OLSSON, ELVY, (cp):

Herr talman! Vi har i dag att ta ställning till ökat statligt stöd till barn-tillsynsverksamheten.

Det är med tillfredsställelse man konstaterar att proposition nr 54 innehåller förslag om en avsevärd höjning av statsbidraget till kommunerna. Med den höjning som föreslås kan vi börja skönja en betydligt ökad utbyggnad av verksamheten. Vi vet att utbyggnaden av barndaghemmen på grund av kommunernas stora investeringsbehov inte på något sätt har intagit en prioriterad ställning. De nuvarande statsbidragen har inte därvidlag utgjort tillräcklig stimulans. Det finns omkring 200 000 barn under sju år, vilkas mödrar förvärvsarbetar, men bara cirka 20 000 platser i daghem och familjedaghem. För att kunna klara eller om möjligt öka produktionen behöver samhället dessa kvinnors arbetskraft. Som jag ser det är det då samhällets plikt att sörja för utbyggnaden av barntillsynen. Barnen får här inte komma i kläm. En väsentlig fråga är emellertid hur föräldrarna ordnar det för de barn som inte får plats på barndaghem. Det är uppenbart att det förekommer många både osäkra och undermåliga provisorier som sliter på föräldrarna och som också — vilket är det värsta — skapar otrygghet för barnen.

Vi talar ofta om kvinnornas jämställdhet och valfrihet. Det problemet finns fortfarande trots att vi skriver år 1966. För att åstadkomma något av denna jämställdhet måste de kvinnor som vill göra en insats i arbetslivet få tillfälle att också göra det. Det får dessa kvinnor inte i dag så länge inte barntillsynen är ordnad på ett tillfredsställande sätt. Om det inte går att lösa problemet med barntillsynen för en

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

familj där båda makarna vill göra sin insats i förvärvslivet, blir resultatet i 99 fall av 100 att kvinnan stannar i hemmet.

Jag uttalar än en gång min tillfredsställelse över de ökade statliga bidrag som nu föreslås. Men jag kan tyvärr inte vara tillfredsställd över utformningen av barnstugan enligt propositionen nr 54, nämligen den integrerade barnstugan där barndaghem och lek-skola sammanförs. Den skall enligt förslaget göras flexibel så att kommunerna alltefter behov kan variera heltids-tillsyn och deltidstillsyn, ehuru alltid inom vissa gränser och på så sätt att heltidstillsynen skall dominera. Det låter naturligtvis bestickande att ha allt, bildligt talat, under *ett* tak. Meningen är att verksamheten skall kunna varieras efter behov, och det skall bli väsentligt höjda statsbidrag. Men trots detta finns det uppenbara svagheter i propositionen.

För det första blandas begreppen barndaghem och lek-skola ihop på ett sätt som i varje fall för mig är suddigt och förvillande. För mig har alltid barndaghem och familjedaghem varit barntillsyn. Lekskolan, eller förskolan som jag hellre vill kalla den, har varit en förberedelse för den vanliga skolan. Med det framlagda förslaget blir allt barntillsyn. Skillnaden blir att i en del fall omfattar tillsynen en längre och i andra fall en kortare del av dagen.

För det andra kommer många kommuner inte att kunna utnyttja sin bidragsrätt, om den föreslagna två tredjedels-regeln skall gälla, beroende på att i kommunerna är kraven olika på samhällets barntillsyn. Vi vet att det är stor skillnad mellan kommuner beträffande bebyggelsens lokalisering, befolkningsstrukturen och sysselsättningen. Trots att det råder arbetskraftsbrist i stora delar av landet, finns det också platser — de är rätt många — där kvinnorna hur gärna de än vill ha förvärvsarbete inte kan få något sådant. Då har de inte heller behov av barn-

tillsyn. Vad man däremot har behov av är en lek-skola för att barnen skall komma in i den grupp-gemenskap som är så nödvändig, innan de börjar den vanliga skolan.

För det tredje hyser jag också stora betänkligheter mot de föreslagna integrationsformerna. På daghemmen finns t. ex. olika grupper barn på förmiddagen och eftermiddagen, vilka är på korttidstillsyn. Dessa barn skall då blandas med de barn som vistas på daghemmet hela dagen. För mig förefaller detta bli mycket tröttande för de barn som vistas där hela dagen. Men härom vet vi alldeles för litet och vi handlar så mycket efter vad vi tror.

Vad händer om kommunerna inte kan ordna efter de föreslagna riktlinjerna? Om man, som nu förekommer framför allt på mindre orter på landsbygden, har enbart lek-skola skall det lilla statsbidraget på 100 kronor inte längre utgå. Härutöver har från allmänna arvsfonden utgått ett särskilt bidrag till att ordna lek-skolor. Jag skulle vilja fråga statsrådet Lindström hur det i fortsättningen skall gå med detta bidrag från allmänna arvsfonden. Jag skulle också vilja ha litet utförligare förklaring på varför man tar bort de 100 kronorna till lek-skolan.

1964 hade vi från centern en motion om utredning om allmän förskola. Statsutskottet framhöll att viktiga pedagogiska och sociala skäl talade för att lek-skolans kapacitet skulle byggas ut. Utskottet sade vidare, att särskilt angeläget synes vara den pedagogiska aspekten, inte minst betingad av önskvärdheten av ett väsentligt bättre och starkare utbyggt samarbete med grundskolans lägstadium. Ja, vi är många som har väntat på den här utredningen och undrat varför man dröjde så länge med att tillsätta den. Därför blev vi minst sagt litet förvånade, när det vid årsskiftet blev känt, att det var familjeberedningen — statsrådet Lindströms arbetsgrupp — som hade fått det utredningsuppdraget. Jag kan inte

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

underlåta att säga att jag tycker, att i den utredningen har förskolan kommit bort på vägen. Det har blivit barn-tillsyn med litet variationer! Tyvärr måste jag säga att jag saknar de fina intentioner som fanns i motionen och även i utskottsutlåtandet. Jag tycker det är förvånansvärt att när riksdagen beställer en utredning om allmän förskola, man då i utredningen kan komma så långt bort både ifrån motion och utskottsutlåtande. Någon har kallat det för utredningen som tappade bort förskolan, och jag tycker att det ligger rätt mycket av sanning i detta. Vi som var motionärer 1964 anser fortfarande att den självständiga förskolan bör vara en målsättning. I ett flertal länder finns en betydligt mer utbyggd förskoleundervisning än vi har. Det kan inte finnas bärande skäl för att Sverige skall ha en mindre pedagogiskt inriktad och mindre utbyggd förskola än andra länder. Vi anser att familjeberedningen delvis har tappat bort förskolan, och vi menar fortfarande att en utredning bör tillsättas. Vi anser då helt naturligt att denna utredning bör vara parlamentariskt sammansatt. Utredningen bör överväga om inte skolöverstyrelsen bör vara tillsynsmyndighet. Jag kan inte underlåta att påminna om att statsutskottet i sitt utlåtande nr 8 i år uttalade att starka skäl talar för att lek-skolekurserna även fortsättningsvis står under den centrala skolmyndighetens tillsyn.

Vi anser då också att statsbidrag i avvaktan på utredningen bör utgå till lekskolan även i fortsättningen.

Jag återgår något till barntillsynen och till den form som jag inte berört tidigare, nämligen familjedaghemmen. Det råder ju mycket delade meningar om denna form av barntillsyn. Den påstås vara instabil och undermålig. Jag medger gärna att den inte alla gånger har fungerat riktigt bra. Det kan ha flera orsaker — dels har familjedagmammorna haft en väl liten ersättning, dels har det inte heller funnits någon

fast organisation. För att denna form skall fungera krävs en kommunal organisation, och kommunen bör också ha statsbidrag. Det bör bli höjd ersättning till dagmamman. Den ersättningen skall inte bara ge betalning för vård och arbete utan också för mat. Flera barn i hemmet betyder också ett större slitage, vilket jag tycker att man också skall ta i beaktande och ge viss ersättning för. Det bör även ordnas hälso-kontroll av de hem som tar emot barn. Som vi i år föreslagit i vår familjemotion bör det vidare ordnas utbildning för familjedagmammor. Om vi får till stånd en sådan familjedaghemssamhet som är fast organiserad i kommunal regi får vi en form av barntillsyn som jag personligen tror mycket på.

Det är ju numera allmänt erkänt att familjevård för ungdom som har kommit på kant med samhället är en mycket bra form. Jag har då svårt att förstå varför barntillsyn i familjer skall vara så svår att acceptera för en del människor.

Familjeberedningen skriver i sin promemoria en hel del erkänn samma ord om familjedaghemmen. Men på slutet finner jag en del cyniska saker beträffande statsbidraget som socialstyrelsen föreslagit skola utgå med två kronor, vilket styrelsen äskat i sina petita. Familjeberedningen skriver att det bara skulle göra det hela billigare för kommunen som skulle få lägre kostnader. Varför det? Det är ju allmänt omvittnat att familjedagmamman har för litet betalt. Då är det väl riktigt att man använder statsbidraget till ökad ersättning åt familjedagmamman. Om inte ersättningsfrågan ordnas, är det omöjligt att tro på en utbyggnad, det är vidare svårt att genomföra den urvalsprincip som vi vill ha när det gäller familjedaghemmen, och det finns inte heller några möjligheter att skärpa kraven på familjedaghem.

Med den brist på barntillsynsplatser som vi har tycker jag vi borde sätta

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

till alla krafter för att ordna barntillsynen, och skall vi kunna ordna den på ett för familjerna och för oss alla bra sätt, måste vi bygga ut både barn-daghemmen och familjedaghemmen.

Nu har familjeberedningen behandlat familjedaghemmen på 25—26 sidor i sin promemoria men kan ändå inte ta ställning till frågan om statsbidrag utan anser att det bör företas ytterligare utredning. Jag är medveten om att det behövs ytterligare utredning av en del saker där, men jag tycker ändå det är otillfredsställande att man, när vi fattar beslut om utbyggnad av barntillsynen, inte är så klar med sina ställningstaganden att vi på allvar kan ta upp frågan om statsbidrag även till familjedaghemmen. Jag hoppas verkligen att detta inte är ett sätt att slippa ta upp saken just i dag, att slippa säga nej i dag. Jag hoppas verkligen att jag får besked av statsrådet om detta.

I avvaktan på den utredning som behövs föreslår vi att statsbidrag till kommunerna skall utgå i enlighet med vad socialstyrelsen äskat, men vi bör, som jag ser saken, efter utredningen i stort kunna ansluta oss till tanken att betala kommunernas verkliga kostnader för denna verksamhet på samma sätt som för daghemmens verksamhet. Det bör göras en samordning på sådant sätt, att daghemmen naturligtvis får högre statsbidrag men så att familjedaghem och barndaghem får statsbidrag som är rimligt avvägda.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samma reservationer som herr Jacobsson.

I detta anförande instämde herrar *Svanström* (cp), *Eric Carlsson* (cp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Thorsten Larsson* (cp).

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Alla de institutioner som behandlas i detta utskottsutlåtande och i den proposition som ligger till

grund för utlåtandet har *en* uppgift: att ta hand om barnen när modern av en eller annan anledning inte kan eller i valet mellan flera konkurrerande uppgifter inte väljer att ta hand om barnen.

Den frågan kan tyckas utgöra ett väl avgränsat ämne. I själva verket är den dock bara en del i ett större problemkomplex. I realiteten gäller det en av de skärningspunkter där arbetsmarknadspolitiken och familjepolitiken stöter ihop, arbetsmarknadspolitiken som vill driva eller rättare sagt locka så många mödrar som möjligt ut i förvärvslivet och familjepolitiken som vill värna om familjen som den grundläggande enhet på vilken hela vårt samhälle är byggt och som den naturligaste platsen för den primära fostran av det uppväxande släktet.

Herr Jacobsson anförde alldeles nyss, att familjeberedningen och regeringen låtit arbetsmarknadssynpunkterna överväga. Jag vill göra några reflexioner i anledning av den saken.

Man skulle ibland vilja stanna upp och tänka ungefär så här: Vad är det värt, hela detta jäkt efter höjd standard och efter ökade inkomster för den enskilde, hela detta sökande från samhällets sida efter ytterligare arbetskraft, alla de försök som görs att locka ut så många som möjligt av de gifta kvinnorna i förvärvslivet? För inte det med sig inom andra områden en mängd kostnader som är svåra att beräkna? Är vinsten för produktionen så stor som man tror? Förlorar man inte samtidigt andra värden, som inte går att mäta i pengar men som ändå väl kan jämföras med de materiella statussymboler som för närvarande står högst i kurs?

Det finns ett modernt ord och ett modernt begrepp som heter stress. Det saknar förvisso inte ett reellt underlag. Påminner inte det hela på något otäckt sätt om Viktor Rydbergs grottekvarn, där produktionsökningens krav är järnhårda och där det är barnen som riskerar att få sitta emellan? Blir det verkligen, när alla fakta och alla omständig-

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

heter summeras, någon reell vinst av jäktet, vare sig man ser det ur individens eller ur samhällets synpunkt?

Jag vet att det är omodernt, ja nästan otillbörligt att kverulera på det här sättet, men vi ger oss egentligen aldrig tid till reflexioner av denna typ. Jag tror inte att vi vill ställas inför dem — det är bara att skynda vidare i jakten efter den lycka som heter höjd standard och som tar sig uttryck i höjd nationalprodukt. Men ibland dyker funderingarna ändå upp. De gör det vid behandlingen av det ämne vi har till behandling i dag, och de gör det kanske ännu mer när man förbereder sig på att behandla problemet från den andra sidan, från arbetsmarknadens sida, något som vi kommer att få göra om ett par veckor.

Kan de gifta kvinnornas förvärvsfrekvens höjas upp till samma nivå som t. ex. de gifta männens? Svaret måste bli ja, men med tillägget: först på mycket lång sikt. Så skriver långtidsutredningen om ett önskat framtidsperspektiv.

Vi kan reflektera — någon gång och kanske i all hast — men vi kan inte strida mot utvecklingen. Vi måste konstatera att vi lever i ett förändrings samhälle, för att använda en ofta brukad och ganska sliten klyscha. Vi kan inte blunda för det faktum att hemmen kommit i en ny situation. Visst är det olika på olika håll och i olika hem, inte minst beroende på hemmens geografiska läge, men det vore oriktigt att inte vilja se och inte vilja erkänna den förändring som skett och som alltjämt sker.

Nya mönster för familjeorganisationen och arbetsfördelningen har tillkommit. Arbetet i hemmet och i hushållet har ändrat karaktär. Det är för oss i dag naturligt och allmänt erkänt att lika möjlighet bör skapas för män och kvinnor att göra sina insatser i samhälls- och arbetslivet, och trots att hemhjälp inte längre finns att tillgå ger det rationaliserade hemarbetet i många, kanske de allra flesta fall, inte alls på sam-

ma sätt som i gånga tider full sysselsättning för husmodern.

För oss är det naturligt att den gifta kvinnan skall ha frihet att välja, om hon vill ut i arbetslivet eller om hon vill stanna hemma och sköta sina barn. Vi menar också att ekonomiska förhållanden i princip inte skall få ha någon avgörande betydelse i det avseendet. Men samtidigt gäller med oförminskad styrka föräldrars vård- och tillsynsplikt gentemot sina barn. Den konflikt som här kan uppstå mellan olika skyldigheter och olika önskemål är mången gång svår att lösa. För vissa kategorier är det en ekonomisk nödvändighet att skaffa sig ett förvärvsarbete. Det gäller t. ex. de ensamma barnförsörjarna, de ofullständiga familjerna. Den ensamme försörjaren har oftast inte något val — han eller hon måste av tvingande ekonomiska skäl ut i förvärvslivet — men det finns också många fullständiga familjer där inkomsterna kan bli otillräckliga om inte båda parterna skaffar sig ett förvärvsarbete.

Det råder numera inga delade meningar om att samhället har både intresse och skyldighet att underlätta för den enskilde att på bästa sätt lösa den antydda konflikten. Samhället har därvid att i första hand se till, att barnens bästa inte eftersättes, men utöver detta bör samhället syfta till att ge valfrihet för den enskilde även så till vida att det ger möjlighet till individuella lösningar inom den ram som hänsynen till barnen och samhällets nödvändiga intressen ger.

Trots de pessimistiska reflektioner, som började detta anförande, vill jag betona att vi med tillfredsställelse hälsar att ytterligare åtgärder vidtas för att möjliggöra frihet för den gifta kvinnan att välja mellan förvärvsarbete och arbete i hemmet. Vi vet att bristen på daghemsplatser är besvärande. Vi vet att önskan att få möjlighet att placera barn strax under skolåldern i lekskolor — eller rättare sagt förskolor, som fru Olsson nyss påpekat — är mycket stor.

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

Vi vet också att behovet av godtagbara familjedaghem likaledes är mycket stor. Vi vet därjämte att ett ökat behov av fritidshem för de barn i de yngre skolåldrarna vilkas mödrar är ute i förvärvslivet också föreligger.

Ur den synpunkten hälsar vi den föreliggande propositionen med tillfredsställelse, och jag ber att få instämma i vad herr Jacobsson och fru Olsson anfört i detta avseende. Vi motsätter oss inte de förslag till statsbidrag och lån för anordnande av nya platser, som propositionen innehåller, även om vi vill göra det med de modifikationer, som har antytts av både herr Jacobsson och fru Olsson.

Om det föreligger ett flertal reservationer vid detta utskottsutlåtande — där utskottet i allt tillstyrker propositionens förslag — beror det alltså inte på att vi motsätter oss det betydelsefulla i propositionens förslag, nämligen att ge ökade möjligheter att hjälpa mödrarna att ta hand om sina barn. Det beror i stället på att vår uppfattning i någon mån skiljer sig från den som kommit till uttryck i propositionen i fråga om den betydelse man bör ge de olika formerna för barntillsynen.

Behovet av barntillsyn och framför allt av heldagstillsyn är svårt att beräkna. Vi tror att de beräkningar, som anges i propositionen, på grund av den beräkningsmetod som använts ligger i överkant, åtminstone för närvarande. I högre grad än det föredragande statsrådet har vi en mycket stor uppskattning av lekskolornas verksamhet. Jag vill också på denna punkt ansluta mig till vad herr Jacobsson och fru Olsson framhållit.

Det är sant att det nuvarande driftbidraget till lekskolornas verksamhet genom inflationen blivit av ringa ekonomisk betydelse, men det är inte något skäl, anser vi, att avveckla det bidraget. Vi vill i stället höja det till det dubbla. Vi anser att lekskolorna har en stor pedagogisk betydelse, och vi vet att efterfrågan på lekskoleplatser är stor. Vi vet

att platsantalet i lekskolor nära nog fördubblats under en 10-årsperiod, men det är ändå sannolikt att den icke täckta efterfrågan på lekskoleplatser är väsentligt större än den på daghemsplatser.

Vi tror att de föreslagna statsbidragsbestämmelserna kan komma kommunerna att minska sitt intresse för att inrätta nya lekskoleplatser. Om bara den konstaterade efterfrågan skulle vara vägledande för avvägningen mellan de olika formerna för barntillsyn, borde resurserna, såvitt vi kan bedöma, i högre grad sättas in på att tillgodose behovet av lekskolor. Såsom ett av de motiv för att satsa på barnstugeverksamheten, som anförs i propositionen, då särskilt beträffande barndaghemmen, har anförts att tillsyn i grupp är nyttig genom att den grundlägger goda samarbetsvanor och genom modern lekpädagogik främjar även barnens individuella utveckling. Vi anser att förutsättningarna för ett gott resultat ur dessa synpunkter rimligen bör vara bäst i lekskolorna, där barnen inte tröttnas av den flerdubbelt längre vistelsetid som gäller daghemmen.

Det påstås i familjeberedningens promemoria, att erfarenheten visar att t. ex. den språkliga utvecklingen hos förskolebarnen går fortare för dem som haft möjlighet att vistas i barnstuga. Enligt barnpsykologisk expertis har de undersökningar varpå detta påstående bygger gjorts i lekskolor, inte i daghem. Vi vill alltså satsa mera på lekskolorna. Samtidigt erinrar vi om den tidigare begärda utredningen, som fru Olsson talade om, och ansluter oss till reservation 3.

De nya grepp som förekommer i årets proposition om barnstugor gäller den integrerade barnstugan, där korttids- och långtidstillsyn har sammanförts i samma enheter. Den av familjeberedningens delegation utarbetade promemorian anger flera olika typexempel på integrerade barnstugor. Vi ställer oss skeptiska mot flera av de typer som fö-

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

reslös. Mot beredningens förslag i det avseendet har också kritik riktats från andra håll. Delegationens skolexpert, fru Strömberg-Lind, har haft betänkligheter mot samma modeller av barnstugor som vi kritiserar och även framfört farhågor för trötthet hos heldagsbarnen. Hennes betänkligheter delas helt av Svenska barnläkarförbundet, Svenska föreningen för barn- och ungdomspsykiatri och Svenska pediatrika sällskapet, vilka i ett gemensamt yttrande uttalar sig om detta.

Jag vill stanna vid det ett ögonblick, ty jag har inte funnit det omnämnt tidigare i dag.

Dessa föreningar påpekar, att familjeberedningen knutit till sig överläkare Bertil Söderling som sakkunnig, men finner det anmärkningsvärt att ytterligare psykiatrisk eller barnpsykiatrisk expertis inte anlåtats av beredningen, när doktor Söderling på grund av sin arbetsbörda inte kunnat delta i ärendets slutbehandling.

Föreningarna anser det beklagligt att så liten uppmärksamhet ägnats den eventuella återverkan på barnens hälsa, utveckling och trivsel som förslagen om de integrerade barnstugorna kan innebära. De säger vidare, att utländska erfarenheter kunde ha inhämtats och att viss försöksverksamhet borde ha bedrivits, innan förslag till definitiva organisationsformer framlagts. Dessa föreningar riktar också sin kritik särskilt mot de typer av barnstugor där en grupp heldagsvårdade barn blandas med två grupper av korttidsvårdade barn. Det förefaller äventyrligt med hänsyn till barnens såväl kroppsliga som psykiska hälsa, säger man. Infektionsrisk, trygghet och gruppstabilitet är andra viktiga aspekter på detta problemkomplex. Att under lång tid dagligen vistas i ett kollektiv utgör en påtaglig påfrestning för vuxna människor. Påfrestningarna är inte mindre för barn, och de ökar om kollektivet dessutom är instabilt, genom att barngruppernas sam-

mansättning och därmed gruppernas dynamik växlar.

Detta framhåller alltså dessa av inom området erfarna läkare bestående föreningar.

Vi har emellertid klart för oss att den integrerade barnstugan i vissa fall genom en flexibel organisation kan erbjuda möjligheter till ett rationellt utnyttjande av tillgängliga resurser. Vi anser dock att först sedan erfarenhet vunnits och fortlöpande undersökningar givit kunskaper om de kollektiva vårdformernas inverkan på barnens hälsa, utveckling och trivsel, kan slutlig ställning tas till den integrerade barnstugeverksamheten. Det är innehållet i reservation 1, vilken vi också ansluter oss till.

I familjeberedningens promemoria antyds också möjligheten av nattöppna daghem. Föredragande statsrådet säger ingenting om detta i sitt yttrande till propositionen.

De mentalhygieniska problem, som nattöppna daghem kan innebära, är inte tillfredsställande utredda. Vi känner oss en smula oroliga också inför den formen.

Även om det torde vara oundvikligt, att samhället på något sätt biträder med att tillgodose behovet av barntillsyn på skiftande tider av dygnet för de föräldrar, vilkas arbetssituation kräver tidsmässigt oregelbunden frånvaro från hemmet, anser vi att också ur den synpunkten är försöksverksamhet och forskning rörande den kollektiva vården av betydelse.

Vi anser, att familjedaghemmen har många väsentliga fördelar och därför väl kan jämföras med allmänna daghem. Jag vill härvidlag anknyta till vad både herr Jacobsson och fru Olsson tidigare sagt. Vi frapperas av att medan beträffande daghemmen huvudsakligen de positiva och fördelaktiga sidorna anförs i propositionen, är det beträffande familjedaghemmen särskilt de negativa sidorna som framhålls. Jag skall gärna

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

erkänna att i promemorian påpekas, att familjedaghemmen innebär en bra placeringsmöjlighet för infektionskänsliga barn, blyga barn, som har svårt i stöjig gruppsamvaro hela dagar, barn vilkas föräldrars arbetstider inte klaffar med tider för daghemmens öppethållande, liksom barn som bor långt ifrån daghemmen.

Familjedaghemmen har naturligtvis vissa negativa sidor. Framför allt är de instabila och saknar önskvärd kontinuitet — mängden gång också önskvärd kvalitet. Det erkänner vi utan vidare. Vi noterar därför med tillfredsställelse det som sägs om detta och som syftar på en höjning av familjedaghemmens kvalitet. Det gäller både utbildning av daghemsmammor, tillsyn och hälsokontroll.

Vi har tidigare motsatt oss statsbidrag till familjedaghemmen. Vi har menat att det skulle minska den flexibilitet i denna organisationsform, som är en av dess stora förtjänster. Vi har också då den tanken, att ett förvärvsavgång, som gav fullgod täckning för kostnaderna, skulle onödiggöra ett statsbidrag.

Särskilt med tanke på daghemsbehovet för gifta studerande makar, av vilka ingen har någon förvärvsinkomst, kan motivet för statligt stöd även till familjedaghemmen föreligga, och vi anser att det bör ansluta till kommunernas verkliga kostnader på liknande sätt som statsbidraget till barndaghemmen föreslås göra. I det fallet ansluter jag mig helt till vad fru Olsson tidigare anför.

Vi vill emellertid att den saken skall vidare utredas. Vi anser nämligen också att subventioneringen av barndaghemmen är för stor. De som kan utnyttja daghemmen får ett stort extra bidrag, svarande mot flera barnbidrag. Att flertalet mödrar vill placera sina barn i barndaghem hellre än i familjedaghem behöver inte bero på att vården där är bättre och mera rationell än i familjedaghemmen, utan kan bero på att den är så kraftigt subventionerad.

Vi menar att subventionen styr till användning av denna form på ett sätt som gör att valfriheten inte är vad den borde vara.

Vi är också tveksamma om vinsten av arbetskraft för arbetsmarknaden är så stor som man vill göra gällande. Ingen fullgod analys har gjorts av nettoeffekten för arbetsmarknaden av att småbarnsmödrar går ut i förvärvslivet samtidigt som personal måste dras från andra områden av näringslivet för att förse daghemmen med nödvändig arbetskraft. Visserligen betyder de ett tillskott till nationalprodukten, ty dit räknas tillsynsarbetet på daghemmen men inte föräldrarnas vård av barnen i hemmet.

Även om det är sant och bestyrkt av en rik erfarenhet att vården med daghemmens hjälp, särskilt genom de daghem som är anslutna till sjukvårdsinrättningar, tillförs en inte obetydlig mängd kvalificerad personal, som annars inte skulle vara tillgänglig, blir nettoeffekten av daghemsverksamheten obetydlig för lösandet av vårdkrisen. Daghemmen behöver en avsevärd personaltäthet om de skall kunna fungera på ett fullt tillfredsställande sätt. Att daghemspersonalens storlek och kvalitet är av avgörande betydelse för vårdens kvalitet har inte tillräckligt beaktats av familjeberedningen som nöjer sig med otillräcklig personal för närvarande och siktar på fullgod personaluppsättning som ett mål i framtiden.

Vi anser att subventioner till daghemmen och fritidshemmen med statsbidrag inte behöver öka över de belopp som nu utgår, vilket framgår av en av våra reservationer och vi anser att den rätta avvägningen mellan olika stödformer och kostnadsfördelningen mellan samhälle och enskilda bör utredas och beaktas av familjeberedningen och familjepolitiska kommittén i deras fortsatta arbete.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer vid detta utskottsutlåtande som är undertecknade

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

av herr Virgin, herr Bohman, fröken Ljungberg och mig.

I herr Kaijers yttrande instämde herrar *Eskilsson* (h), *Svenungsson* (h) och *Schött* (h).

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Kammaren har nu varit i tillfälle att lyssna till talesmän för reservanterna och det kan ju vara på tiden att även utskottet kommer till tals.

De synpunkter som nu har framförts av de tre oppositionstalarna sammanfaller inte med vad utskottsmajoriteten har ansett. Den har i väsentliga delar tillstyrkt den proposition som ligger till grund för det utlåtande som vi nu har att behandla. De förslag som här framkommer får ju framför allt ses mot bakgrunden av utvecklingen på barnstugeområdet under de senaste 10—15 åren.

Från 1950 till 1963 var antalet daghemsplatser praktiskt taget oförändrat liksom även antalet platser i fritidshem. Man kan i propositionen se, att 1950 var antalet daghem 313, år 1964 hade det ökat till 343. Alltså en ganska obetydlig ökning.

När det gäller lekskolor hade de ökat från 477 år 1950 till 1 175 år 1964. För fritidshem var ökningen under samma tid från 107 till 145. Vad gäller platser i exempelvis daghemmen hade platsantalet ökat från i runt tal 9 700 år 1950 till något över 11 000 år 1964 — alltså en obetydlig ökning. Däremot var ökningen i lekskolorna stor; platsantalet steg från i runt tal 18 700 år 1950 till närmare 50 000 år 1964.

Alltså kan man se här att framför allt lekskolorna har ökat både till antal och i fråga om platser, medan daghemmen har stått stilla. I pressen har man länge kunnat läsa grava anmärkningar mot att antalet daghem och daghemsplatser inte har ökat. Det har framhållits att det är daghemmen som är det väsentliga för de kvinnor som vill gå

ut i produktivt arbete. Lekskolan i all ära, men den har icke kunnat i detta fall vara en ersättning.

Trots att statsbidraget till lekskolorna har varit 100 kronor per plats och år, vilket i realiteten innebär 50 kronor per barn och år, har lekskolorna ändå ökat. Den stimulans som statsbidraget har inneburit har ju inte varit stor, men lättheten att ordna lekskolor och de ringa kostnader lekskolorna drar har medverkat till att just den typen av barnomhändertagande, om jag så får säga, har haft lättare att växa fram.

Det förslag vi nu har att behandla är märkligt i det avseendet, att det är en verkligt stor satsning som föreslås. Tidigare har den verksamhet som inryms under begreppet barnstugor haft ett statsbidrag på 20 miljoner kronor. Nu föreslås en höjning till 48 miljoner, alltså mer än en fördubbling. Det sker även vissa organisatoriska och andra förändringar, innebärande avsevärt höjda drift- och anläggningsbidrag till daghemmen.

Nu har några av oppositionens talare framhållit, att detta med att man skall ge mer till daghemmen innebär att man vill driva fram att flera kvinnor ägnar sig åt produktivt arbete, att man alltså vill stimulera kvinnorna till en ökad insats inom näringslivet. Det är dock inte endast detta det gäller. Det finns i detta nu massor av kvinnor verksamma inom industri, handel och vårddyrken, som länge sökt efter möjligheter att få ha sina barn på daghem — daghem som alltså inte har funnits. Med de bidragsregler som nu föreslås får kommunerna större möjligheter att anordna barndaghem.

Statsbidraget till lekskolor, som nu föreslås borttaget, har som jag redan sagt inte varit så synnerligen stimulerande. Det bidrag som har utgått har motsvarat ungefär fem procent av de verkliga kostnaderna. När reservanterna nu anser att de statsbidragsregler som är föreslagna skulle vara ogynn-

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

samma för korttidstillsynen, d. v. s. lekskoleverksamheten, så är detta en missuppfattning. Jag kan ta ett exempel.

I en kommun finns en lekskola med tjugo platser. Med nuvarande statsbidrag får kommunen 2 000 kronor om året till denna lekskola. Om kommunen bygger ytterligare en barnstuga med femton platser, av vilka tio platser är avsedda för heldagstillsyn och fem platser för lekskoleverksamhet, kommer bidraget enligt det förslag som föreligger att bli $10 \times 1\,600$ kronor för de tio platserna för heltidstillsyn, d. v. s. 16 000 kronor, och därtill 1 600 kronor för var och en av de fem lekskoleplatserna, vilket blir 8 000 kronor, alltså sammanlagt 24 000 kronor, i stället för de 2 000 kronor som kommunen förut erhållit för tjugo platser. Detta skall man inte glömma, när man resonerar om dessa ting, och bortse från den avsevärda förbättringen. Sedan tillkommer det, att kommunen får i stort sett hela byggnadskostnaden täckt genom bidrag och lån.

I både motionerna och reservationerna uttalas farhågor för att slopan det av det särskilda lekskolebidraget skall utgöra ett hot mot lekskoleverksamhetens utveckling och att denna skulle avstanna. Det talas om statsbidragets stora psykologiska betydelse. Jag kan i detta sammanhang erinra om att genom riksdagens beslut år 1965 slopades det särskilda statsbidraget till bl. a. byggande av ålderdomshem samt byggande och drift av barnhem. Ingen kan dock påstå, att denna omläggning av statsbidragen på något sätt har minskat kommunernas intresse av att bygga barnhem och ålderdomshem.

I reservation 2 a sägs, att målsättningen bör vara att göra förskolan, alltså lekskolan, tillgänglig för alla barn. Detta kan man hålla med om i princip, men samtidigt måste man understryka den nuvarande allmänna arbetskraftsbristen som gör en angelägenhetsgradering av reformen nödvän-

dig. Det är ju mest angeläget att ordna tillsynen för barn till de hundratusentals mödrar som redan nu är ute i förvärvslivet. Därmed ger man också dessa barn den pedagogiska fostran, som det talas om i reservationen. En allmän lekskoleundervisning bör få växa fram på det sätt som hittills har skett, vilket är möjligt oberoende av det hittillsvarande statsbidraget.

Det vore i och för sig givetvis mycket värdefullt om man nu kunde få till stånd en allmän förskola, men det är otänkbart att nu försöka förverkliga en sådan idé. Hela vårt skolväsen är för närvarande i vad man brukar kalla stöpsleven — vad det nu är för en slev. Gymnasierna, universiteten och grundskolan är ju under utbyggnad. Skulle man då börja även under grundskolan och tro att allt detta skulle vara ekonomiskt, praktiskt och personellt möjligt, så vore man nog en alltför stor optimist.

Den två tredjedels-regel, som är föreslagen och som såväl motionärer som reserveranter har kritiserat och gått emot, innebär ju att två tredjedelar av platserna på en barnstuga i princip skall vara avdelade för heltidstillsyn, i varje fall för en längre tid än fem timmar per dag, medan en tredjedel av platserna skall användas för verksamhet av vanlig lekskoletyp. Statsrådet har dock i propositionen låtit framskymta, att det inte i alla avseenden är nödvändigt att hålla dessa strikta linjer med två tredjedelar och en tredjedel. Dispens skall kunna ges.

Utskottsmajoriteten har gått litet längre och framhåller, att det för denna integrerade barnstuga kan vara möjligt, därest icke antalet barn på den sida som avser tillsyn för en längre tid är tillräckligt stort, att ändock få statsbidrag med hela summan för samtliga platser i daghemmet.

Detta innebär ju en avsevärd förändring, och jag är förvånad över att reserveranternas företrädare i debatten icke har uppfattat denna uppmjukning och

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

detta tillmötesgående gentemot en rad av de motioner som utskottet haft att behandla. Enligt majoritetens skrivning får man en garanti när det gäller barnstugor som byggts med hjälp av statsbidrag i syfte att användas för heldags-tillsyn och som även i praktiken till rimlig del användes för sådan tillsyn — det blir en viss förtur för heldagstillsynen men, om behov föreligger, inget hinder för en annan proportion mellan de barn som där skall vara.

I fråga om reglerna för anordningsbidraget har utskottet skrivit mycket kort. Man kan utveckla det vidare och säga, att avsikten är att kommun vid byggandet av en barnstuga skall få fullt anordningsbidrag, d. v. s. bidrag på 5 000 kronor och lån på 4 000 kronor, eller inalles 9 000 kronor per plats för samtliga platser. Men detta gäller om kommunen förbinder sig att ställa minst två tredjedelar av barnstugeplatserna till förfogande för tillsyn under minst fem timmar per barn och dag. Skulle efterfrågan på sådan längre tillsyn inte bli tillräcklig för att fylla två tredjedelar av platsantalet får överblivna platser tas i anspråk för lekskoleverksamhet utan att anordningsbidraget påverkas. Man skapar på det sättet ett smidigt bidragssystem som stimulerar till en flexibel planering och ett flexibelt utnyttjande. Sedan får det bli socialstyrelsens uppgift att vid beviljandet av anordningsbidrag tillse att byggandet står i rimlig proportion till behovet eller efterfrågan; men detta torde inte vålla några större bekymmer inom överskådlig framtid.

Det torde vara nödvändigt att kommun redan vid byggandet anger hur många platser i en barnstuga som skall användas för längre tillsyn och vård. Bidrag utgår endast för detta platsantal; om det uppgår till minst två tredjedelar av hela platsantalet lämnas dock bidrag för alla platser.

Man har både i reservationer, i motioner som är förebud till dem och i anföranden som hållits här i dag önskat

utredning om förskolan. Fru Olsson var litet ironisk när det gällde utvecklingen beträffande riksdagens skrivelse 1964, men en utredning görs ju inom familjeberedningen och man bör väl vänta på utredningsresultatet innan man alltför hårdhänt går till attack mot någonting som man ännu inte känner till. Beredningens arbete beräknas för övrigt bli slutfört i år.

Även när det gäller försöksverksamhet och forskning bör man kunna lugna sig och avvakta resultat — det är kanske bara en fråga om månader.

I fråga om familjedaghemmen förordar reservanterna det statsbidragssystem som har föreslagits av socialstyrelsen. Det systemet har ju kritiserats inte bara av familjeberedningen utan även av Stadsförbundet och Kommunförbundet. Det innebär att staten betalar ut 3 miljoner kronor till kommunerna. Detta kan inte få någon större effekt på verksamheten. Det betyder nämligen att kommunerna, oavsett sina kostnader, får 2 kronor per barn och dag. Kommunernas kostnader uppgår väl till någonting mellan 8 kronor och 15 kronor per barn och dag — statsbidrag utgår alltså med endast 2 kronor. Denna statsbidragsform ger ingen särskild stimulans och kan inte heller på något sätt ha någon höjande effekt när det gäller kvaliteten på barndaghemmen. Kommunförbunden har också ansett det nödvändigt med en översyn av statsbidragssystemet, och den översynen skall ju även företas.

Det skulle vara mycket ytterligare att säga i dessa frågor, men jag har förstått att många skall intaga platsen i talarstolen och förkunna ordet efter mig. Det kan därför vara onödigt att jag blir alltför mångordig. Med anledning av de föregående talarnas inlägg vill jag emellertid göra några reflexioner.

Herr Per Jacobsson anser det vara viktigt för barnen att de står under föräldrarnas tillsyn i hemmen. Det är nog ingen som förnekar värdet av detta, men ibland är det omöjligt för hus-

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

mödrarna att vara hemma; många vill ut i förvärvsarbete och många studerande med barn har behov av att få barntillsyn. Jag kan dock i stort sett instämma i herr Jacobssons reflexioner i fråga om vilken form av barntillsyn som har det största värdet.

När herr Kaijser höll sin filosofiska betraktelse, i vilken även Viktor Rydberg och »Grottesången» spelade en viss roll, slog det mig att Viktor Rydbergs »Grottesång» visst kan användas till litet av varje. I Ernst Wigforss' »Minnen» framhåller författaren att han blev socialist av att läsa »Grottesången». Herr Kaijser blev samhällsfilosof, av en något mörkare ton.

Jag läste också för en tid sedan på nytt Winston Churchills memoarbetnade bok »Min ungdom», där han berättar en hel del om hur det var — visserligen under förra århundradet — inom de burgna klasserna i England. Där fanns en guvernant och barnjungfrur av olika slag, som hade hand om barnen. Det var dåtidens barntillsyn, som inte hade någonting gemensamt med herr Per Jacobssons reflexioner om att föräldrarna skall se till barnen. För Winston Churchill var det, enligt vad han säger, nästan en stor nåd om han någon gång fick träffa sin mor, trots att de bodde i samma hus — även om huset var mycket stort. Han var rätt kommen till åren när han hade sitt första verkliga öppna samtal med sin fader. Det var en annan tid — just den tid när Viktor Rydberg skrev sin »Grottesång».

Tiderna har förändrats avsevärt sedan dess. Nu vill alla att samhället skall överta vad guvernanter och barnjungfrur en gång i tiden omhändertog. Inget ont att säga om det! Samhället utvecklas och vi utvecklas med det.

Nu är frågan bara den, hur långt har samhället möjligheter att gå? Inom de ekonomiska resursernas gräns får vi hålla oss. Det har ansetts att vi just nu kan höja bidragen till barnstugor m. m., som det heter, från 20 till 48 miljoner kronor, att vi kan öka bidragen per

plats i barndaghemmen från 1 200 till 1 600 kronor, och att vi kan skapa ett integrerat barndaghem, där man lägger den väsentliga vikten på den del, där barnen omhändertages fem timmar eller mer, för att på det sättet ge kvinnorna möjligheter att, om de så önskar, deltaga i förvärvslivet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON, PER, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Birger Andersson påpekade just den snabba utveckling, som lekskolan har haft här i landet, och den stora ökning av antalet lekskolor som kunnat redovisas under de senaste åren. Det är riktigt och jag har inga invändningar att göra mot den redovisningen. Jag tycker att denna ökning på lekskolans område egentligen bara visar det stora behov, som här föreligger, och det stora intresse, som här återspeglas. Den visar också att detta är en relativt billig form av barntillsyn som kommunerna även av ekonomiska skäl har lättare att komma till rätta med, när man försöker att tillgodose behovet inom barntillsynens område.

I någon mån har man väl från olika håll och från olika samhällsgrupper betraktat lekskolan eller förskolan som något slags överklasskola. Jag tror att det är angeläget, att vi försöker bryta den föreställningen och får klart för oss, att lekskolan egentligen är en form av barnomhändertagande, som är angelägen för *alla*, och att det är angeläget för samhället att försöka medverka till att inga barn skall behöva känna det handikapp, som det otvivelaktigt innebär att ej ha haft möjlighet att delta i lekskola.

Beträffande barnstugorna och de ekonomiska villkoren för dessa, som herr Andersson redogjort för, har jag ingen invändning att göra. Exemplet som han anfört är otvivelaktigt riktigt. Kvar står

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

emellertid att dessa bidrag utgår under förutsättning av att barnstugan anordnas med den förening mellan olika tillsynsformer som förslaget förutsätter. Utskottet har visserligen här försökt ordna så att säga en reservutgång, och vi har inte alls missuppfattat utan fastmer observerat den uppmjukning, som utskottet försökt åstadkomma i sin skrivning. Från reservanternas sida tycker vi dock att det här inte föreligger någon anledning att spika fast några bestämda regler, som sedan i sin tur nödvändigtvis måste innebära mer eller mindre besvärliga administrativa prövningar i den fortsatta tillämpningen.

Beträffande familjedaghemmen anser vi för vår del att en översyn av reglerna och formerna för familjedaghemmsverksamheten bör åstadkommas. I avvaktan på en sådan utredning anser vi, i likhet med socialstyrelsen, att ett bidrag bör utgå till kommunerna och att man på det sättet bör fastslå, att samhället för sin del också är berett att ekonomiskt stödja även denna form av barntillsyn.

I slutet av sitt anförande blev herr Birger Andersson liksom herr Kaijser en smula lyrisk och filosofisk, då han gick in på områden som ligger litet vid sidan om den strängt sakliga aspekt man kan lägga på den fråga som vi här diskuterar. Han tangerade där något av den intima, finstämda samvaron i hemmet, som vi har så stor anledning att vara rädda om och försöka bevara. Det var något av detta jag försökte föra in i diskussionen, när jag ändå ville antyda att i grunden är det hemmet och föräldrarna, som i första hand bör ha ansvaret för barnens tillsyn. Det är en grundregel som vi *inte* bör tappa bort i de diskussioner om de praktiska frågorna som vi här för.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara erinra om att vi har dragit konsekvenserna av den

förändring, som inträtt inom hemmen. Vi har inte satt oss emot de ökade anslag som föreslås i propositionen. Vi tycker emellertid att den kollektiva vården i barndaghemmen prioriteras i jämförelse med vården i familjedaghemmen på ett sätt som inte är berättigat.

Vad de samhällsfilosofiska betraktelserna beträffar skulle jag ändå vilja påpeka att vi dock har kommit långt bort ifrån Viktor Rydbergs tid. I Grottesången deltog ju barnen i produktionen, och det var där de gick under. Men vi har numera nått så långt framåt, att det kan hända att de kommer i kläm mellan kvarnstenarna — mellan produktionens krav och det som man egentligen skulle önska att familjerna fick råda över.

Fru OLSSON, ELVY, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill för herr Birger Andersson påpeka att jag mycket kraftigt underströk önskvärdheten av denna utbyggnad av barntillsynen, just med tanke på de förvärvsarbetande föräldrarna.

Herr Birger Andersson talade om att lekskolorna har byggts ut rätt kraftigt och att daghemmen inte har ökat på samma sätt. Vi vet ju att det är så, men det tyder väl på att behovet av lekskolor är stort. Därmed är dock inte sagt att inte behovet av barndaghem är det, men det är så när alla har behov av att få gå i lekskola. Jag tyckte att herr Birger Andersson talade litet dimmigt om lekskolan — dimmigt liksom i propositionen. Han talade om lekskolan som om det gällde omhändertagande av barnen. Det är här som skiljelinjen enligt min uppfattning går: att alls tala om omhändertagande av barn när det är fråga om lekskolan. Ty det är inte omhändertagande på det sättet, att det skall vara det när mödrarna förvärvsarbetar — det har inget samband med det — utan det är en förskola, en

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

gruppsamvaro, som bör komma till stånd före grundskolan.

Herr Birger Andersson talade också om att det lilla, lilla belopp som 100 kronor utgör inte skulle ha någon större betydelse för kommunerna. Jag tycker ändå det är en princip som vi bryter, om de inte längre skall få detta belopp. Herr Birger Andersson sade också, att familjeberedningen utreder frågan. Det är inte så vi vill ha det. Vi vill ha en parlamentarisk utredning. Men om familjeberedningen utreder det nu — finns det då någon rimlig förklaring till att under pågående utredning dra in detta som herr Birger Andersson sade, lilla, lilla bidrag? Då kunde väl kommunerna även i fortsättningen få ha den lilla, lilla stimulansen!

Sedan talade herr Kaijser om att värna familjen. Det är väl någonting vi alla vill, men jag ställer mig frågande till huruvida vi verkligen värnar familjen om vi inte skaffar fler barn-tillsynsplatser när vi ändå vet att vi har så många mödrar med små barn som nu har förvärvsarbete och att vi har så få barnhemsplatser. Att ordna det är också ett sätt att värna om familjen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jacobsson påtalade att lekskolorna har ökat i antal och att stillaståndet har lägrat sig över daghemmen. Han drog den konklusionen att orsaken måste vara det stora behovet av och intresset för lekskolorna.

Det är nog inte hela sanningen. Det har varit billigt och lätt att anordna lekskolor men dyrare att anordna daghem. Det har gjort att kommunalmännen, när önskemål har framförts om barnstugor, har valt att anordna lekskolor. Vi som sitter i denna kammare är väl litet var kommunalmän som brukar ta det billigaste när det föreligger flera förslag. Det har varit billigare för kommunerna att anordna lekskolor, och därför har antalet lekskolor oavbrutet

ökat, medan byggandet av daghem har sackat efter.

Yrkeskvinnor av olika slag har under åtskilliga år kritiserat daghemmens eftersläpning, men den satsning man nu gör avser att råda bot på eftersläpningen och få till stånd daghem i hastigare takt än tidigare. När kommunerna nu genom den föreslagna konstruktionen med tvåtredjedels-regeln kan få anslag till både daghem och lekskolor, behöver ju inte de 100 kronorna vara särskilt stimulerande, knappt mer stimulerande än denna debatt.

Fru LANDBERG (s):

Herr talman! Den proposition om ökat stöd till barnstugeverksamhet som förelagts riksdagen och som tillstyrkts av statsutskottet är ett synnerligen välbehövligt och välkommet förslag som med all säkerhet kommer att hälsas med tillfredsställelse av landets kommuner, och då inte minst landets mindre kommuner och landsbygdskommuner, eftersom förslaget om integrerad barnstuga ger möjlighet för de kommuner som inte haft underlag för både daghem och lekskola att bygga en integrerad barnstuga med de betydligt bättre statsbidrag som föreslagits. Barnstugeverksamheten är ju sämst utbyggd i dessa kommuner.

Vi har kunnat konstatera att det gått trögt med utbyggnaden av daghem och fritidshem, medan däremot lekskoleutbyggnaden — trots det obetydliga statsbidrag som utgår — har ökat avsevärt. Under perioden 1950—1964 har antalet daghemsplatser ökat med cirka 14 procent och antalet lekskoleplatser med cirka 140 procent. Samtidigt har gifta kvinnor med barn i förskoleåldern i ökad omfattning gått ut på arbetsmarknaden.

Den stora förändringen på barnstugeområdet som förslaget innebär är att man i den integrerade barnstugan sammanför barn från hem med förvärvsarbete föräldrar med barn som har sin mamma hemma och att man ger möjlig-

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

het för deltidarbetandes barn att vistas på daghem.

Den nya barnstugan kommer, rätt skött, att ge betydligt större service än de tidigare formerna. Mot integrationen har heller inga särskilda invändningar gjorts. Jag är övertygad om att man med den utomordentligt duktiga förskollärarkår vi har här i landet kommer att med energi klara eventuella svårigheter i portgången.

Propositionen föreslår att huvudparten av ökningen skall läggas till anordningsbidraget. Driftbidraget får en mindre höjning. Det är säkerligen en riktig väg som en första etapp till en förmånligare statsbidragsgivning, som vi får hoppas kommer att följas nästa gång av en kraftigare höjning av driftbidraget. Det är nämligen driftkostnaderna som är de mest betungande. Det är angeläget att understryka att driftbidraget på 1 600 kronor till den integrerade barnstugan även gäller lekskoleplatserna.

Det är ingalunda meningen att alla daghem och lekskolor med en gång skall omvandlas till gemensamma integrerade barnstugor. Avsikten är att den framtida utbyggnaden skall göras enligt denna form. Givetvis skall det först företas en försöksverksamhet för att man skall utvärdera vilken eller vilka modeller som kan vara bäst, framför allt ur barnens synpunkt.

I några motioner har farhågor uttryckts för den tvåtredjedels-regel som föreslås för statsbidragsgivningen till den gemensamma barnstugan. Såväl anordningsbidraget som driftbidraget skall enligt förslaget utgå, om minst två tredjedelar av barnstugan utnyttjas för hel- och halvdagstillsyn, d. v. s. tillsyn om minst fem timmar. I den händelse en kommun skulle ha svårigheter att fylla denna bestämmelse föreslås att Kungl. Maj:t skall kunna ge dispens. Så säger också statsutskottet. Farhågorna för att kommunerna skall gå miste om statsbidrag är alltså överdrivna.

Vi vet att vi i dag har 180 000—

190 000 barn under sju år med förvärvsarbetande föräldrar, och vi vet att vad samhället har att bjuda dessa barn är cirka 13 000 platser i daghem och cirka 8 000 platser i kommunalt organiserade familjedaghem. Det behövs därför kraftåtgärder för att man skall häva bristen och kunna möta den stora efterfrågan som med all säkerhet kommer.

Såväl folkpartiet som centern ansluter sig i sina motioner till förslagen om höjning av statsbidragen till dag- och fritidshem. Högern anser däremot att nuvarande bidragsbestämmelser bör bibehållas oförändrade. Högern vill att man i stället skall lägga dessa pengar på en höjning av driftbidraget till lekskolor. Det sägs också i högermotionen att varje familj själv bör bekosta tillsynen av barnen när föräldrarna förvärvsarbetar. Redovisningen i familjeberedningens PM pekar klart på att lekskolorna växer fram avsevärt mycket snabbare än daghemmen. Daghemsbyggnandet har sackat efter i mycket hög grad, och trots detta anser högern att man bör göra en omfördelning så att lekskolorna ges mer och daghemmen får avstå från höjt bidrag.

Familjedaghemsverksamheten tas upp i några motioner, och en del motionärer föreslår ett omedelbart införande av statsbidrag till denna verksamhet. Detta är så mycket mer förvånande som Kungl. Maj:t i februari tillsatte en sakkunnig att utreda denna verksamhet. Den förundersökning om familjedaghemmen som redovisades i familjeberedningens PM gav belägg för att verksamheten är behäftad med stora brister. Det skulle vara i högsta grad oklokt om man i dag skulle fatta ett beslut om statsbidrag innan man har sett vad en mer ingående och omfattande utredning ger för resultat och vad utredningsmannen kommer att föreslå. Det finns verkligen anledning att ge hela familjedaghemsverksamheten en upprustning i enlighet med de förslag som kan tänkas komma, innan statsmakterna tar ställning till ett statligt bidrag.

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

Samhällsservice i form av organiserad barntillsyn har länge varit eftersatt i vårt land. Behovet av daghem och fritidshem är skriande. Det är nödvändigt att staten ger kommunerna ett ordentligt stimulansbidrag för verksamheten. Det föreliggande förslaget bör ge kommunerna ett rejält handtag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Herr Jacobsson började med att kritisera propositionen såsom alltför ensidigt arbetsmarknadsmässig och beklagade »den prioritering av daghemmen på lek skolornas bekostnad», som propositionen innebar. Men hur är då den nuvarande kommunala prioriteringen i praktiken? Herr Birger Andersson visade nyss med talande siffror hur utvecklingen har haltat under 1950- och 1960-talen och hur den motsatta prioriteringen har kommit antalet lekskolor att öka så mycket mer än antalet daghem — med som fru Landberg här för ett ögonblick sedan sade 140 procent mot daghemmens ökning med 5 å 6 procent — och detta mot bakgrunden av den växande förvärvsintensiteten bland de gifta kvinnorna. Jag vill i detta sammanhang passa på att gratulera fru Landberg till hennes jungfrutal här nyss. Hon har med övertygelse tolkat betydelsen av samhällets hjälp med barntillsynen och har gjort det på grund av erfarenheter från de stora grupper av industriarbeterskor som hon representerar.

Att få en bättre balans i utbyggnaden av samhällets barnservice har alltså varit den mest trängande angelägenheten nu. Huvudvikten behöver läggas vid hel- och halvtidstillsyn av barn — en tillsyn som motsvarar behovet hos de hel- och deltidsarbetande mödrarna. Men på samma gång har det nu tillämpade systemet med en fast uppdelning i olika institutioner för heldagsvård och för korttidsvård, d. v. s. uppdelning i dag-

hem och lekskolor, blivit allt mer stelbent och blivit allt mera omodernt till följd av den faktiska utvecklingen.

Fru Olsson klagade här i sitt inlägg över att begreppen daghem och lekskola blandats ihop på ett »suddigt» sätt i propositionen, och herr Jacobsson repeterade den distinktion mellan begreppen, som varit den gängse i den traditionella debatten om småbarnsinstitutionerna, ja, tillspetsade den genom att tala om deras »olika syftning»: lekskolan som en naturlig förberedelse för grundskolan och som berör »alla barn», sade han, och daghemmen som berör »en begränsad grupp». Beskrivningen är enligt min mening inte riktig numera, vare sig kvantitativt eller innehållsmässigt. Den hopblandning av daghems- och lekskolebegreppen — som fru Olsson talade om — är avsiktlig. Den är en konsekvens av den nya tidens utveckling. Har man inte länge nog i detta land krigat om dessa båda institutionsformer och spelat ut dem mot varandra? Herr Jacobsson beskrev det ofrivilligt med ordet »konkurrens». Det är en debatt som saknat motstycke i grannländerna och i andra länder, där dessa frågor diskuterats. Här har kommunerna gynnat lek skolorna på daghemmens bekostnad, är anklagelsen från dem som förgäves väntat på nödvändighetsvaran daghem. De i sin tur som ivrat för lek skolorna har främst betonat deras pedagogiska överlägsenhet och betydelse och har eftersträvat en prioritering vid utbyggnaden av dem med hänsyn till behovet för alla barn att få tillgång till den hjälp till utveckling som lekskolan ger. Herr Birger Andersson har pekat på varför kommunerna har lyssnat mera på den senare argumenteringen — att lekskolan har varit billigare, men också därför att kommunerna funnit underlaget för daghemsbehovet mera svårbedömbart och då valt den lättare vägen med de minsta investeringsriskerna. Där finns alltså mycket av förklaringen till den ojämna tillväxttakten för daghem och lekskolor.

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

Men i verkligheten föreligger numera ingen pedagogisk skillnad mellan den tillsyn som ges i lekskola och den i daghem. Den enda skillnaden mellan institutionerna är vårdtidens längd och därav betingade behov av måltider och vilomöjligheter för heldagsbarnen. Bli då inte en sådan uppdelning på två olika institutionstyper konstlad? Jo, familjeberedningen har ansett detta. Den har också noterat hur behovet av barntillsyn ändras med befolkningens åldersstruktur i våra nya bostadsområden, där omflyttningen är så liten genom den nuvarande bostadsmarknadssituationen. Typen av behov förskjutes då: från spädbarnsavdelningar till avdelningar för koltbarn och äldre barn, småningom till ett behov av fritidshem för yngre skolbarn, vilka behöver omvårdnad på eftermiddagarna. Ur alla dessa iakttagelser framkom förslaget om en gemensam barnstuga, en flexibel institution som kan betjäna olika tillsynsbehov. Den föreslås utformad primärt som ett daghem men man utgår från som normalt att barn, särskilt de i 5—6-årsåldern, skall kunna tas emot där oberoende av tillsynstidens längd. Fördelarna med detta är flera. Riskerna för misstag i behovsprognoserna blir mindre om en institution kan användas för olika ändamål. Eftersom behovet alltid överstiger tillgången på den ena eller andra formen av tillsyn, kommer en sådan flexibel barnstuga normalt aldrig att behöva bli underutnyttjad. Tvärtom kan den genom sin smidighet utnyttjas maximalt. Dessutom blir rekryteringsunderlaget bredare. Det betyder, att för de mindre orter och den landsbygd, som fru Olsson pläderar för och som tydligen reservanterna bakom reservation 1 oroar sig för, kan den gemensamma barnstugan bli den mest rationella lösningen. Den kan öppna möjlighet för en barninstitution, för vilken man nu saknar tillräckligt underlag. Dels kan behovet av en viss korttidsvård för att vänja barnen, inte minst de isolerade landsbarnen, vid

gruppsamvaro tillgodoses — vilket är lekskolans traditionella uppgift — dels kan heltidsvård beredas barn inom vissa familjer där mödrarna har förvärvsarbete men kanske inte är många nog att bilda underlag för ett separat daghem.

Detta förslag om en flexibel barntillsyn, en gemensam barnstuga, har i princip godtagits vid remissbehandlingen av praktiskt taget samtliga cirka 25 remissinstanser. Den nya barnstugan ses därvid som ett alternativ till de nuvarande tillsynsformerna. Som det framhålles i propositionen får det ankomma på kommunerna som huvudmän för verksamheten att avgöra vilken form som befinns lämpligast för de lokala förhållandena. Det är inte frågan om att hindra kommunerna från att som hittills ha fristående lekskolor. Det är inte heller frågan om att tvinga kommunerna att följa familjeberedningens modellexempel, även om det bland de sex modeller som presenteras finns goda uppslag för barnstugeorganisationen.

När det från oppositionshåll talas så mycket om trötthetsrisker på eftermiddagarna för heldagsbarnen genom införandet av några av dessa modeller för barntillsyn, då en ny korttidsgrupp tillkommer i en barnstugas samvaro, så tror jag det är en starkt överdriven farhåga; detta adresserat till herr Kaijser. Det är sannerligen inte fråga om några barn som mals sönder mellan kvarnstenar. Meningarna är emellertid delade på denna punkt. Det finns lika mycket skäl att anta motsatsen, att resultatet skulle kunna bli upplivande och stimulerande i stället. Familjeberedningen har rekommenderat forskning kring detta problem. Barnpsykologiska forskningsinstitutet vid lärarhögskolan i Stockholm, som har varit i kontakt med familjeberedningen om dessa problem — jag säger detta också till herr Kaijser, som efterlyser barnpsykologisk expertis — har åtagit sig saken och fått pengar till undersökning av trötthetssymptom hos daghemsbarn.

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

Kommunerna har, som sagt, full frihet att välja modell med olika kombinationer av långtids- och korttidsvård, förutsatt att det sker inom ramen för tvåtredjedelsregeln, om de vill utnyttja det höga statsbidrag som nu föreslås. Reservanterna har kritiserat denna statsbidragskonstruktion och vänt sig mot tvåtredjedelsregeln liksom också mot förslaget att det särskilda lekskolebidraget skall avlösas. Fru Olsson frågade mig vad det var för skäl till att avlösa detta särskilda bidrag. Varför kunde det inte få behållas tills vidare?

Jag har redan pekat på hur den nuvarande gränsen mellan daghem och lekskolor håller på att utsuddas — där kommer ordet »suddig» in i sitt rätta sammanhang. Det önskvärda blir då att söka åstadkomma ett bidragssystem, som knyter an till en sådan nyorganisation av barnstugeverksamheten, som man önskar befrämja. Statsbidraget har därför fått den utformningen att det skall gynna inrättandet av gemensamma barnstugor och förlängda lekskolor, där vårdnadstiden är fem timmar i stället för nuvarande 3 1/2—4 timmar. Vid en sådan omläggning av bidragssystemet finns inte tillräckliga skäl att bibehålla ett driftbidrag, ett alldeles speciellt bidrag till lekskolor, ett bidrag som för övrigt knappt täcker mer än fem procent av totala kostnaderna och alltså är av ringa ekonomisk betydelse. Eftersom varje lekskoleplats i regel utnyttjas av två barn per dag, uppgår bidraget f. n. till 50 kronor per barn och år, ett belopp som kommunen får kompensation för många gånger om genom att inrätta en och annan gemensam barnstuga med korttidsvård förlagd även dit.

Herr Birger Andersson anförde ett slående exempel på vilken fördel för kommunerna detta system innebär. Jag kan tillägga att för Stockholms stad, som har det största antalet både daghems- och lekskoleplatser i landet, kommer det att betyda ökat bidrag med

1,8 miljon kronor, vilket mer än tillräckligt uppväger bortfallet av det lilla driftbidraget till stadens lekskolor. Vinster kommer i proportion till storleken att tillfalla även andra kommuner och ger mer än kompensation för det lekskolebidrag man förlorar. Föräldrarna behöver inte komma i kläm i det sammanhanget.

När ett antal remissinstanser har avstyrkt att lekskolebidraget avlöses på detta sätt och anfört att statsbidraget ändå kan vara en pådrivande faktor — en synpunkt som reservanterna tagit upp — för anordnandet av barnstugor i kommuner som fortfarande är tveksamma om huruvida statsmakterna har sanktionerat lekskoleverksamheten, finns det skäl att påminna om den utveckling av lekskolorna jag nyss erinrade om, hela den inneboende växtkraft lekskolorna visat utan någon särskild sanktion från statsmakterna.

Det ligger ju också en sanktion kvar i anordningsbidraget för lekskolor. Till fru Olsson som frågade mig på den punkten vill jag säga att redan i propositionen har framhållits att det inte — det står på sidan 26 vill jag minnas — är avsikten att lekskolorna nu skall förlora de bidrag ur allmänna arvsfonden som de för närvarande har.

Jag vill vidare säga några ord om en närbesläktad fråga som också berörts av många talare här, nämligen familjedaghemmen. En del talare tycks ha fått den uppfattningen att man i propositionen varit negativ mot familjedaghemmen. Fru Olsson tyckte sig utläsa att vi betygsatte dem som instabila och undermåliga — instabila, det är riktigt, men inte undermåliga. Jag vill gärna säga att det inte finns någon meningsskiljaktighet mellan mig och de talare från oppositionen som påpekat att familjedaghemmen är ett nödvändigt komplement till institutionsvården. Av den anledningen är det också som familjeberedningens förberedande undersökning redovisats i propositionen. Det blev 25 sidor, påpekade fru Olsson,

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

och ändå blev det inte en ståndpunkt till förmån för statsbidrag till familjedaghemmen! Ja, i familjeberedningen menade vi nog att det inte räckte med vad vi fått fram på dessa 25 sidor. Det fordrades en mera djupborrande undersökning, och det blev också familjeberedningens rekommendation. En särskild utredning har därför tillsatts i början av detta år, och den kommer att behandla de många spörsmål som sammanhänger med familjedaghemmens tillväxt, stabilitet och kvalitet. Hela denna skrivning om familjedaghemmen som förekommer i propositionen har fått ett mycket positivt mottagande vid remissbehandlingen. Överlag har remissorganen delat uppfattningen att familjedaghemmen bör inordnas i den av samhället organiserade barn tillsynen. Men det betyder inte att man omedelbart kan lösa denna fråga med ett statsbidrag på två kronor om dagen till de familjedaghem som nu har kontakt med kommunerna och kan sägas stå under deras kontroll eller insyn. Frågan är mycket mer komplicerad än så. Det faktum att det säkert förekommer ett stort antal privata familjedaghem vid sidan om de nu kända, av kommunerna re registrerade familjedaghemmen, gör det omöjligt att bedöma effekten av och kostnaderna för ett eventuellt statsbidrag, som omgående skulle införas enligt reservation 5 b. Familjedaghemsversamheten är som ett isberg med en obekant undervattensdel, och det är önskvärt för att inte säga oundgängligt att man får en uppfattning om *hela* dess omfång för att kunna bedöma hur ett statligt stöd skulle komma att verka. Ett statsbidrag på två kronor, som socialstyrelsen och reservanterna föreslår, är varken hackat eller malet och knappast ägnat att åstadkomma den nödvändiga förbättring av familjedaghemmen som måste sammanhånga med en höjning av ersättningen till dem som åtar sig barn tillsyn i det egna hemmet. Familjeberedningen har inte därmed tagit ställ-

ning till frågan om statsbidrag skall utgå eller inte. Att en särskild utredning har tillsatts är inte något försök att skriva bort den frågan, fru Elvy Olsson, utan tvärtom ett försök att på allvar skapa oss en uppfattning om problemets storleksordning och därefter lösa det konstruktivt. Herr Birger Andersson har redan påpekat att de stora kommunförbunden, Svenska kommunförbundet och Svenska stadsförbundet, har avstyrkt ett statsbidrag enligt tvåkronorsmodellen och ansett att man bör invänta en utredning. Jag tycker därför att den efterlysning som gjorts i reservation 5 a är överflödigt, eftersom en fortsatt utredning redan är på gång.

Ja, herr talman, jag är medveten om att det är många frågor som jag har glömt bort att ta upp i detta mitt första anförande, men jag har ju tillfälle att komma igen om någon skulle vilja precisera sina frågor.

Fru OLSSON, ELVY, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag efterlyste förut orsaken till att det lilla bidraget till lek skolan tas bort. Jag efterlyser nu klara besked om det pågår en utredning om förskolan, om familjeberedningen håller på med den saken och om den inte bara utreder det som står i promemorian, nämligen barnstugornas inre arbete, kontakten med hemmen, föräldraavgifter o. s. v. Pågår en utredning upprepar jag än en gång att jag finner det mycket underligt att vi tar bort detta lilla bidrag och över huvud tar ställning till det innan utredningen är klar. Jag tycker också att vi alldeles i onödan uppmanar till motsättningar mellan barn tillsynen och förskolan genom att ta bort bidraget — jag säger detta till både statsrådet Lindström och fru Landberg — till de kommuner som jag av erfarenhet vet inte har underlag för att ordna den integrerade barnstugan, hur gärna de än skulle vilja göra det,

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

men där kombinationen familjedaghem och lekskola är en mycket bra form. Även om vi talar om flexibilitet finns det i icgångsskedet ändå regler för hur den integrerade skolan skall se ut. Vi som talar för och känner behov av den allmänna förskolan anser att det med denna konstruktion inte ges utrymme för att alla barn skall kunna gå i lek-skola.

Jag är glad när statsrådet säger att familjedaghemmen ingalunda är avskrivna. Det har jag hoppats hela tiden att de inte skulle vara. Statsrådet säger även att en ersättning med två kronor varken är hackat eller malet. Det vill jag instämna i. Vi anser att frågan är så utredd att vi kan ta detta lilla steg. Jag upprepar än en gång att jag finner det beklagligt att vi, när vi genomför denna stora reform i fråga om barntillsynen, inte har utredningen färdig även om familjedaghemmen och samtidigt kan besluta om hela fältet av barntillsyn. Vi hade då haft större möjligheter att avväga det ena mot det andra.

Herr JACOBSSON, PER, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Lindström inledde med att framhålla att prioriteringen har medfört att lekskolan har kommit i gynnsammare läge och att lek-skolans utveckling just skulle vara beroende av de ogynnsamma bidragsregler som har gällt beträffande daghemstillsynen i övrigt. Emellertid är väl ändå lekskolans bidragsvillkor inte så gynnsamma att de i och för sig kan förklara lekskolans utveckling, utan den måste bero på andra omständigheter, framför allt på det stora och starkt växande behovet och det intresse som verkligen föreligger. Enligt den kommunenkät som långtidsutredningen verkställde 1964 fanns det 6 000 barn som stod i kö för att komma in på daghem, medan 37 000 barn köade för plats i lekskolorna. Jag är medveten om att sådana undersökningar inte alltid återspeglar de faktiska

förhållandena i minsta detalj, men jag tycker i alla fall att siffrorna ger en klar anvisning om proportionerna i det här fallet.

Sedan tycker jag att statsrådet i viss mån slår in öppna dörrar när det gäller frågan om våra ståndpunkter beträffande daghemsverksamheten i övrigt. Från vårt håll ansluter vi oss ju till förslaget om anordningsbidrag och driftbidrag som statsrådet har framlagt, men statsrådet kan väl inte bestrida att den fristående lekskolans villkor försämrats där förutsättningar för en integrerad barnstuga i den föreslagna formen inte föreligger.

Jag vill gärna medge att lekskolan har inte endast pedagogiskt värde och pedagogisk syftning. Det är klart att den även är en form av barntillsyn och att den bör ses som en del av samhällets barntillsynsverksamhet.

Statsrådet förmodade att vår argumentering till stor del bygger på omsorgen om landsbygdens intressen i det här fallet. Jag vill gärna medge att den i viss mån gör det, och jag skulle vilja ge uttryck åt den uppfattningen att lekskolan, kombinerad med en väl utbyggd och väl organiserad familjedaghemsverksamhet, på många platser i stort sett skulle kunna fylla de behov av skiftande slag som vi i det här avseendet har att tillgodose.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! I den här diskussionen rörande familjedaghemmen, lekskolorna och de allmänna barndaghemmen kan jag i många väsentliga delar ansluta mig till det som herr Jacobsson och fru Olsson nyss sagt. Jag skall därför inte gå in på det i den här korta repliken.

Jag vill bara tala om den kritik som från olika håll har framförts gentemot de integrerade barnstugorna. Förutom barnläkarföreningen, som jag citerade förut, har socialstyrelsen, skolöverstyrelsen och Sveriges förskollärares riks-

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

förbund yttrat sig med en viss oro inför de trötthetssymptom som vi har talat om. De som kraftigt tillstyrkt propositionens förslag har varit Landsorganisationen, Arbetsgivareföreningen och arbetsmarknadsstyrelsen. Man kan alltså konstatera att de som kritiserat förslaget och de som tillstyrkt det har sett problemet från olika sidor.

Som jag sade i mitt första anförande, har vi också klart för oss att det kan finnas förhållanden, då de integrerade barnstugorna utgör en smidig och flexibel lösning av problemet, men vi skulle ha velat ta del av ännu mera av den forskning som pågår och som vi ville ha ytterligare genomförd innan något förslag framlades.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Fru Olsson sade att hon skulle önskat att riksdagen på en gång fått hela barntillsynskomplexet sig förelagt, så att man kunnat avväga olika tillsynsformer sinsemellan. Jag skulle gärna ha velat instämna i hennes önskan om jag inte inifrån visste hur omöjligt det är att realisera den. Familjeberedningen tog i januari förra året hand om den utredning som riksdagen beställde i december 1964, och utredningen har arbetat hårt. Men det har inte funnits någon möjlighet att penetrera alla dessa frågor på det tre kvarts år som stått till förfogande, om man även skulle hinna remissbehandla resultaten och framlägga förslag till riksdagen. Vi har därför fått spalta ut den del, som rör familjedaghemmen för handläggning av en särskild sakkunnig, och har måst till en etapp nummer två spara de pedagogiska frågor, som man här dragit upp.

Fru Olsson efterlyste i sitt tidigare anförande en annan sorts utredning än den familjeberedningen gjort och kan göra — hon tycktes ha tänkt sig att det skulle blivit en utredning i enlighet med de motioner som hon var med om att skriva för två år sedan. Men om fru Olsson läser statsutskottets utlåtande i

anledning av dessa motioner skall hon finna att det inte var en sådan utredning statsutskottet närmast beställde. Hon betonade här att utredningen främst borde undersöka lekskolornas direkta samarbete med grundskolans lågstadium, men en sådan pedagogisk totalutredning avstyrktes av både skolöverstyrelsen och socialstyrelsen. Och även om den hade kommit till stånd tror jag inte att det hade blivit möjligt att lägga ett stort delförslag på riksdagens bord fortare än vi nu har gjort. Vi får också se detta delförslag mot bakgrunden av det väldiga behov, som de förvärvsarbetande kvinnorna gett uttryck för och som man sannerligen inte kan begrava i en mångårig utredning.

Herr Jacobsson och fru Olsson ville bägge göra gällande att det blir en försämring för de kommuner, som bara har lekskolor och inte har rekryteringsunderlag för institutioner med heltidstillsyn av barn. Ja, det kan ju inträffa, att kommuner, som nu inte har någon verksamhet med heltidstillsyn eller anser sig ha behov därav, förlorar denna hundralapp per år. Men om bara en sådan kommun som man här ömmar för, förlänger tillsynstiden vid sina lekskolor från 3 1/2 à 4 timmar till 5 timmar, får de 16 gånger högre statsbidrag än de nu har — och det öppnar samtidigt möjlighet att tillgodose latent behov inom kommunen: mödrar med småbarn som gärna vill men nu inte kan ta ett deltidsarbete. Det finns alltså en ganska näraliggande lösning för den grupp av kommuner som här särskilt har nämnts.

Fru OLSSON, ELVY, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av att statsrådet Lindström framhöll att det utlåtande från statsutskottet som jag åberopade i mitt tidigare inlägg inte byggde på motionerna i ärendet nödgas jag än en gång citera vad utskottet skrev. Jag är väl medveten om att utlåtandet

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

på vissa punkter inte följde motionerna, men jag har i dag inte heller citerat vad som skrevs i dessa motioner.

Utskottet skrev bl. a.: »Utskottet finner att en utredning i nu berört hänseende bör sikta mot en precisering av lekskoleverksamhetens mål och innehåll. Särskilt angeläget synes vara att den pedagogiska aspekten, inte minst betingad av önskvärdheten av ett väsentligt bättre och starkare utbyggt samarbete med grundskolans lågstadium, uppmärksammas av utredningen.»

Det är just dessa aspekter som vi vill ha belysta i utredningen om förskolan. Jag kan inte se att de har tillgodosetts i familjeberedningens förslag. När en sådan här stor sak — i varje fall anser jag det vara en stor sak — skall utredas, bör alla partier ha möjlighet att delta i utredningen och där kunna säga sin mening.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag vill till fru Olsson säga att man kan ägna sig åt många texttolkningar när man har ett stort utskottsutlåtande att ösa ur, och det är naturligt att man plockar fram de russin ur utskottsutlåtandet som man själv är mest intresserad av. Det har fru Olsson nu gjort. I utskottsutlåtandet förekom det emellertid omkring tio olika ämnesområden som utskottet lade fram på bricka för en blivande utredning. Det fanns alltså inte något huvudnummer på det sätt som fru Olsson ville göra det till i sitt tidigare inlägg.

Utskottet sade uttryckligen: »Vad beträffar frågan om 'allmän' undervisning i lekskolor har utskottet utgått ifrån att motionärerna icke syftat till någon obligatorisk sänkning av skolåldern — en tanke som utskottet icke anser sig böra stödja — utan enbart velat uttrycka sin uppfattning om att möjlighet att besöka lekskola bör beredas alla de barn, vilkas föräldrar önskar detta.»

Vi kan alltså citera mycket ur detta utskottsutlåtande, men jag tycker att det i och för sig är rätt fåfängt.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Två av herrarna i den här debatten har tagit propositionen till utgångspunkt för en del filosofiska betraktelser. Den ene var herr Kaijser som talade om vårt stressade liv och vår alltför höga materiella standard, på vars altare vi offrade så många andliga värden. Uppehållandet av vår materiella standard är avhängigt av den arbetskraft, som även de gifta kvinnorna med barn utgör. Alla anser att vi bör sänka den allmänna standarden, men ingen vill sänka sin egen standard utan bara de andras: »Jag vill ha kvar min bil, mitt torp, min rymliga bostad och min hemhjälp, men andra skall avstå så att inte hela vårt land utarmas andligt.» Jag tycker nog att detta är ett ohållbart resonemang.

Jag kan heller inte riktigt följa med herr Birger Anderssons utflykt till Churchills slott och hans försumliga moder. Vad jag fäste mig vid i herr Anderssons inlägg var att han meddelade kammaren som en stor överraskning att utskottsmajoriteten den här gången hade gått på Kungl. Maj:ts proposition. Kan man tänka sig det! Vi inom oppositionen har ju varit med om den här uppslutningen kring regeringens förslag förut, varför vi också den här gången tillåter oss att komma med kritik på vissa punkter.

Det slog mig att herr Birger Andersson var rätt ointresserad av bidrag till såväl lekskolorna som familjedaghemmen. Det var inte så mycket att ha, varken de 100 kronorna till lekskolorna eller de två kronorna till familjedaghemmen. Det är bättre, menade han, att det inte blir någonting alls. Jag tycker att det är ett egendomligt resonemang. Just när det gäller detta område skall det vara så förfärligt betydelselöst med statsbidrag, säger man. Men även om detta inte är så stort, kan det enligt oppositionens inställning ha sin betydelse — det kan ju bli större med tiden.

Eftersom jag är inne på herr Birger Anderssons inlägg kan jag inte under-

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

låta att erinra om att han konstaterade att debatten här inte var så särskilt stimulerande. Nej, det finns ju boxning! Men hans blygsamhet förbjuder honom säkert också att skilja ut sitt eget inlägg. Jag tror inte heller att protokollet visar att han var så särskilt mycket roligare än de andra.

Nog om detta. Eftersom herr Jacobson har så ingående redogjort för den ställning som reservanterna intar på olika punkter, skall jag bara knyta några allmänna kommentarer till propositionen och reservationerna.

Jag tycker man kan godta en integration mellan daghem och lekskolor, därför att den naturligtvis medger en viss rationalisering som ur ekonomisk synpunkt säkert är fördelaktig. Men om man nu beslutar sig för detta relativt nya system, får det under inga omständigheter gå ut över barnen. Att föra ihop barn som står på höjden av aktivitet med barn vilkas leklust och energi är på nedgång tror jag medför stora svårigheter för den personal som skall ha hand om barnen. Det är väl ändå ofrånkomligt att här finns två olika aspekter, skulle jag vilja säga, på samhällets ingrepp i våra barns liv. Dels gäller det vårdnaden om barnen, alltså det direkta omhändertagandet under hela dagen av barn vilkas föräldrar av en eller annan anledning inte har möjlighet att själva ta vård om dem. Dels gäller det den pedagogiska hjälpverksamhet, som statsrådet Lindström talade om och som utövas i förskolan som en övergång till grundskolan. Jag tror att man måste skilja mellan dessa bägge former. Den förra meddelas på daghem, fastän man kan medge att verksamheten också där har en viss pedagogisk inriktning. Men i förskolan har man lagt tyngden på den pedagogiska verksamheten. Det kallas av herr Birger Andersson för en korttidstillsyn. Det lät också på statsrådet Lindström, som om hon ansåg att daghemsformen och förskolan var detsamma. Men den pedagogiska hjälpverksamheten kan väl ändå inte vara densam-

ma, när man har hand om tio barn under en hel dag som när man har hand om tio barn under tre timmar. Då säger jag verkligen: Arma ungar som skall vara utsatta för en pedagogisk hjälpverksamhet från morgon och till kväll! Och hur ställer det sig för personalen? Skall den också vara på den pedagogiska alerten hela dagen? Då tror jag man måste satsa på betydligt större personal, om man i framtiden skall ha precis samma verksamhet för daghemsbarnen som för förskolebarnen. Det är något som jag aldrig trott vara meningen med detta förslag. Att det var meningen att bygga upp ett sådant system i framtiden är för mig en överraskning.

Farhågorna för att daghemmen hädanefter får breda ut sig på förskolornas bekostnad är säkert inte överdrivna. Det skulle vara stor skada om utvecklingen går i den riktningen att förskoleidén mer eller mindre fuskas bort och som fru Olsson sade grumlas ihop med daghemsverksamheten. Jag tycker tvärtom att förskolorna skall byggas ut så att varje barn, vars föräldrar inte har något däremot, skall få möjlighet att gå i en förskola, innan det kommer upp i grundskolan.

Denna förskoleverksamhets mål och innehåll har ju i vårt komplicerade samhälle många aspekter. Jag håller alldeles med om att det behövs en utredning om hur barnens bästa skall tillvaratas och hur man över huvud taget skall få ut bästa möjliga resultat av denna förskoleform.

Det har talats mycket om den utredning som nu arbetar inom familjeberedningen, men jag tillåter mig ändå fråga vad som i utskottets utlåtande menas med att man utreder det inre arbetet m. m. Jag skulle vilja veta vad »m. m.» betyder. Eftersom vi har både ordföranden i familjeberedningen och en socialdemokratisk ledamot av samma beredning här i kammaren, vore det kanske inte ur vägen om statsrådet skulle vilja lite mera kommentera just detta. Jag kan inte förstå, varför vi inte skall

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

ha en parlamentarisk utredning på ett så viktigt område som detta. Förlåt mig, men jag kan inte anse annat än att statsrådet som har så mycket att göra måste pyssla med detta på fritid, eftersom statsrådet själv är ordförande i denna beredning. Det kan väl ändå inte riktigt vara meningen. Förskolan är precis lika viktig som grundskolan. Jag tycker att den är viktigare, ty den är barnets allra första kontakt med en större grupp och med en skolform. Därför tycker jag att det vore fullt riktigt att få till stånd en parlamentarisk utredning på denna punkt.

Jag tror också att det vore viktigt med forskning överhuvud taget på detta område, att få veta lite mer om barns anpassningsförmåga i större grupper, hur länge de fysiskt eller psykiskt orkar med att vara aktiva, hur denna kollektiva vistelse inverkar på deras hälsa och trivsel och deras möjlighet att få kontakt, både med dem som de möter på daghemmet eller i förskolan och även kontakten med hemmet. Jag är helt ense med dem som vill ha en utvidgad forskning just beträffande detta frågekomplex. Men jag är inte lika ängslig som reservanterna under reservation nr 4 att göra försök med att vid behov hålla daghemmen öppna på natten. Det förhåller sig nämligen i detta fall som i så många andra så, att det andra alternativet är ännu sämre, nämligen att barnen skall tas till daghemmet tidigt på morgonen och hämtas, kanske sent på kvällen, till en miljö som är betydligt sämre än den daghemmet kan erbjuda dem. Det försök som har gjorts vid lasarettet i Borås och som visat att man vid behov mycket väl kan tillämpa flexibla öppettider och ha daghemmet öppet på natten är mycket intressant, även om socialstyrelsen har satt sig emot det. Om nu resultatet är positivt, tycker jag att man kunde fundera på om inte detta vore en hjälp för många mödrar.

Familjedaghemmen har på sina håll länge varit en kontroversiell fråga och har tagits upp till diskussion också här.

Jag tänker även i detta fall på vad som är alternativet. Det är klart att familjedaghemmen kan ha olika standard och att en familjedagmamma kan vara mer eller mindre lämplig, men alternativet är ju inte ett bra daghem — vi kan inte på länge åstadkomma så många platser på daghem att de kan ersätta familjedaghemmen — utan att barnen blir nyckelbarn och hänger på bakgårdar eller i bästa fall överantvaras till släktingar och bekanta. Det måste vara en bättre utväg att få ett större antal familjedaghem, i synnerhet som man begär att de skall stå under en viss kontroll och att familjedaghemsmammorna skall ha en viss utbildning. Därför tycker jag det är konstigt att man inte redan nu kan satsa denna lilla men kanske inte oväsentliga summa på familjedaghemmen.

Även om familjedaghemmen får denna uppmuntran tror jag inte ett ögonblick att de kommunala myndigheterna är så okloka att de satsar mer på familjedaghemmen än på de vanliga daghemmen. Familjedaghemmen skall naturligtvis bara vara ett komplement till daghemmen, och vi är alla överens om att man bör bygga vidare på daghemsidén. En ytterligare utredning om stöd till familjedaghem är självfallet inte ur vägen och är också på gång.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja säga att jag sett som en vision en integrering även i vårt land av de tre första stadierna i barnens skolliv, nämligen daghem, förskola och grundskola, på samma sätt som förekommer i flera länder både i Europa och i Amerika. Jag tycker att man borde kunna tänka sig att slussa barnen från den ena formen till den andra under välanpassade förhållanden. Därför tror jag att en integration av daghem och förskolor i stil med vad som föreslås i propositionen är ett steg i rätt riktning, men jag tror också att vi måste satsa helhjärtat vad beträffar både personal och lokaler. Det är ju allmänt känt att inte minst personalen i förskolorna är en låglöne-

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

grupp, och det kanske vore på tiden att vi beaktade det faktum att de anställda inte får en ersättning som svarar mot deras ofta påfrestande arbete. Om vi inte satsar på personal och lokaler, tror jag det blir en halvmesyr, och vi har redan nog av halvmesyrer när det gäller omhändertagande av barn och ungdom.

Jag ber, herr talman, att få instämma i de yrkanden som herr Jacobsson har ställt.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Jag är av flera anledningar rädd för att ta till orda i denna debatt.

Den första och allvarligaste anledningen är att jag är rädd för generaliseringar om vad som är pedagogiskt fostrande och vad som inte är det, om nyttan och vådan av integrerade barnstugor, när vi ändå bara vet en enda sak, nämligen att vi ingenting vet. Man vet t. ex. inte, säger forskare utomlands, om man bör lära barnen att simma redan vid åtta, tio månaders ålder, innan de har lärt sig att gå. Man diskuterar, om barn skall börja lära sig läsa redan vid två års ålder. Jag vill säga till herr Kaijser, som efterlyste en samordning med utländska forskningsresultat, att de svenska experterna är ense med de utländska om att betingelserna är så olika, att man inte kan överföra forskningsresultat från ett land till ett annat.

Det går med andra ord inte att generalisera kring erfarenheter om pedagogisk verksamhet och personalens pedagogiska alerthet, som fru Hamrin-Thorell uttryckte det, eftersom man inte kan säga, om pedagogisk fostran skall vara någonting aktivt påträngande, som kan vara 3 1/2 timmar men icke vara 5. Detta är en av anledningarna till att jag redan på ett tidigt stadium av denna debatt blev allvarligt bekymrad.

En annan anledning är att långtidsutredningen har blivit citerad på ett, som jag förstår det, felaktigt sätt. I vis-

sa avseenden kan man dock ställa sig kritisk mot långtidsutredningen, speciellt beträffande det tyckande som förekommer även där.

För att ytterligare tillfoga en del orosanledningar för mig vill jag säga att man mer och mer har diskuterat daghems- och barnstugeverksamheten som enbart en arbetsmarknadsfråga. Det dröjde ganska länge innan herr Kaijser kom in på den valfrihet, som är så väsentlig och som ändå måste beröras även i denna debatt och kanske allra mest i denna debatt.

Jag skall stanna vid långtidsutredningen ett ögonblick. En av förutsättningarna för långtidsutredningens prognoser är två hypoteser vid beräkningen av andelen kvinnor i förvärvslivet under 1970-talet och ett stycke in på 1980-talet. Den ena av hypoteserna är att ju fler barn kvinnorna har, desto svårare är det för dem att gå ut i arbetslivet även om de så skulle önska och det dröjer ännu längre innan de har någon möjlighet att komma tillbaka till sitt förvärvsarbete. Där har man sett klart och realistiskt. Det har man gjort också när man beräknar den arbetskraftsresurs bland kvinnorna som kommer att finnas på 1970-talet. Det är då inte i första hand småbarnsmödrarna man tänker på, utan kvinnor från 40 år och uppåt som i många fall har svårt att få arbete och bli omskolade. Att det ändå är ett faktum att småbarnsmödrarna procentuellt sett har ökat sin förvärvsintensitet mer än några andra grupper på sistone får väl ses som ett bevis för att många väljer eller kanske är tvingade att välja att gå ut i förvärvslivet — det finns ju många ensamstående föräldrar. Den brist på daghem, som bevisligen existerar, får man ju ställa i relation till svårigheterna för samhället att på annat sätt ordna barntillsynen, och man får kanske också avvakta de utredningar som ännu inte lagt fram förslag om hur vi genom större bidrag till den unga generationen kan skapa en valfrihet av ett annat slag.

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

Det går alltså inte bara att tänka sig att det är enbart hela familjer eller ensamstående föräldrar som ensamma skall svara för barnens fostran. Samhället har sitt ansvar.

Jag har nog också, herr talman, blivit en aning förskräckt, när man har tagit den stora tillväxten av lekskolor som intäkt för att det framför allt är detta som man önskar sig. Vi har över hela landet sett en alltför stor tillväxt av lekskolor i jämförelse med ökningen av antalet daghem. Jag vill ingalunda förneka att det vore lyckligast, om vi hade en helt integrerad skola, i vilken barnen kunde gå från förskolan, lekskolor, barndaghem och kanske fritidshem. Man bör uppenbarligen också i framtiden undersöka vad som händer med barnen när de börjar skolan, d. v. s. när de bara får ett par timmars undervisning i skolan och sedan plötsligt blir lediga. Jag ser hela denna problematik, såsom den har skisserats upp i förevarande proposition, såsom en mycket viktig del av den helhetsbild som vi så småningom skall komma fram till. Jag minns mycket väl den debatt vi hade 1964, då vi efterlyste en utredning om förskoleverksamheten. Vi får väl vänta och se, vilka resultat det nu blir av de undersökningar som pågår. Vi kan icke i dag ta slutgiltig ställning till hela detta stora perspektiv. Jag ser därför det förslag, som har framlagts i propositionen om en integrerad barnstuga med en helt annan flexibilitet än tidigare, såsom ett första led på vägen mot målet att föräldrar skall ha möjlighet att välja hur många timmar de vill ha sina barn i barnstuga. Jag betraktar det som ett första led i en utveckling där det blir bättre balans mellan lekskolor, barndaghem och familjedaghem. Jag ser dagens situation som sådan att vi i nuvarande läge är tvungna att på något sätt få en viss balans mellan hittillsvarande organisationsformer — familjedaghem, lekskolor och barndaghem. Jag tycker att vad som här föreslås i dagens situation och med

sikte på framtiden innebär en mycket riktig och rimlig avvägning, som jag är helt och fullt beredd att tillstyrka. Men jag tror att vi bör se detta som ett led på vägen till en mycket kraftig utbyggnad inte minst av den integrerade barnstugan med dess möjligheter till pedagogisk verksamhet. Jag ser detta som ett steg på vägen mot en större och rikare samhällelig möjlighet att ge föräldrarna valfrihet och att bereda barnen den pedagogiska fostran och vård, som uppenbarligen är nödvändig men vars inriktning och verkan vi fortfarande är ganska tveksamma om. Vi kan ju ta exemplet från Borås. Där har en läkare, doktor Söderling, ställt sig klart positiv till något som lika starkt kritiserats av hans kolleger. Åsikterna skiljer sig alltså. Därför är jag rädd för att tveklöst påstå att det ena är fel och det andra är riktigt, framför allt eftersom vi inte har fått resultatet av den utredning som kommer att föreligga vid årets slut. Av den anledningen vill jag i dag ansluta mig till propositionens förslag, men jag väntar med intresse på utredningens innehåll. Därefter får vi ta ställning till vilka steg vi kan ta för framtida utredning.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Bara en kort replik.

Fru Ruth Hamrin-Thorell har frågat mig vad som menas med »m. m.» i propositionen och om detta med pedagogiskt innehåll i småbarnsinstitutionernas verksamhet är något för ett statsråd att pyssla med på fritiden — om nu ett statsråd har någon fritid, vill jag tillägga.

Jag anser inte att jag har anledning att här ge mig in på en närmare analys av de pedagogiska synpunkterna på småbarnsinstitutionerna. En hel del av vad som framförts här i dag tycker jag fortfarande i mycket hög grad har sin förankring i ett föräldrat sätt att betrakta lekskolan som förskola, och betrakta daghemmet som en social före-

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

teelse. Jag vidhåller att det här rör sig om samma innehåll i verksamheten, och det finns inte något skäl varför den ena verksamheten skall kallas förskola och gälla 5—6-åringar, som träffas i en pedagogiskt ledd samvaro under 3 à 4 timmar per dag, medan jämnåriga kamrater i samma lekar och samvaro, men under en tid av 5—10 timmar per dag skall anses vara mindre förskolemässigt preparerade för den egentliga grundskolan. Det är just detta synsätt som propositionen och bakom den familjeberedningen har velat ändra på.

Det har frågats vad familjeberedningen nu gör. När familjeberedningen nu fullföljer den utredning, som genom riksdagens beställning har hänvisats till beredningen, är de utestående frågorna just de pedagogiska: förhållandet mellan föräldrar, småbarnsinstitutioner och familjedaghem, en triangel av intresseparter således, vilkas syn på barnens bästa och deras uppfostran måste stå i samklang. Vidare kommer familjeberedningen att överväga den kostnadsfördelning mellan föräldrar och samhälle som speglas i den mycket vildvuxna avgiftsfloran i detta sammanhang. De tjänster familjerna erhåller genom institutionerna kommer också att analyseras närmare i det andra och sista delbetänkandet.

Herr talman! Jag begagnar mitt privilegium som ledamot av denna kammarare att yrka bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Om statsrådets syn på den pedagogiska hjälpverksamheten i framtiden är utslagsgivande för utredningens direktiv, blir jag ännu mer betänksam för hur det kommer att bli. I så fall ansluter jag mig helt till fröken Mattsons inlägg, i vilket jag kan instämma i nästan alla delar. Hon hade kanske en bättre formulering än jag, men andemeningen är densamma, nämligen att det behövs forskning och ut-

redningar på detta område. Därefter får vi försöka finna någon form för integrering av dessa tre möjligheter och barnens första kontakt med skolan.

Jag förstår däremot inte hur fröken Mattson kan tro att familjeberedningen, till vilken riksdagen inte har hänvisat — vi har begärt en stor parlamentarisk utredning — skall på så kort tid som aviserats kunna ge aspekter på detta stora område. Då får nog statsrådet ta litet av sin fritid i anspråk också.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! För den händelse reservationen 2 b blir utslagen, kommer vi att rösta på reservationen 2 a. Den innehåller ett förslagsanslag, och vi räknar med att det utgående bidraget till lekskoleverksamheten måtte på sätt som anges i motionerna I: 666 och II: 815 genomföras inom ramen för det i propositionen beräknade totala anslaget.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av föreliggande yrkanden propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om *punkten I*, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Jacobsson, Per, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 76 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 62.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å *punkten II*, anförde vidare herr förste vice talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Jacobsson, Per*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 a betecknade reservationen i motsvarande del; samt 3:o), av herr *Kaijser*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr *Virgin m. fl.* vid utlåtandet anförda, med 2 b betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga det samma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Per Jacobsson*'s yrkande.

Herr *Kaijser* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 76 punkten II antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr *Per Jacobsson m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 2 a betecknade reservationen i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits reservation 2 b, av herr *Virgin m. fl.*

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 38;

Nej — 25.

Därjämte hade 75 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 76 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 a betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 60.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På särskilda propositioner bifölls härefter vad utskottet i *punkterna III—V* hemställt.

Ytterligare gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande *punkten VI* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 76 punkten VI, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 64.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de beträffande *punkten VII* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kajser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 76 punkten VII, röstar

Ja;

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kajser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;
Nej — 23.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *punkten VIII*.

Vidkommande *punkten IX*, yttrade nu herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 a betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 76 punkten IX, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;
Nej — 62.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde *punkten X* gjorde herr förste vice talmannen enligt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 b betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 76 punkten X, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson

Ang. ökat statligt stöd till barnstugor m. m.

m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;
Nej — 39.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen gjorde herr förste vice talmannen jämlikt de rörande *punkten XI* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr *Virgin m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kajser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 76 punkten XI, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Virgin m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en bör-

jan omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kajser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;
Nej — 23.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse mellan svenska regeringen och polska regeringen om reglering av vissa ekonomiska intressen avseende svensk fast egendom i Polen.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag avseende socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser allmänna frågor och bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om arbeten inom viss kostnadsram;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser justitie departementets verksamhetsområde;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

Ang. inrättande av ett arbetsmedicinskt institut, m. m.

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1966/67 till informationsverksamhet om Sverige i utlandet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1966/67 till utförande av beskickningsanläggningar i Moskva och Stockholm;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1966/67 till statskontoret;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till främjande av nordiskt-kulturellt samarbete och till bidrag till den nordiska kulturfonden; samt

nr 72, i anledning av väckta motioner om viss ytterligare ersättning till

förre värnpliktige löjtnanten A. F. Abrahamsson,

varvid utlåtandena nr 60—63 och 65—67 företogos punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. inrättande av ett arbetsmedicinskt institut, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett arbetsmedicinskt institut m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1966/67 beräkna följande anslag, nämligen till Statens institut för folkhälsan: Avlöningar ett förslagsanslag av 4 800 000 kronor; Statens institut för folkhälsan: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 860 000 kronor; Arbetsmedicinska institutet: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 700 000 kronor och Arbetsmedicinska institutet: Omkostnader ett förslagsanslag av 800 000 kronor.

Därefter hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 62, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 11 februari 1966, föreslagit riksdagen att dels besluta, att den 1 juli 1966 skulle inrättas ett centralt organ, benämnt arbetsmedicinska institutet, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att upprätta personalförteckning för arbetsmedicinska institutet i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsmedicinska institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67, dels till Arbetsmedi-

Ang. inrättande av ett arbetsmedicinskt institut, m. m.

cinska institutet: Avlöningar för budgetåret 1966/67 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor, dels till Arbetsmedicinska institutet: Omkostnader för budgetåret 1966/67 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 780 000 kronor, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för statens institut för folkhälsan i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens institut för folkhälsan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67, dels till Statens institut för folkhälsan: Avlöningar för budgetåret 1966/67 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 895 000 kronor, dels ock till Statens institut för folkhälsan: Omkostnader för budgetåret 1966/67 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 864 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet haft till behandling följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Nyman* och *Sörenson* (I: 699) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 861),

dels ock en inom andra kammaren av herr förste vice talmannen *von Friesen* väckt motion (II: 827).

I motionerna I: 699 och II: 861 hade anhållits, att riksdagen måtte

a) besluta att benämna det föreslagna institutet »Institutet för arbetsvetenskaplig forskning och undervisning»,

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1967 års riksdag om utbyggnad av institutet med en avdelning för arbetspsykologi och arbets-sociologi.

I motionen II: 827 hade föreslagits, att riksdagen med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 62 skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att det planerade arbetsmedicinska in-

stitutet måtte tillföras erforderliga personella och materiella resurser för att möjliggöra forskning och undervisning rörande yrkessjudomar inom den in-värtesmedicinska allergologiens område.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 699 och II: 861, såvitt de avsåge föreslagen benämning av institutet,

a) besluta, att den 1 juli 1966 skulle inrättas ett centralt statligt organ, benämnt arbetsmedicinska institutet, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 11 februari 1966 förordat;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att upprätta personalförteckning för arbetsmedicinska institutet i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

c) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för arbetsmedicinska institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

d) till Arbetsmedicinska institutet: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor;

e) till Arbetsmedicinska institutet: Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 780 000 kronor;

2. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för statens institut för folkhälsan i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för statens institut för folkhälsan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Statens institut för folkhälsan: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 4 895 000 kronor;

Ang. inrättande av ett arbetsmedicinskt institut, m. m.

d) till Statens institut för folkhälsan: Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 1 864 000 kronor;

3. att motionerna I: 699 och II: 861, såvitt de avsåge viss utbyggnad av institutet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4. att motionen II: 827 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av fröken *Andersson*, herrar *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Kaijser*, *Dahlén* och *Harald Pettersson*, fröken *Elmén*, herrar *Turesson*, *Nelander*, *Källstad*, *Nilsson* i Tvärålund och *Sjönell* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 699 och II: 861, såvitt gällde viss utbyggnad av institutet, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört angående vikten av att en avdelning för arbetspsykologi och arbetssociologi snart inrättades vid arbetsmedicinska institutet;

2) av herr *Kaijser*, som dock ej antytt sin mening.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Inrättandet av ett statligt arbetsmedicinskt institut i stockholmsområdet är mycket välkommet. De splittrade resurserna inom arbetshygien, arbetsfysiologi och yrkesmedicin får nu ett centrum som kan leda utvecklingen inom berörda områden framåt i hela landet och bli till stor ekonomisk betydelse, för att inte tala om vad det kan betyda för människan på arbetsplatsen. Det är mycket glädjande att vi nu får möjlighet till såväl forskning som service och utbildning på detta viktiga område.

Det finns emellertid ett *tyvärr*, och det beror på att de arbetspsykologiska och arbetssociologiska aspekterna i för-

slaget inte tillräckligt beaktats redan från början, varför man i detta avseende inte får till stånd den utbyggnad som jag tycker vore önskvärd och som skulle ha gett mig en känsla av att dessa områden är inte mindre viktiga än övriga områden som tas upp redan från början vid detta institut. Många av de problem som uppstår på en arbetsplats är nämligen inte renodlat medicinska och fysiologiska utan också av socialpsykologisk natur. De orsakas inte minst genom rationaliseringssträvanden inom näringslivet och yttrar sig i anpassningssvårigheter på arbetsplatsen i form av oro och stress, som i sin tur kan framkalla somatiska sjukdomstillstånd och frånvaro från arbetet. Detta har också framhållits i betänkandet SOU 1965: 24, Institutet för arbetshygien och arbetsfysiologi, där det står att läsa:

»I anslutning till förslaget om inrättande av arvodestjänster som psykolog och sociolog förtjänar framhållas, att arbetspsykologiska och arbetssociologiska problem blivit allt viktigare i och med industriens rationalisering. Det gäller t. ex. vissa arbetsanpassningsfrågor, anställningsprövningar, arbetsanalyser, bedömning av trötthets- och stressfaktorer samt i allt större utsträckning frågor, som berör den äldre arbetskraftens problem.»

De mentalhygieniska problemen är mycket starkt framträdande i dagens arbetsliv, och vi behöver veta mer om dem. Den mentala folkhälsan släpar efter då det gäller statsmakternas insatser. Vi har alltför ensidigt sysslat med det materiella. Det är min förhoppning att vi i framtiden skall mera beakta det mentala.

I propositionen föreslås nu två tjänster för hithörande problem, nämligen en som psykolog och en som sociolog. Dessa befattningar inrättas som arvodestjänster, som minskar möjligheterna till grundforskning på detta viktiga område i jämförelse med övriga områden. Detta är otillfredsställande, vilket

Ang. inrättande av ett arbetsmedicinskt institut, m. m.

också framhållits av ett par remissinstanser, såsom LO och Arbetsfysiologiska institutet, vilka i stället föreslår en särskild avdelning för arbetspsykologi och arbetssociologi för att en grundforskning inom dessa områden skall kunna komma till stånd. Vi vet nämligen, trots allt vad som hitintills har gjorts, för litet om de problem som rör människans anpassning på arbetsplatsen under olika förhållanden och med hänsyn till ålder, kön, läggning, mekaniseringsgrad på arbetet etc. Det betyder inte, herr talman, att det inte har forskats inom dessa områden. Jag är medveten om att det har gjorts åtskilligt under årens lopp, men jag tror att alla som är insatta i dessa frågor vet att mycket mera behöver göras. För att få en helhetsbild av människans situation på arbetsplatsen räcker det inte enbart med medicinska aspekter, utan det vill till en tvärvetenskaplig forskning, i vilken också måste ingå arbetspsykologiska och sociologiska undersökningar.

I reservation 1 vid detta statsutskottets utlåtande nr 74 framhålles just behovet av en fristående avdelning för arbetspsykologi och arbetssociologi. Reservanterna anser önskvärt att denna avdelning får inrättas redan från och med budgetåret 1967/68, eller så snart som möjligt, och att avdelningen i framtiden får en ställning som motsvarar den som övriga avdelningar vid institutionen har. Vi tror att detta skulle betyda mycket för att få helhetsbilden klar när det gäller människan och arbetsplatsen.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 1.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Här föreliggande förslag innebär att vi skall få ett arbetsmedicinskt institut som gör att de nuvarande resurserna inom arbetshygien, arbetsfysiologi och yrkesmedicin samordnas — jag understryker att det gäl-

ler även yrkesmedicin. Det föreslagna institutet skall leda utvecklingen i landet på de berörda områdena, tjänstgöra som centrum för vidareutbildning av bl. a. läkare och tekniker, fungera som ett centralt dokumentations-, informations- och konsultationsorgan och ha vissa servicefunktioner.

Såsom understrykes i motion II: 827 utgör allergierna en väsentlig del av yrkesmedicinen och sysslar med olika somatiska sjukdomstillstånd, som uppstår på grund av inhalation av olämpliga saker: smutspartiklar och kemiska ämnen av olika art. Många yrkesarbetare drabbas av allergier av astmatyp, detta är därför ett mycket viktigt område inom yrkesmedicinen.

Nu har vi fått en professur i klinisk dermatologisk allergologi vid karolinska sjukhuset men har fortfarande inte fått någon professur i invärtesmedicinsk allergologi. Detta har påtalats upprepade gånger i motioner i riksdagen sedan fem, sex år tillbaka, och statsutskottet har ställt sig positivt. Utskottet framhöll senast vid 1964 års riksdag, att starka medicinska och sociala skäl talar för angelägenheten av en professur inom detta område. Detta gäller i all synnerhet som vi har en världsberömd forskare på detta område, nämligen överläkaren vid S:t Görans sjukhus med. dr Helge Coldahl, som är docent i invärtesmedicinsk allergologi och har en internationellt erkänd ställning såsom en av de mest framstående forskarna i världen.

Vi har alltså en specialklinik för invärtesmedicinsk allergologi. Det väsentliga är därför inte som statsutskottet skriver — det reagerade jag mot utan att vinna gehör — att någon särskild institution för invärtesmedicinsk allergologi inte finns vid karolinska sjukhuset. Viktigare i detta sammanhang är att vi i Stockholm har en sådan specialinstitution, som mycket väl kan samarbeta på ett utomordentligt sätt med det blivande arbetsmedicinska institutet och bör så göra.

Ang. inrättande av ett arbetsmedicinskt institut, m. m.

Nu har utskottet skrivit mycket positivt, att det är betydelsefullt att forskning och undervisning beträffande invärtesmedicinsk allergologi inte efter-sätts och att, i den mån verksamhet inom allergologiens område som motionsyrkandet avser faller inom institutets verksamhetsfält, i första hand institutets styrelse bör få tillfälle att överväga spörsmålet om vilka resurser för ändamålet som framdeles bör fordras.

Jag tycker för min del att man kunde ha skrivit än mer positivt och understrukit att vi här i landet har tillgång till fullödlig och internationellt erkänd expertis och — vilket är synnerligen viktigt — att behandlingen av dessa allergologier är en mycket viktig del av den rent praktiska yrkesmedicinska verksamheten. Detta institut skall ha servicefunktion och vara ett konsultations- och informationsorgan. Detta är mycket viktigt, och jag vill understryka det med mitt anförande.

Häri instämde herr *Kaijser* (h).

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Sedan kammarens båda läkare nu har fått avge en meningsytt-ring, kanske även en lekman får säga några ord.

Jag vill först uppehålla mig vid den fråga som herr Edström talade om, nämligen den sakkunskap inom allergologi som vi har tillgång till. Tydiligen har motionären gått något vid sidan om vad saken gäller när han just här har motionerat om en tjänst. Motionären pekar i motiveringen för sitt yrkande på behovet av en ordinarie akademisk lärartjänst i invärtesmedicinsk allergologi. Det är någonting som närmast berör de akademiska lärosätena, och såsom utskottet tidigare uttalat bör det förslaget i första hand prövas av vederbörliga universitetsmyndigheter. Om motionärens huvudavsikt är att få en professur i invärtesmedicinsk allergologi, vilket av motiveringen i motionen att dö-

ma är fallet, synes motionsyrkandet knappast ha träffat rätt då det ställts i anslutning till den proposition vi nu behandlar. Därmed intet ont sagt om motionens yrkande.

Vad sedan gäller det som reservationen närmast går ut på vill jag säga att det inte är mycket som skiljer majoritet och reservanter. Reservanterna föreslår en skrivelse i vilken riksdagen ger till känna för Kungl. Maj:t vad reservanterna har anfört. Vi inom majoriteten anser att detta institut bör få komma i gång med sin verksamhet och att styrelsen skall få möjlighet att så småningom bedöma vilken personaluppsättning som bör finnas vid institutet. Vi anser att det är en rimlig och naturlig lösning som ligger helt i linje med vad riksdagen brukar besluta.

Jag vill med detta mycket korta inlägg, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! En kort replik till herr Birger Andersson!

Det är inte givet att en professur i vetenskapliga ämnen måste vara knuten till en akademisk myndighet. Vi har en hel del vetenskapliga professorer, som är knutna till andra institutioner men som samarbetar med de akademiska myndigheterna i olika forskningsfrågor. Här skall vi skapa en utbildningsinstitution, som skall samarbeta med olika myndigheter när det gäller forskning och även ha vissa service- och dokumentationsfunktioner. Det kunde mycket väl vara möjligt att här inrätta en professur i invärtesmedicinsk allergologi utan att knyta den till karolinska institutet. Sådan teoretisk möjlighet kan man inte avvisa.

Jag vill på så sätt försvara motionären. Eftersom det inte varit möjligt att få professuren på annan väg, har han valt denna väg. Att vi får den är det viktigaste — hur det skall gå till är en mindre fråga.

Ang. inrättande av ett arbetsmedicinskt institut, m. m.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Herr Birger Andersson betecknade sig själv som lekman i förhållande till »medicinmännen», och jag får väl också anses vara lekman. Men ingen av oss två är lekman, herr Birger Andersson, när det gäller människan på arbetsplatsen — i detta fall är vi erfarna allesammans.

Den föreliggande reservationen skiljer sig som sagt inte så mycket ifrån vad utskottets majoritet har kommit fram till — det är kanske bara i fråga om tiden — men vi har ändå ansett det värdefullt att trycka på denna fråga, ty man får alltför ofta i arbetslivet och i samhällslivet uppleva, att de socialpsykologiska aspekterna liksom får träda tillbaka för så mycket annat. Vi har önskat att de inte skulle få komma i skymundan utan få den plats som de förtjänar, så att vi får en helhetssyn på människorna i arbetslivet när vi skall sätta i gång med forskning och service.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! På sid. 5 i utskottsutlåtandet framhåller majoriteten att det redan nu finns fackmän på detta område — det är lättare att läsa upp vad majoriteten skrivit än att stå här och referera. Det heter där: »Enligt vad utskottet erfarit torde bl. a. vid region sjukhuset för stockholmsområdet, karolinska sjukhuset, totalt sett finnas vissa resurser för klinisk forskning beträffande sådana astmafall som motionären närmare exemplifierat — oaktat någon särskild institution för invärtesmedicinsk allergologi inte finns därstädes. Viss expertis som därvid står till förfogande torde komma att vara knuten till det nyinrättade institutet. De som närmast avses är cheferna för yrkesmedicinska och yrkesdermatologiska sektionerna vid institutet, vilka enligt vad departementschefen anfört tillika skall vara överläkare vid yrkesmedicinska respektive yrkesdermatologiska kliniker-na vid sjukhuset».

Det föreligger vissa bekymmer beträffande regionsjukvården och annat här i Stockholm. Vi har ju här en del sjukhus, som drivs av Stockholms stad, och vi har karolinska sjukhuset, som skall övertas av de kommunala myndigheterna och bli regionsjukhus. Det sker ett visst samarbete, och vi har inom den avdelning i statsutskottet, som behandlat detta ärende, ansett att så länge det hela är så här lösligt och gränserna flyter skall man ha möjligheter att utnyttja den kapacitet på vetenskapens område, som här finns. Resultatet blir inte sämre, om dessa fackmän användes utan att vara direkt knutna till det institut, som vi nu skall besluta om.

Vad som skiljer reservanter och majoritet åt är, att reservanterna vill att riksdagen nu skall besluta att dessa fackmän omedelbart blir knutna till institutet, under det att utskottsmajoriteten förordar att styrelsen för institutet skall få framlägga förslag om hur den vill ha organisationen beskaffad.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkterna 1 och 2, därefter särskilt rörande punkten 3 samt vidare särskilt avseende punkten 4.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna 1 och 2 hemställt.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen enligt de beträffande punkten 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. beskattningen av utomlands verksamma svenska forskare

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 74 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 59.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition utskottets i punkten 4 gjorda hemställan.

Ang. beskattningen av utomlands verksamma svenska forskare

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av utomlands verksamma svenska forskare, såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 203, av herr *Dahlén* m. fl., och II: 271, av fru *Nettelbrandt*

m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag till åtgärder för att hindra, att svensk skattelagstillämpning försvårade internationellt forskarutbyte;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t förordna, att från och med 1965 års taxering, och intill dess förslag enligt föregående punkt hunne träda i tillämpning, artikel XII (3) (a) i det svensk-amerikanska dubbelbeskattningsavtalet icke skulle tillämpas beträffande här bosatta skattskyldiga;

3) hos Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för att nå samstämmighet mellan barnbidragslagens och skattelagarnas bosättningsbegrepp; ävensom

4) hos Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för att undvika för forskningen och de anställda menliga följder av den förändrade rättstillämpningen i avseende på beskattningen av amerikanska forskningsanslag samt bemyndiga Kungl. Maj:t dels att i samband därmed förordna om nedsättning av berörda skattskyldigas taxeringar, dels att i erforderlig mån överskrida ifrågakommande forskningsanslag.

Motionerna hade hänvisats, såvitt de avsåge samstämmighet mellan barnbidragslagens och skattelagarnas bosättningsbegrepp, till lagutskott, såvitt de gällde bemyndigande för Kungl. Maj:t att överskrida anslag till forskningsråd, till statsutskottet samt i övrigt till bevillningsutskottet.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 203, av herr *Dahlén* m. fl., och II: 271, av fru *Nettelbrandt* m. fl., angående beskattningen av utomlands verksamma svenska forskare, i vad motionerna hänvisats till bevillningsutskottet, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Ang. beskattningen av utomlands verksamma svenska forskare

Reservation hade anmälts av herrar *Erik Filip Petersson, Skårman, Gustafson* i Göteborg och *Enskog*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **SKÅRMAN** (fp):

Herr talman! Vi torde väl alla vara överens om betydelsen av det samarbete på forskningens område, som under en följd av år skett mellan Sverige och USA. Då gällande dubbelbeskattningsavtal visat sig ha negativ verkan på vissa former av detta samarbete, träffades också den 22 oktober 1963 ett tilläggsavtal, varigenom i artikel XII infördes en bestämmelse, punkt (3) (a). Däri bestämdes »att inkomst på grund av undervisnings-, utbildnings- eller forskningsverksamhet under tillfällig vistelse i en av staterna i regel skall vara undantagen från beskattning i sistnämnda stat». Med tillfällig skulle därvid avses en tidrymd ej överstigande två år.

Genom utslag av regeringsrätten den 23 november 1965 har emellertid fastslagits, att en svensk forskare på grund av artikel XII, (3) (a), är skattskyldig i Sverige för arvode, som han uppburit som föreläsare i USA. Därvid godkände man dels vissa avdrag och dels att vid beräkning av de ökade levnadskostnaderna i USA dollarns köpkraft där skulle beaktas — den är som bekant inte så hög som kursen gör den till i Sverige.

Däremot ansåg regeringsrätten, i motsats till riksskattenämnden, att vederbörande forskare inte skulle vara berättigad till avdrag för sådana resekostnader och ökade levnadskostnader, som avsåg medföljande familjemedlemmar. Man var även negativ i andra hänseenden, varför utslaget får anses föra med sig sådana verkningar, som motverkar forskningssamarbetet.

Bevillningsutskottet har i sin skrivning varit så positivt, att jag skall avstå från att gå in på detaljgranskning av dessa frågor. Riksskattenämnden utreder avdragen och väntas i dagarna

utfärda anvisningar. Jag kan dock inte underlåta att påpeka, att man i betänkandet varit tvingad hänvisa till möjligheten att föra talan mot redan skedda taxeringar i den ordning som avses i 100 § punkt 7 taxeringsförordningen. Man har också »i de fall att skatt kan uttagas och vederbörande därigenom gör en ekonomisk förlust» måst hänvisa till att denna förlust kunde kompenseras antingen genom tilläggsanslag från USA eller genom svenska forskningsrådsanslag. Forskaren skulle således begära kompensation av USA för vår hårda beskattning!

Sådana hänvisningar tyder inte på att attityden mot detta värdefulla forskningssamarbete varit alltför positiv. Kvar står det faktum, att en svensk forskare som förlägger sin verksamhet tillfälligt — d. v. s. upp till två år — i USA, inte kan ta sin familj med sig, ty för resor och fördyrade levnadsomkostnader för familjen får han inte göra några avdrag och dessa blir då så höga, att det i varje fall för den, som måste leva på sin lön, blir otänkbart.

Jag frågar mig om en sådan politik kan vara riktig. Kan man fordra, att en forskare skall skilja sig från sin familj upp till två år? Blir inte då följderna att han antingen avstår eller i sämsta fall emigrerar?

Vi har med vår blanka reservation velat peka på dessa konsekvenser och förbereda marken för en mer positiv inställning till detta forskningssamarbete, där i de flesta fall den lilla nationen har de största fördelarna att hämta.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Herr Skårmans anförande behövde i och för sig inte medföra att jag begärde ordet, men jag tyckte nog att hans anförande gav den känslan, att vi är väldigt småaktiga när det gäller våra forskare.

I detta speciella fall har dock utskottet lagt ned ett väldigt arbete på

Ang. särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper

att rätta till praktiskt taget alltsammans för de forskare, som av olika skäl här har kommit i en besvärlig situation. Jag utgår ifrån att genom detta betänkande allt väsentligt i dessa tidigare fall, som behöver rättas till, också kommer att klaras upp. Det måste innebära, att de som hädanefter reser kommer att få levnadskostnadsavdrag på ett helt annat sätt än tidigare. Vi kan nog inte gärna tänka oss gå längre i vår skrivning än vad utskottet faktiskt gjort.

Jag vill inte hålla med om att skattemyndigheterna skulle ha en sådan inställning som herr Skårman nyss ville göra gällande. Tvärtom har ett aldeles speciellt förhållande uppkommit genom dubbelbeskattningsavtalets tolkning på svensk sida, men genom detta betänkande har vi rättat till vad som kan rättas till.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Jag vill i allt väsentligt hålla med utskottets värderade ordförande, och jag sade också i mitt anförande att utskottet hade skrivit så positivt, att jag kunde avstå från att gå in i detaljer.

Kvar står dock, att en forskare som reser över till Amerika för tillfällig verksamhet, således upp till två år, av ekonomiska skäl icke kan ta med sig sin familj. Det kan inte vara riktigt att han skall ha en sådan belastning som hindrar honom i hans mycket vällovliga forskningsarbete. Jag tror att vi i Sverige har mycket att vinna på dessa forskningskontakter med den stora nationen, som har de stora resurserna.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 73, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av utomlands verksamma svenska

forskare, såvitt motionerna hänvisats till statsutskottet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 4 mars 1966 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 49, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om ändrad lydelse av 20 § taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

2) förordning om skyldighet för tandläkare att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering;

3) förordning om skyldighet för pälsdjursuppfödare, kreaturshandlare m. fl. att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering;

4) förordning om skyldighet för den som driver taxirörelse att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering.

I propositionen hade, på grundval av förslag, som utarbetats inom riksskatte-nämnden, förordats särskilda bokföringsregler för taxeringsändamål för tandläkare, kreaturshandlare, pälsdjursuppfödare m. fl. och för dem som dreve taxirörelse. Bestämmelserna hade föreslagits träda i kraft den 1 september 1966. Därjämte hade föreslagits ändring av 20 § taxeringsförordningen av innebörd, att skyldigheten att sörja för underlag för deklarations- och uppgiftsskyldigheten skulle, liksom skyldigheten att bevara materialet, kvarstå under sex år.

Till utskottet hade hänvisats de i anledning av propositionen väckta likaly-

Ang. särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper dande motionerna I: 662, av herr *Eskilsson m. fl.*, och II: 813, av herr *Hedin m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 49 till

1) förordning om skyldighet för tandläkare att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering;

2) förordning om skyldighet för pälsdjursuppfödare, kreaturshandlare m. fl., att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering; samt

3) förordning om skyldighet för den som driver taxirörelse att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 49 och med avslag på de likalydande motionerna I: 662, av herr *Eskilsson m. fl.*, och II: 813, av herr *Hedin m. fl.*, måtte antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning om ändrad lydelse av 20 § taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

2) förordning om skyldighet för tandläkare att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering;

3) förordning om skyldighet för pälsdjursuppfödare, kreaturshandlare m. fl. att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering; ävensom

4) förordning om skyldighet för den som driver taxirörelse att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering.

Reservation hade anförts av herrarna *Yngve Nilsson*, *Ottosson* och *Söderström*, vilka, under återopande av innehålllet i de likalydande motionerna I: 662 och II: 813, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 49 i vad avsåge vid propositionen fogade förslag till

a) förordning om skyldighet för tandläkare att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering;

b) förordning om skyldighet för pälsdjursuppfödare, kreaturshandlare m. fl. att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering; ävensom

c) förordning om skyldighet för den som driver taxirörelse att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering.

Herr **OTTOSSON** (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 34 innehåller förslag till särskilda bokföringsregler för taxeringsändamål för ett antal yrkesgrupper inom skilda verksamhetsområden. I motionerna I: 662 och II: 813 har yrkats avslag på proposition nr 49. Och jag vill kort motivera vårt ställningstagande.

Motionärerna har, som framgår av utskottets skrivning, i princip anslutit sig till propositionens syfte. Vi anser i likhet med utskottets majoritet att det bör tillskapas bättre möjligheter för myndigheterna till kontroll, och vi har i motionen framhållit att de vägar man har att beträda är ökad uppgiftsskyldighet och förbättrad bokföring.

Herr talman! Det är därför mest fråga om vilka vägar som skall leda fram till det åsyftade resultatet, där man samtidigt beaktar den likhet inför lagen som borde vara eftersträvansvärd.

Sedan en tid tillbaka arbetar en utredning som har till uppgift att företaga en översyn av bokföringslagen och som med beaktande av förändringar inom näringslivet och tillkomsten av moderna redovisningsmetoder har utarbetat förslag till ändringar i gällande lagstiftning.

Motionärerna har pekat på att i denna utredning även frågan om en utvidgning av kretsen bokföringspliktiga kommer att övervägas under beaktande av bl. a. skattesynpunkterna. Av denna anledning har vi ansett det riktigt att avvakta utredningens förslag.

Utskottets majoritet har framhållit att det borde vara mycket svårt att i en författning utfärda bokföringsregler för taxeringsändamål, som tar hänsyn till

Ang. utformningen av viss lagtext

skiftande förhållanden för olika kategorier skattskyldiga.

Jag är inte heller övertygad om att det är möjligt att få in alla under ett tak men är heller inte övertygad om att utredningen kommer att lägga fram förslag till en moderniserad bokföringslag, som innebär att särskilda föreskrifter skall gälla för varje särskild yrkesgrupp. Ett sådant förfarande måste enligt mitt sätt att se komplicera hela taxeringsarbetet. Jag styrkes i min uppfattning av vad föreningen auktoriserade revisorer säger i sitt remissyttrande, där det heter: »För de bokföringsskyldiga bör det givetvis vara angeläget att alla regler som berör bokföringsskyldighet finns samlade i en författning.»

Utskottet har också uttalat att det är medvetet om att de föreslagna reglerna kan komma att ersättas helt eller delvis av liknande bestämmelser i den nya bokföringslagen.

Herr talman! Med stöd av vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till den reservation som fogats till bevillningsutskottets betänkande nr 34.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Av herr Ottossons anförande framgick att reservationerna inte har principiella betänkligheter mot anordningen med särskild bokföringsskyldighet för vissa branscher. När det gäller detaljerna tycker de dock inte att man bör gå fram på det sätt som utskottet föreslår.

Emellertid har riksdagen åtskilliga gånger begärt att vi skall få skärpta regler i fråga om taxeringarna för att åstadkomma en så rättvis beskattning som möjligt. Otvivelaktigt är det inom vissa branscher besvärligare att kontrollera inkomsten än vad det är inom andra, och det är därför propositionen har kommit till.

Det är klart att man kan hänvisa till en omarbetad bokföringslag, men vi tror inte på att man kan nå fram till ett resultat uteslutande med hjälp av

den lagen, och i varje fall till dess den föreligger är det ju angeläget ur alla synpunkter att myndigheterna får bättre hjälpmedel att genomföra en så rättvis beskattning som möjligt. Det sistnämnda är huvudmotivet för den här propositionen, och därför har utskottet tillstyrkt den.

Jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmanen yttrade, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkten 1 av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan samt därefter särskilt angående punkterna 2—4.

På gjord proposition bifölls utskottets i punkten 1 gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de rörande punkterna 2—4 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. utformningen av viss lagtext

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

I detta betänkande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 87, antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 4 § kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Reservation hade anmälts av herr Gösta Jacobsson och herr Skårman, vilka dock ej antytt sin mening.

Ang. glesbygdernas kommunikationsproblem

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Den blanka reservation som jag varit med om att avge till bevillningsutskottets betänkande nr 39 har inget med den tillstyrkta propositionens sakliga innehåll att skaffa. Där- om är jag helt ense med utskottet.

Min reservation vänder sig helt mot den både språkligt och formellt otympliga lagskrivning, som vi här går att bifalla. Mot reservationen kan naturligtvis invändas att jag bort observera utformningen tidigare och genom en motion sökt få fram en bättre lösning. Det hindrar emellertid inte att jag vill framföra en demonstration mot detta slags lagskrivning.

Vi diskuterade under dechargede- baten förra veckan en rad språkliga rät- telser som konstitutionsutskottets ena hälft funnit opåkallade och medföra onödiga ändringar och omtryck.

Vad skall man då säga om detta för- slag: »Med allmän lag förstås härvid la- gen den 24 maj 1895 (nr 36 s. 1) an- gående vad till fast egendom är att hän- föra, oaktat denna lag har upphört att gälla.»

Kunde det inte ha uttryckts lika klart men riktigare och språkligt skönare i annan form än att säga att »med all- män lag förstås lag som har upphört att gälla»? Kunde inte detta t. ex. ha ta- gits in i övergångsbestämmelserna till »Lag om vad som är fast egendom», vil- ken lag vi för några veckor sedan an- tog; då hade man över huvud taget inte behövt någon kunglig proposition nr 87.

Herr talman! Jag bara frågar!

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande be- tänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 26, i anled- ning av väckt motion angående lagligt skydd för kommunala vapen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckt motion om kontroll över rulettspelsverksam- het;

nr 36, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lotteriförordningen; och

nr 37, i anledning av väckt motion om ändring i lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. glesbygdernas kommunikationspro- blem

Föredrogos ånyo allmänna bered- ningsutskottets utlåtande nr 32, i an- ledning av väckta motioner angående glesbygdernas kommunikationsproblem och om behovet av allmänna kommu- nikationsmedel samt angående taxitra- fikens villkor och förutsättningar.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats

1) de likalydande motionerna I: 245, av herr *Isacson*, och II: 316, av herr *Petersson m. fl.*;

2) de likalydande motionerna I: 624, av herr *Bengt Gustavsson*, och II: 776, av herr *Gustafsson* i Uddevalla; samt

3) motionen II: 768, av herr *Antons- son m. fl.*

I motionerna I: 245 och II: 316 hade anhängits, att riksdagen måtte uppdraga åt Kungl. Maj:t att tillsätta en utredning med uppgift att i samråd med vederbö- rande myndigheter och enskilda orga- nisationer kartlägga och studera sär- skilt glesbygdernas kommunikations- problem och att i sinom tid avgiva ut- låtande med förslag till sådana åtgär- der, vartill undersökningen kunde giva anledning.

Utskottet hade i det nu föredragna ut- låtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 245 och II: 316, I: 624

Ang. glesbygdernas kommunikationsproblem

och II: 776 samt II: 768 icke måtte för-
anleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord i anledning av detta utlåtande, i vilket behandlas en av mig väckt motion. Utskottet hänvisar till den inom kommunikationsdepartementet pågående utredningen om dessa frågor.

Jag hoppas det skall bli möjligt att nå en lösning på dessa problem, vilka tycks bli alltmera svårbemästrade. Även glesbygderna bör få en godtagbar trafikservice. Vi vet att hela strukturomvandlingen i samhället pågår med sådan fart och på sådant sätt, att vi många gånger inte skönjer vissa negativa effekter förrän långt efteråt. Många människor blir drabbade utan att samhället i övrigt egentligen lägger märke till det.

Denna fråga har visserligen diskuterats tidigare i riksdagen. På grundval av ett beslut för några år sedan utgår statsbidrag till trafiksvaga järnvägssträckor och till andra kollektiva trafikmedel. Jag tror emellertid inte att detta i och för sig är tillräckligt för att lösa det mycket svåra problem, som jag framför allt har märkt blir besvärligare i vissa delar av Svealand och Norrland för varje år som går. Bidragen utgick i fjol med 18 öre per vagnkilometer till de bussar som trafikerade dessa sträckor, och det är ju i och för sig inte särskilt mycket. Många busslinjer har också efter hand lagts ner trots att de fått dessa bidrag.

Jag tror emellertid att vi måste göra klart för oss att det är nödvändigt att i ökad utsträckning lämna sådana här bidrag till trafikföretagen i vissa delar av den svenska glesbygden, även om det kommer att kosta rätt mycket. Jag vill säga detta mot bakgrund av de kalkyler som förts fram i annat sammanhang. Långtidsutredningen redovisar t. ex. att antalet i skogen sysselsatta kommer att minska till hälften under perioden fram till 1980. För jord-

bruket beräknas minskningen bli två tredjedelar. Den utvecklingen måste innebära mycket stora problem för näringslivet i glesbygderna. Utskottet säger att problemen kan lösas tack vare de nya storkommunerna, men så är det inte. Vi behöver bara studera kartan för stora delar av norra och mellersta Sverige för att konstatera att den aktuella storkommunreformen ingalunda löser dessa problem. Frågan måste tas upp på ett annat sätt.

I diskussionen hänvisar man ofta till de stora överföringsvinster som görs i och med att folk flyttas från skogs- och jordbruksnäringar till andra. Man redovisar det som nationalekonomiskt betydande vinster — men man tar aldrig med i kalkylerna och bilden de kostnader samhället får bland annat för att åt glesbygderna ge den trafikservice som är oundgänglig om dessa bygder på längre sikt över huvud taget skall kunna bestå. En blick på kartan är tillräcklig för att man skall finna att vi inte kan medverka till en för stark uttunning av stora glesbygdsområden. Den måste få svåra följder för enskilda och för samhället och innebära mycket stora kostnader längre fram. Det är bättre att stämma i bäcken än i ån, att sätta in åtgärder nu.

Därför vill jag uttrycka förhoppningen att den kommitté som arbetar med dessa frågor, tar upp hela problematiken mot bakgrunden av den utveckling som inte minst långtidsutredningen nu har skisserat.

Herr SÖRLIN (s):

Herr talman! Herr Isacson har framfört vissa synpunkter beträffande glesbygdens kommunikationsproblem. Utskottet har haft anledning att ta upp den problematiken i det föreliggande utlåtandet och har ägnat ett betydande intresse åt att i sin skrivning få fram synpunkter som kan främja önskemålet att våra glesbygder bevarar den trafikservice av olika slag som är önskvärd.

Men samtidigt har utskottet enhälligt kunnat stanna för en skrivning som innebär att man hänvisar till det statliga stödet för busstrafiken och vissa andra åtgärder som är på gång. Man har även uppmärksammat att den statliga skatteutjämningspolitiken, som nu trätt i kraft, på många håll har gjort det möjligt för kommunerna att stödja trafikföretagen — skolskjutsar och andra sådana transporter kan nu verkställas på ett sätt som bör göra det möjligt för yrkestrafikens folk att få en skälig bärgning.

Det skulle, herr talman, kunna vara en hel del härutöver att tillägga, men under hänvisning till utskottets enhälliga skrivning ber jag att med det sagda få hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt.

Ang. statsbidrag till folkhögskolor

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till folkhögskolor jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1966/67 beräkna dels till Bidrag till driften av folkhögskolor ett förslagsanslag av 37 085 000 kronor, dels till Bidrag till arvoden åt skolläkare vid folkhögskolor ett förslagsanslag av 49 000 kronor, dels ock till Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

I propositionen nr 42 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 11 februari 1966, föreslagit riksdagen att dels godkänna vad i statsrådsprotokollet föror-

Ang. statsbidrag till folkhögskolor
dats angående statsbidrag till folkhögskolor från och med budgetåret 1967/68, dels till Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 37 085 000 kronor, dels till Bidrag till arvoden åt skolläkare vid folkhögskolor för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 49 000 kronor, dels ock till Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

I propositionen nr 42 hade förslag framlagts om nya regler för statsbidrag till folkhögskolor att tillämpas från och med budgetåret 1967/68. Statsbidrag hade föreslagits utgå till löner m. m. till lärare och skolledare med 100 % av de faktiska kostnaderna, till löner åt viss annan personal — s. k. kringpersonal — med, beroende på skolans storlek, 50—150 % av ett indexbundet bidragsunderlag om 65 000 kronor samt till pedagogisk utrustning m. m. med 50—150 % av ett bidragsunderlag om 13 000 kronor. 1 miljon kronor hade föreslagits skola ställas till skolöverstyrelsens förfogande för anslag till skolor med särskilda behov av medel för pedagogisk utrustning m. m. Vidare hade förordats, att statsbidrag till byggnadsarbeten skulle utgå även för inventarier i elevhem och första uppsättning stadigvarande undervisningsmateriel. Slutligen hade föreslagits, att 10 miljoner kronor skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för saneringsbidrag till folkhögskolor, utgående med 2 miljoner kronor per år under fem år.

I fråga om budgetåret 1966/67 hade i propositionen bland annat föreslagits, att statsbidrag från och med detta budgetår skulle utgå till ytterligare en folkhögskola, nämligen Klarälvdalens folkhögskola.

I förevarande sammanhang hade utskottet förehåft följande motioner, nämligen

Ang. statsbidrag till folkhögskolor

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Larfors m. fl.* (I: 650) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 800), i vilka hemställdes, att riksdagen utöver i propositionen föreslaget statsbidrag till en ny folkhögskola måtte bevilja anslag till ytterligare en, nämligen Kjesäters folkhögskola, och att erforderligt anslag 175 000 kronor måtte ställas till förfogande;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Blomquist* och fröken *Stenberg* (I: 653) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh m. fl.* (II: 805), i vilka anhållits, att riksdagen måtte fastställa relationstalet för lärartäthet vid folkhögskola till 2,4 i stället för nuvarande 2,42;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman m. fl.* (I: 654) och den andra inom andra kammaren av herr *Källstad m. fl.* (II: 804), i vilka föreslagits, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 42 skulle besluta, 1) att bidraget till löner åt s. k. kringpersonal skulle utgå med 80 000 kronor för folkhögskola av normalstorlek (3 400 elevveckor) samt att bidraget skulle utgå med lägst 75 % och högst 150 % av nämnda belopp för folkhögskolor med lägre respektive högre antal elevveckor; 2) att det s. k. relationstalet för lärartilldelning skulle fastställas till 2,4; 3) att avslå förslaget om en 4-årig försöksverksamhet med ett lägre relationstal; 4) att från och med budgetåret 1966/67 utbyta 10 icke ordinarie lärartjänster vid folkhögskola mot lika många ordinarie; 5) att utöver Kungl. Maj:ts förslag om statsbidrag till Klarälvdalens folkhögskola även bevilja Kjesäters folkhögskola och ledarinstitut statsbidrag från och med budgetåret 1966/67; samt 6) att i anledning av förslagen i punkt 4 och 5 således till Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1966/67 under åttonde hu-

vudditeln anvisa ett förslagsanslag av 37 347 500 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 655) och den andra inom andra kammaren av herr *Skoglösa m. fl.* (II: 806), i vilka yrkats, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 42 skulle 1) besluta, att bidraget för sanering av folkhögskolornas ekonomi skulle utgöra 15 miljoner kronor med 3 miljoner kronor årligen under fem år; 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna anförts beträffande inackorderingspriset för elever vid folkhögskolor; 3) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna anförts beträffande veckoarbetstidens längd; 4) i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin uppfattning framföra, att statsbidraget för lärarlönekostnaderna borde grunda sig på en lärartäthet motsvarande relationstalet 2,4; 5) besluta, att jämväl Kjesäters folkhögskola skulle tillerkännas statsbidrag från och med nästa budgetår och sålunda till Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudditelns anvisa ett förslagsanslag av 37 260 000 kronor; samt 6) i övrigt beakta vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att motionerna I: 655 och II: 806, i vad de avsåge saneringsbidraget, icke måtte bifallas av riksdagen;

2. att motionerna I: 654 och II: 804, i vad de avsåge statsbidrag till löner åt s. k. kringpersonal, icke måtte bifallas av riksdagen;

3. att motionerna I: 655 och II: 806, i vad de avsåge veckoarbetstidens längd, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4. att motionerna I: 653 och II: 805, I: 654 och II: 804 samt I: 655 och II: 806, sistnämnda fyra motioner i vad de avsåge relationstalet för lärartäthet

vid folkhögskolor, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

5. att motionerna I: 655 och II: 806, i vad de avsåge inackorderingspriset för elever vid folkhögskolor, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

6. att riksdagen måtte godkänna vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 11 februari 1966 förordats angående statsbidrag till folkhögskolor från och med budgetåret 1967/68;

7. att motionerna I: 650 och II: 800, I: 654 och II: 804 samt I: 655 och II: 806, samtliga motioner i vad de avsåge statsbidrag till Kjesätters folkhögskola, icke måtte bifallas av riksdagen;

8. att motionerna I: 654 och II: 804, i vad de avsåge utbyte av tio icke-ordinarie lärartjänster mot ordinarie sådana tjänster, icke måtte bifallas av riksdagen;

9. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 650 och II: 800, I: 654 och II: 804 samt I: 655 och II: 806, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 37 085 000 kronor;

10. att riksdagen måtte till Bidrag till arvoden åt skulläkare vid folkhögskolor för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 49 000 kronor;

11. att riksdagen måtte till Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Per Jacobsson, Dahlén, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Nihlfors, Antonsson, Mattsson, Källstad* och *Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3

Ang. statsbidrag till folkhögskolor

hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 655 och II: 806, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført i fråga om veckoarbets-tidens längd;

2) av herrar *Per Jacobsson, Virgin, Dahlén, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Wallmark, Bohman, Turesson, Nihlfors, Antonsson, Mattsson, Källstad* och *Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort

dels under 4 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 653 och II: 805, I: 654 och II: 804 samt I: 655 och II: 806, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, besluta om en fyraårig försöksverksamhet, som ledde till relationstalet 2,3 för beräkning av statsbidraget till lärarlöner vid folkhögskolor;

dels ock, under förutsättning av bifall till reservationen beträffande hemställan under 4, under 6 hemställa, att riksdagen måtte — med den ändring, som föranleddes av vad reservanterna anført — godkänna vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 11 februari 1966 förordats angående statsbidrag till folkhögskolor från och med budgetåret 1967/68;

3) av herrar *Per Jacobsson, Dahlén, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Nihlfors, Antonsson, Mattsson, Källstad* och *Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort

dels under 8 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 654 och II: 804, såvitt nu vore i fråga, besluta, att från och med budgetåret 1966/67 tio icke-ordinarie lärartjänster skulle utbytas mot lika många ordinarie sådana tjänster;

dels ock, under förutsättning av bifall till reservationen beträffande hemställan under 8, under 9 hemställa, att

Ang. statsbidrag till folkhögskolor

riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 654 och II: 804 ävensom med avslag å motionerna I: 650 och II: 800 samt I: 655 och II: 806, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 37 172 000 kronor.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Folkhögskolan i vårt land kan år 1968, alltså om två år, fira sitt 100-årsjubileum. De nya reglerna till statsbidrag som föreslås i statsutskottets utlåtande nr 75 kan därför nästan betraktas som en statens jubileums-gåva till den för våra nordiska länder så unika och där mycket uppskattade skolform, som inte minst här i riksdagen har visat sig ha många vänner. De nya statsbidragsbestämmelserna kommer att väsentligen förbättra den ekonomiska situationen, som i synnerhet för 40-talet s. k. rörelseskolor ibland har varit besvärligt och som för dem känts tung, inte minst i en tid då folkhögskolans framtid varit under debatt i samband med skolväsendets utbyggnad och omstrukturering.

Antalet folkhögskolor är nu 103, och antalet elever som kan tagas emot cirka 13 000. Då är icke tillfälliga kursers deltagare medräknade. Intressant är att det under de senaste åren har tillkommit en hel del nya skolor, från år 1950 till år 1965 inte mindre än 28. En dubbling av antalet elever har skett från år 1946. Detta är alltså en mycket livskraftig skolform som sannerligen inte ligger i själåtåget.

Den stora frågan är emellertid: Hur skall framtiden gestalta sig för folkhögskolan? Det har av statsrådet Edenman tidigare framhållits »att den nödvändiga omställningen och anpassningen av folkhögskolan till fortskridande förändringar i utbildningsväsendet och till nya strömningar i människornas bildningssträvanden måste komma inifrån

folkhögskolan själv såsom uttryck för de reformsträvanden som bör hållas levande vid varje skola, med andra ord en inre förnyelse».

Det är för tidigt att med säkerhet i dag säga hur utvecklingen kommer att gestalta sig, men mycket talar för att antalet kortare kurser inom folkhögskolan kommer att öka. Kursinnehållet kan enligt folkhögskoleinspektör Gösta Vestlund i skolöverstyrelsen uppspaltas på fyra sätt: Kurser för att ge aktuell information i ämnen där snabb förändring av kunskapsstoffet sker, ledarutbildning i olika former, ungdoms-, studieleddar- och viss arbetsledarutbildning, kurser för det estetiska ämnesområdet, musik, teater, konst, konsthantverk, dans etc. samt kurser i internationella frågor.

Sannolikt komer eleverna också att vara i högre åldrar och folkhögskolorna i större utsträckning än i dag att bli centra för vuxenutbildning, vilket också antytts i yrkesskolberedningens betänkande. Än mer kommer skolan att bli plats för kulturell aktivitet och internationella arrangemang. Vi har inte råd att undvara folkhögskolan, har det sagts, och jag tror att det är sant. Jag anser också att det finns alla möjligheter att utveckla folkhögskolereformen. Men därtill behövs statsmakternas stöd. Svaret har nu kommit bl. a. i Kungl. Maj:ts proposition nr 42, och det tycker jag är ett gott svar till folkhögskolan och den tro som vi har på den.

Herr talman! Samtidigt som jag velat framföra en tillfredsställelse i stort med det förslag som nu ligger på kammarrens bord för diskussion vill jag dock anmäla några avvikande meningar, som har sin stora betydelse för folkhögskolans verksamhet.

I den första reservationen tar vi upp frågan om antalet veckotimmar, som enligt förslaget behöver begränsas till 35. Departementschefen har anmält sin avsikt att återkomma i denna fråga, men det är meningen att en bestämmelse här om skall inskrivas i folkhögskolestad-

gan. I motionerna I: 655 och II: 806 har anförts att det med hänsyn till folkhögskolans fria ställning är angeläget att skolan själv får avgöra undervisningens omfattning. Enligt nu gällande ordning finnes icke angiven maximilängd på veckoarbetstiden. Vi anser att det är väsentligt att den fria och obundna ställning som folkhögskolan av hävd har haft i det svenska skolväsendet får leva kvar. Denna frihet har i en artikel i en av dagens tidningar betecknats som folkhögskolans »Magna charta».

I de relativt få fall där antalet veckotimmar varit orormalt högt kan önskan om färre veckotimmar — kanske 35 å 40 — enligt min mening bättre tillgodoses genom ett inspektionsförfarande än genom att begränsningen av timantalet skrivs in i en skolstadga. En alltför stark begränsning av antalet timmar inom folkhögskolan kan utgöra risk för att den omfattande undervisning i praktiska och estetiska ämnen som nu bedrivs där kommer att reduceras.

Man har gjort jämförelse med förhållandena i andra skolformer — vid gymnasier och folkskolor. Men vi tycker att det inte är alldeles riktigt att göra en jämförelse mellan folkhögskolan och dessa andra skolformer, därför att förhållandena är så olika. Till en folkhögskola kommer ungdomarna en begränsad tid, och de är inställda på arbete och effektiva studier. Dessa ungdomar bor på internat och har i förhållande till andra ungdomar större tid till förfogande för studier. Det är också flera remissinstanser som har slagit ned på denna begränsning av folkhögskolans frihet i fråga om timantalet. Det finns naturligtvis skäl för en begränsning. Det kan inte vara bra om det blir för många lektioner, men vi tror inte att det är någon fara härför. Den saken kan ordnas utomordentligt bra på annat sätt, och det borde ligga i rektorernas och elevernas intresse att ha ett lagom stort antal timmar i folkhögskolan.

Jag vill på denna punkt yrka bifall till

Ang. statsbidrag till folkhögskolor

reservation 1 av herr Per Jacobsson m. fl.

I reservation 2 tar vi upp frågan om den s. k. lärartätheten i folkhögskolorna, uttryckt i ett relationstal. Detta innebär att en skola med 100 elever disponerar över i genomsnitt 242 lärartimmar per vecka för närvarande. Detta antal timmar vill nu departementschefen på förslag av utredningen sänka till 220 timmar. Man får då alltså fram relationstalet 2,2. Vi har i reservationen gått en medelväg. Vi har sagt oss att vi kan nöja oss med 2,3, inte mindre. Det kan finnas skäl som talar för en från 2,42 reducerad lärartäthet, men det finns ännu flera skäl som talar för ett högre tal. Vi menar att ett bifall till utskottsförslaget på 2,2 skulle innebära ett minskat antal lärare vid folkhögskolorna — det har nämnts en minskning med 100 — och att lärarrekryteringen till denna skolform kommer att försvåras avsevärt. Detta kan vara mycket allvarligt. En jämförelse med lärartätheten på det framtida gymnasiet som ett motiv för en sänkning anser vi också vara felaktig, eftersom man har svårt att jämföra arbetsätten i de olika skolformerna. Folkhögskolans frihet i fråga om kursuppläggning och arbetsformer har inte heller sin motsvarighet i det nya gymnasiet.

Därtill kommer att folkhögskolorna i allmänhet har en mera heterogen elevkår som kräver mera av sina lärare i fråga om uppdelning i grupper, och därigenom uppstår behov av flera lärartimmar. Internatformen kräver också en speciell insats av lärarna. Vidare är inslaget av estetiska och praktiska kurser mycket stort, och just dessa kräver fler timmar än andra. En begränsning av antalet lärartimmar, har man sagt, kan visserligen reducera lärarbehovet, men å andra sidan är det så många faktorer som talar för att folkhögskolan behöver sin lärartäthet, minst 2,3. Reservanterna från folkpartiet, högern och centerpartiet kan därför inte förorda

Ang. statsbidrag till folkhögskolor

en sådan kraftig reducering av lärartätheten som utskottet föreslår i sitt utlåtande, utan vi har velat sätta relationstalet till 2,3, med bibehållande av förslaget om fyraårig försöksverksamhet.

Herr talman! Jag ber på denna punkt att få yrka bifall till reservation nr 2.

Den sista reservationen tar upp frågan om ordinarie och icke ordinarie lärare. Det har föreslagits av skolöverstyrelsen att ett 40-tal tjänster skulle bli ordinarie mot nuvarande extraordinarie. Det ligger till så att inom folkhögskolan är det särskilt ogynnsamt, då det gäller antalet ordinarie lärare, i förhållande till andra skolformer. Under innevarande år finns det omkring 267 icke ordinarie mot 347 ordinarie. Siffrorna är kanske inte exakta, men man har sagt oss att förklaringen till att det finns så många extraordinarie just i denna skolform är de tretton filialerna, där lärarna i allmänhet är icke ordinarie. Antalet fasta tjänster är som sagt relativt litet och framför allt synnerligen ojämnt fördelat skolorna emellan. Särskilt de mindre rörelseskolorna har det besvärligt — kanske endast en ordinarie tjänst vid sidan av tre extraordinarie.

Det blir synnerligen besvärligt för de nya folkhögskolor som kommit till och som ännu inte fått statsbidrag och kanske fått klara sig med många extraordinarie lärare. De kanske får vänta ytterligare på att få tillsätta ordinarie lärare. Det kan inverka menligt på rekryteringen. Dessa skolor har många gånger fått vänta 3—4 år innan de fått sitt statsbidrag. En enda ordinarie tjänst kan för en sådan skola betyda ganska mycket.

Till sist vill jag säga några ord om en hel del motioner som tagit upp frågan om statsbidrag till Kjesäters folkhögskola. Vi har diskuterat denna fråga mycket ingående inom avdelningen och enats om en skrivning, som skulle garantera att denna sista folkhögskola som inte åtnjuter statsbidrag skulle få

det inom en snar framtid. Utskottet föresätter nämligen att Kungl. Maj:t vid sin avvägning av antalet statsunderstödda folkhögskolor från och med budgetåret 1967/68 kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på den särskilt betydelsefulla verksamhet som bedrivs vid Kjesäters folkhögskola. Vi har tytt det som ett uttryck för en enighet inom utskottet om att det nästa gång är Kjesäters tur att få statsbidrag, om möjligt redan från budgetåret 1967/68.

Med hänvisning till detta, herr talman, vill jag hemställa om bifall till de reservationer, där jag står med mitt namn.

I detta anförande instämde herr *Skärman* (fp).

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Under senare år har debatten om folkhögskolans framtid förts ganska intensivt. Orsaken till debatten har dock knappast varit någon motsättning om huruvida de riktlinjer efter vilka undervisningen bedrivs eventuellt skulle genomgå någon större förändring. Debatten har desto mera gällt huruvida den beslutade reformeringen av vårt undervisningsväsende kommer att göra folkhögskolans arbete i bildningens och utbildningens tjänst överflödigt.

Särskilt har tillkomsten av fackskolan bidragit till denna frågeställningsaktualitet. Fackskolans utbildningsinriktning kan anses vara snarlik inriktningen av den mera yrkesförberedande delen av folkhögskolans utbildning. Därför konstaterar folkhögskolornas huvudmän med stor tillfredsställelse att departementschefen inledningsvis klargör, att enligt hans mening behovet av folkhögskolans arbete kommer att bestå för avsevärd tid framöver. Utskottet delar den uppfattningen, samtidigt som det understryker att en viss återhållsamhet bör iaktas när det gäller statsbidrag till ytterligare nybildande av folkhögskolor. Jag har ingen invänd-

ning mot en sådan prognos för det framtida behovet av folkhögskolor.

När det gäller anslag till skolor som redan är i gång har vi inom utskottet den uppfattningen att skolorna inte bör få vänta alltför länge på sina statsanslag. Det har ju nästan blivit en följetong att utskottet och riksdagen varje år begär ytterligare anslag till en folkhögskola utöver vad departementschefen har medgivit, och det finns också många exempel på att riksdagen har lämnat ytterligare statsanslag till folkhögskolor.

Inom utskottet har vi, såsom herr Nyman nämnde, haft en debatt om Kjesäterskolan, men vi har blivit så till vida överens att vi har skrivit positivt att denna skola bör ha sitt statsanslag budgetåret 1967/68.

Låt mig emellertid återgå till frågan om folkhögskolans pedagogiska målsättning! Arbetet har som sagt bedrivits efter från annan undervisning fristående riktlinjer. Denna förhållandevis obundna ställning i undervisningshänseende och tyngdpunkten på medborgerlig fostran är folkhögskolans adelsmärke. Just tack vare denna frihet har folkhögskolan kunnat anpassa sin undervisning till tidens krav. Vi är säkerligen alla mycket tacksamma om vi även i fortsättningen får ha kvar denna status inom undervisningsväsendet.

Den utredning som har utgjort underlag för föreliggande proposition har varit inne bl. a. på tanken att fastställa ett högsta timantal vid folkhögskolan, nämligen 35 veckotimmar. Även om departementschefen inte nu tar ställning till ett fixerat timantal, uttrycker han ändå sin avsikt att senare i folkhögskolestadgan införa en bestämmelse i enlighet med utredningens förslag. Vi kan inte dela uppfattningen att en sådan bestämmelse är nödvändig. Enligt nuvarande ordning äger skolorna själva bestämma om undervisningstiden, och vi har i en centerpartimotion pekat på betydelsen av att denna frihet bibehållas.

Ang. statsbidrag till folkhögskolor

Vi har vidare, såsom tidigare talare också sade, i en centerparti- och folkpartireservation konstaterat att vår erfarenhet av denna ordning varit positiv. Med hänsyn just till önskvärdheten av att folkhögskolans fria ställning bibehålls bör ett högsta timantal inte fastställas i stadgan. Det finns flera argument härför.

I reservationen har vi anfört att folkhögskolorna har en omfattande undervisning i praktiska och etiska ämnen, och många gånger bedrivs dessa studier i studiegruppens fria former. Sålunda förekommer här inte samma schemabundenhet som t. ex. i läroverken. Vidare är folkhögskolorna till övervägande del internatskolor, där hänsyn även måste tas till den relativt begränsade kurstiden. Under själva kurstiden står emellertid en längre veckotid till elevernas förfogande. Dessutom utgörs eleverna av vuxen ungdom som säkerligen vill utnyttja tiden vid en skola av denna karaktär så väl som det är möjligt.

Vi menar därför att det vore olyckligt att tvinga på folkhögskolan den strikta bundenhet som ett begränsat timantal medför. Jag har nog även den uppfattningen att det måste vara i skolläringens intresse att inte göra undervisningen alltför ansträngande genom ett för stort antal undervisningstimmar.

Herr talman! Jag vill med det sagda yrka bifall till reservation 1.

Den andra punkt där enighet inte kunnat nås i utskottet gäller förslaget om nedskärning av lärartätheten vid folkhögskolorna från relationstalet 2,42 till 2,2. Detta förslag innebär en sänkning av antalet lärare med cirka 100. Förslaget baseras på antalet lärare vid gymnasierna, men vi anser att det är oriktigt att göra en sådan direkt jämförelse. Här måste man återigen ta hänsyn till folkhögskolornas särart. Visserligen innebär förslaget bara att det skall göras ett försök, men eftersom statsbidraget skall baseras på relationsstalet 2,2, kan vi utgå från att försökets utfall är klart redan från början.

Ang. statsbidrag till folkhögskolor

En viss nedgång kan måhända vara motiverad, och vi föreslår en nedgång med halva det föreslagna lärarantalet. Relationstalet bör alltså enligt reservationen vara 2,3 under försöksperioden. Även om lärarbehovet kan anses vara stort vid viss undervisning i folkhögskolan, tror vi att denna nedgång dock är möjlig.

Jag vill med dessa ord yrka bifall även till reservation nr 2.

Herr Nyman har utförligt talat för nästa reservation, som gäller ordinarie-sättning för lärare. Jag kan därför nöja mig, herr talman, med att instämma med honom.

Herr BLOMQUIST (h):

Herr talman! Först vill jag i likhet med herr Nyman ge uttryck åt glädjen över förslaget till de nya statliga bidragsbestämmelser som framlagts i propositionen och som utskottet har tillstyrkt — bestämmelser som otvivelaktigt kommer att skapa bättre villkor för folkhögskolan i vårt land. Denna studieforms värde och givna plats i Utbildningssverige tycks vi just nu vara tämligen eniga om. Jag tänker nu närmast hålla mig till de tankegångar — de båda tidigare talarna har här berört dem — som ligger bakom den till utskottets utlåtande fogade reservationen 2.

Den nya princip som propositionen bygger på när det gäller lärartätheten vid folkhögskolorna är ändamålsenlig och har också av remissinstanserna godtagits. Utredningen fann att kvoten av antalet lärartimmar per vecka och antalet elever för närvarande utgör 2,42. Detta innebär — som vi nyss har hört — att en skola med hundra elever i genomsnitt disponerar 242 lärartimmar per vecka. Nu vill alltså departementschefen liksom utskottet sänka detta relationstal till 2,2. Talet 2,42 utgör en matematisk genomsnittssiffra för nu rådande förhållanden. Enligt gällande statsbidragsbestämmelser är när det

gäller lärartätheten en kvot av 3,0 fullt möjlig, med andra ord: de mest livaktiga skolorna kommer att bli lidande, om detta nya förslag går igenom. Här kan det bli fråga om att skära ned antalet lärare med 27 procent. Medeltalet elever är nu cirka 100. Lärartillgången i dag vid en dylik skola är sådan, att lärarna ofta måste undervisa i flera ämnen som inte ingår i deras examina. Blir lärarantalet vid de små skolorna ytterligare nedskuret, kommer just denna nackdel att bli ännu mer kännbar.

Härtill kommer att en jämförelse med övriga skolformer inte är fullt adekvat. Elever som kommer till gymnasier och fackskolor söker sig dit i stort sett av samma anledning. De skall ha utbildning för fortsatta studier eller yrkesutbildning. Folkhögskoleeleverna däremot har vitt skilda målsättningar, och deras anspråk på undervisningen blir därför långt mer differentierade än i övriga skolformer. Folkhögskolan måste därför, om den skall kunna fullfölja sin uppgift, erbjuda fler valmöjligheter än övriga skolformer. Folkhögskolans elevgrupper är mer heterogent sammansatta än övriga skolformers, vilket påpekats av de tidigare talarna och även betonats av reservanterna.

Propositionens förslag medför en reducering av antalet lärartjänster vid folkhögskolorna med omkring 100. Var och en förstår hur kännbart det blir för en skolform, där antalet tjänster uppgår till omkring 900. Internatsformen kräver att lärarna är till hands även vid sidan av lektionerna. Med den föreslagna reduceringen kommer arbetsbördan på internaten att få bäras av ett färre antal lärare. Folkhögskolemiljön ger ovanliga möjligheter att påverka unga människor, och många skolor har därför tagit på sig uppgifter utöver den normala undervisningen. Ungdomar med avvikande beteenden och med svårigheter till anpassning i samhället antas som elever i förhoppning om att den fostrande samvaron med kamrater och

lärare skall kunna återinpassa dem i en normal tillvaro. Om strävan till rehabilitering skall bli framgångsrik, beror i hög grad på den tid som kan ägnas åt just dessa elever. Vid minskad lärtillgång blir möjligheterna härtill förvisso mindre.

Herr talman! Jag slutar som jag började med att uttrycka min glädje över de förbättringar som hägrar för folkhögskolan, men vill tillägga att det vore skada om dessa förbättringar skulle behöva köpas till priset av något som motverkar skolans möjligheter att fullfölja sin målsättning.

Jag yrkar alltså bifall till den med 2 betecknade reservationen av herr Per Jacobsson m. fl.

Dessutom vill jag yrka bifall till reservation 1, som jag anser hör ihop med reservation 2. Jag delar den uppfattning som herr Thorsten Larsson gjorde sig till tolk för, att det är viktigt att folkhögskolans lokala huvudmän får behålla friheten att bestämma över sin skola, något som jag tror är fundamentalt för hela denna skolform. Jag kommer också att ge min röst för reservation 3.

Till sist hälsar jag behandlingen av motionen om Kjesäters folkhögskola med tillfredsställelse, då man tydligen räknar med att denna skola får statsanslag nästa budgetår.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Det är väl ganska överflödigt att i denna debatt diskutera folkhögskolans viktiga uppgift, vilken den också kommer att fylla i framtiden. Personligen tror jag på en ljus framtid för folkhögskolan, samtidigt som jag vill ge uttryck för den tacksamhet som jag tror vi alla känner över ecklesiastikdepartementets proposition, som ger folkhögskolan betydligt större ekonomiska resurser att för framtiden fylla sin uppgift och ge sina elever en medborgerlig bildning.

Jag tror också att alla vänner av folk-

Ang. statsbidrag till folkhögskolor

högskolan ute i landet är tillfredsställda med detta förslag liksom jag tror att reservanterna, trots reservationerna, i hög grad är nöjda med behandlingen av propositionen i statsutskottet. Den grundas på folkhögskoleutredningen, där bl. a. två folkhögskolerektorer har deltagit i behandlingen.

Utredningens uppdrag har, som här tidigare också har framhållits, varit att framlägga förslag till ett nytt statsbidragssystem för folkhögskolorna. Kungl. Maj:ts förslag biträdades av utskottet på alla punkter. Det har också varit ute på remissbehandling hos olika myndigheter, vilka liksom vi är i stort sett nöjda med det förslag som utskottet nu har framlagt. Bägge kommunförbunden har sålunda tillstyrkt förslaget på alla punkter.

Med det stora intresse som finns här i riksdagen för folkhögskolan är det självklart att det har väckts åtskilliga motioner i detta ämne. Till utskottets förslag finns således fogade tre reservationer, och jag skall något beröra dessa. I reservation 1 uttrycker reservanterna visst missnöje över att den schemabundna undervisningen föreslås utgöra den högsta tillåtna arbetstiden. Reservanterna anser att det skulle inverka menligt på undervisningen i folkhögskolorna att anta den föreslagna maximeringen av undervisningstiden. Nu skall vi emellertid observera att arbetstiden i folkhögskolorna inte är helt schemalagd. Det finns mycket frivilligt arbete vid sidan om den rent schemabundna utbildningstiden. Jag tror därför att man måste komma fram till att få en högsta tillåtna arbetstid då det gäller folkhögskolorna. Eleverna är rätt hårt pressade, och de måste också ha en rätt rundligt tilltagen fritid för att kunna delta i alla de studiecirkelar som finns vid våra folkhögskolor. De måste ju också ha tid på sig att utarbeta uppsatser och föredrag som de skall hålla på skolan. Jag tror därför att man är inne på rätt väg när man föreslår en begränsning av schematiden.

Ang. statsbidrag till folkhögskolor

Vad sedan gäller lärartilldelningen finns också på den punkten en reservation. Utredningen föreslår att statsbidraget till lärarlönerna skall utgå med 100 procent — alltså en väsentlig förbättring — dock högst kostnaden för 2,2 lärartimmar per elev och vecka. Det är alltså kring detta relationstal som diskussionen rör sig.

Det nuvarande relationstalet är 2,42, och det gäller alltså en liten minskning av lärartillgången — det har nämnts 100 lärare för hela den svenska folkhögskolan. Det kan väl ändå inte vara så farligt med denna minskning, då vi vet att relationstalet redan nu vid vissa folkhögskolor är lägre än 2,2. Som herr Blomquist anförde finns det naturligtvis vissa folkhögskolor där relationsantalet nu är litet högre, men en sänkning till 2,2 innebär ju inte någon större minskning.

Departementschefen har i princip anslutit sig till detta förslag men anser sig ej böra föreslå något definitivt ställningstagande till storleken av relationstalet. Här skall bedrivas en försöksverksamhet under fyra år. Utskottet följer på denna punkt Kungl. Maj:ts förslag och understryker i sitt utlåtande: »Utskottet anser sig böra understryka två omständigheter, som framhållits i propositionen, nämligen dels att lärartätheten i folkhögskolan för närvarande inte obetydligt överstiger vad man räknat med i det nya gymnasiet, dels att en sänkning av relationstalet från nuvarande medeltal 2,42 till 2,2 torde kunna åstadkommas redan genom den föreslagna begränsningen av antalet undervisningstimmar per vecka för eleverna. Bland annat mot denna bakgrund finner utskottet departementschefens ståndpunkt innebära resultatet av en lämplig avvägning av relationstalet.»

Det är faktiskt inte så mycket som skiljer mellan reservanternas förslag och utskottsmajoritetens, då reservanternas föreslår ett relationstal på 2,3 under försökstiden och detta i realiteten innebär en minskning av lärartätheten

med fyra till fem procent. Om vi jämför folkhögskolans lärartilldelning med andra skolors kan vi nog säga att den är ganska generös.

Reservation nr 3 handlar om ämneslärare. Här har utskottet, som herr Nyman påpekade, följt Kungl. Maj:ts förslag. Skolöverstyrelsen hade föreslagit att man skulle utbyta 40 icke ordinarie lärare mot 40 ordinarie lärare, men inte ens reservanternas har velat följa skolöverstyrelsens förslag utan har nöjt sig med att föreslå att 10 icke ordinarie lärare skulle utbytas mot 10 ordinarie lärare. Därför är det faktiskt inte mycket här heller som skiljer reservanternas och utskottets förslag. Kungl. Maj:t har inte tagit upp detta till resonemang i sin proposition. Utskottet biträder även på denna punkt Kungl. Maj:ts förslag.

Det har sagts en hel del och har väckts en hel del motioner angående statsbidraget till folkhögskolorna. Nästa år står Klarälvdalens folkhögskola i tur att erhålla statsbidrag, men här finns en hel del motioner som går ut på att även Kjesäters folkhögskola skulle erhålla statsbidrag från och med nästa budgetår. Här har som tidigare framhållits utskottet blivit enigt och har skrivit mycket positivt. Skrivningen bör kunna betraktas som beställning att Kjesäters folkhögskola skall erhålla statsbidrag nästa år.

Jag har inte mycket mer att tillägga utan ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag på samtliga punkter.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag kunde inte undgå att bli en smula fundersam över herr Einar Perssons inlägg här. Han talade om den högsta tillåtna veckoarbetstiden och nämnde att man därutöver kan ha studiecirklar. Om jag är rätt underrättad går inte detta, då även dessa skall räknas in i den till 35 timmar i veckan begränsade tiden. I så fall menar vi att det föreliggande förslaget innebär ett

alltför stort ingrepp i folkhögskolornas frihet.

Jag skulle vilja ställa den frågan till herr Einar Persson: Har folkhögskolan missbrukat den frihet som den för närvarande har, eller vad är anledningen till att man här skall beskära friheten?

Herr Einar Persson ansåg att det var en bagatell att sänka relationstalet från 2,42 till 2,2, men det betyder en indragning av 100 lärartjänster av 600, och det är inte ett så litet antal enligt mitt sätt att räkna i varje fall.

Herr Einar Persson talade vidare något om fyra—fem procents lärartäthet. Det är en siffra som jag inte alls kunde förstå, men det är möjligt att det går att räkna fram något dylikt, på vilket sätt vet jag inte. Jag har i varje fall inte kunnat utläsa detta i handlingarna.

Läraryrket vid folkhögskolan är givetvis också angeläget ur den synpunkten, att det inte alltid är studievana elever som folkhögskolan tar hand om, i varje fall inte till en början när de kommer till folkhögskolan, och därför kan de behöva handledning av en lärare kanske på ett annat sätt än de får i läroverken.

Till slut vill jag säga att vi, som jag inledningsvis anförde, anser att propositionen är bra och att statsbidragsförslaget är riktigt, men vi anser också från oppositionens sida att det är beklagligt om det skall göras sådana ingrepp här som verkar frihetsberövande för folkhögskolorna.

Herr BLOMQUIST (h):

Herr talman! Jag vill anknyta till vad herr Larsson sade, nämligen att herr Persson viftar bort resonemanget om relationstalet, när han säger att det inte rör sig om någon större minskning. Jag vill bara påminna om det exempel jag nämnde förut: För en skola som i dag har ett relationstal på 3,0 skulle det innebära en minskning med 27 procent! Det är inte så litet, om man tänker igenom vad det skulle innebära att tvingas skära ner sina resurser så mycket.

Ang. statsbidrag till folkhögskolor

Herr Persson sade också — och det har jag hört förut — att lärartilldelningen vid folkhögskolorna är ganska generös i jämförelse med andra skolor. Jag tror att herr Persson gör sig skyldig till ett felslut härvidlag, vilket jag sökte visa i mitt tidigare anförande. Och varför skall det vara nödvändigt med denna jämförelse? Är man, vilket herr Persson mycket storstilat började med att säga, mån om folkhögskolan och ser en framtidssyn där folkhögskolan har en mycket viktig uppgift i vårt utbildningssamhälle, tycker jag att man skall se till att man inte från början rycker undan grunden, ty då lär man få mycket svårt att genomföra de stolta planerna.

Angående dessa framtidsplaner kan jag citera universitetskansler Rosén, som vid ett tillfälle i ett anförande sade att »folkhögskolan bör inrikta sig på att skapa kunskaps- och utbildningsvägar som t. o. m. i vissa fall kan tjäna som exempel och till efterföljd för universiteten, t. ex. i samhällslära och i etiska ämnen». Det är inget dåligt mål. Därför tycker jag nog att man bör vara litet försiktig och inte från början göra det svårt för sig att nå det målet.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Det är givet att det med hänsyn till de pedagogiska resultaten har sin stora betydelse hur många veckotimmar undervisningen omfattar. När vi har tagit upp den frågan i reservationen har det väsentligaste inte varit om det skall vara 35 timmar eller 38 timmar — vi förstår att den frågan kan lösas så småningom — utan det väsentligaste i reservationen är på den punkten, som jag ser det, att man lämnar med förtroende åt folkhögskolornas ledning att bedöma antalet timmar. Det finns ändå möjlighet för skolmyndigheterna att se till att skolorna håller sig inom ett rimligt antal veckotimmar. Jag har i mitt första anförande försökt framföra som en mycket väsentlig syn-

Ang. statsbidrag till folkhögskolor

punkt att folkhögskolan skall ha den frihet som den alltid haft.

Vad beträffar antalet ordinarie tjänster och möjligheten att framöver få tillsätta åtminstone 10 sådana tjänster kan man säga att det inte är så mycket att tala om. För lärarna inom folkhögskolan, en skolform som ter sig så diskutabel just nu men som vi ändå tror kommer att gå en ljus framtid till mötes, är det av stor psykologisk betydelse att det finns möjligheter att ett visst antal av dem kan bli ordinarie. Även om det rör sig om ett litet antal tjänster, har det sin stora betydelse, om riksdagen visar att den vill satsa på folkhögskolorna och se till att lärarna kan känna trygghet. Jag hade helst velat att det skulle tillsättas 40 ordinarie tjänster, men vi har gått in för att begära 10 i stället för att helt avslå skolöverstyrelsens förslag på den punkten.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Herr Thorsten Larsson riktade ett par frågor till mig. Han frågade först om jag ansåg att folkhögskolan hade missbrukat sin frihet. På den punkten kan jag svara nej. Det finns väl knappt någon anledning att här diskutera friheten inom folkhögskolan. Trots att man ger ett tidsbegränsat schema är väl friheten ändå kvar.

Herr Thorsten Larsson sade att det i framtiden inte finns några möjligheter att arbeta i studiecirklar. Det har jag väldigt svårt att förstå. Om eleverna frivilligt vill bilda en studiecirkel, lär de väl få göra det också i fortsättningen. De måste i så fall ha en mycket generös fritid för att kunna utarbeta sina uppsatser i olika ämnen. Detta måste de nämligen göra på fritid, vilket de tidigare har gjort, liksom även utarbetandet av föredrag. Eleverna kan naturligtvis inte göra någonting av detta under lektionstid.

Herr Thorsten Larsson undrade hur jag hade fått fram siffran 4—5 procent.

Det är alltså skillnaden mellan relationstalen 2,2 och 2,3. Räknar man noga kommer man fram till min siffra. Relationstalet för folkhögskolorna, som det har varit så mycken diskussion om, är ju, vilket framgår även av utskottets utlåtande, betydligt lägre än i våra gymnasier. Folkhögskolorna har tio elever per lärare, medan gymnasierna i regel har femton elever per lärare. Det kommer att bli en ganska generös tilldelning även i fortsättningen.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Det var ju tillfredsställande att konstatera att herr Einar Persson inte tyckte att folkhögskolan har missbrukat sin frihet, men jag har då litet svårt att förstå varför dessa inskränkningar skall göras. När en sak fungerar bra, tycker jag att det är onödigt med ändringar. Ingriper man bara för att man skall ingripa?

Sedan säger herr Einar Persson att studiecirkelarna har frihet att arbeta utan att tiden härför räknas in i veckotimmarna. Ja, om de är startade av annat bildningsförbund såsom ABF eller SLS. Jag kan emellertid starkt ifrågasätta vad detta förfarande skulle vara bra för. När det finns en utbildningsanstalt på platsen, bör väl folkhögskolan få stå för studiecirkelarna. Jag tror med andra ord att det är ganska angeläget för riksdagen att observera den inskränkning i folkhögskolornas frihet som en begränsning av veckotimmarna enligt utredningens förslag skulle innebära.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Studiecirklar har funnits vid folkhögskolorna i alla tider. Det är väl rätt så naturligt att bildningsförbunden kan starta dessa studiecirklar även om eleverna går på folkhögskola och inte, som herr Thorsten Larsson säger, tämligen onödigt när deltagarna går på en utbildningsanstalt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i *punkterna 1 och 2* hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande *punkten 3* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 75 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat;

Ang. statsbidrag till folkhögskolor
och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 50.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende *punkten 4* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 75 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 61.

Ang. statsbidrag till folkhögskolor

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Därpå bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i *punkterna 5—7* hemställt.

I vad gällde *punkten 8*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i motsvarande del.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 75 punkten 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna med 3 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 42.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i *punkterna 9—11* hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 77, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckta förslag angående riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets memorial nr 38, med föranledande av kamrarnas beslut om återremiss av utskottets betänkande nr 25 i anledning av väckta motioner rörande alkohollagstiftningen.

Vad utskottet i detta memorial hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utvidgad tillämpning av lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. och av lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av väckta motioner angående vårdbidragen till handikappade barn, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckt motion angående utformningen av den s. k. frivården, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr TALMANNEN yttrade:

Enär bankoutskottets utlåtande om den ekonomiska politiken m. m. inte torde komma att behandlas vid fredagens plenum — i likhet med vad avsikten är i andra kammaren — torde plenum på fredagen kunna avslutas omkring kl. 16.30.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om förklaring enligt artikel 46 i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk tillämpning av bestämmelser om privilegier och immunitet för organisationen för europeisk rymdforskning; samt

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse mellan svenska regeringen och polska regeringen om reglering av vissa ekonomiska intressen avseende svensk fast egendom i Polen.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 161, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

Anmälades och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 163, till Konungen i anledning av väckta motioner om flygutbildningen m. m.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 165, i anledning av väckt motion om kontroll över rulettspelverksamhet;

nr 166, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lotteriförordningen; och

nr 167, i anledning av väckt motion

om ändring i lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för

budgetåret 1965/66 i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett internationellt institut för freds- och konfliktforskning i Sverige jämte i ämnet väckta motioner;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisation av en för krigsmakten gemensam intendenturkår m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reformerad organisation av skolledningen i grundskolan m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1966/67 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i statens pensionslöneförordning, m. m.; samt

nr 93, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1966/67 till Socialhögskolorna: Avlöningar;

bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § förordningen den 3 juni 1960 (nr 258) om utjämningskatt å vissa varor jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 25, i anledning av motioner angående den ekonomiska politiken, m. m.; samt

nr 26, angående bemyndigande för bankoutskottet att utse företrädare för arbetsgivarparten i tjänstenämnd för riksdagen och dess verk;

första lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner angående dels viss ändring av bestämmelserna om ersättning åt oskyldigt häktade eller dömda m. fl., dels ock det allmännas skadeståndsansvar inom ofentligrättslig verksamhet;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § 1 mom. förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillstånd för brukande av svävare jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) jämte i ämnet väckta motioner; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av väckta motioner om utbildning av dagbarnsvårdare;

nr 34, i anledning av väckta motioner angående huvudmannskapet för åldersvården och om samordning mellan landstingens sjukvårdande verksamhet och den primärkommunala åldersvården;

nr 36, i anledning av väckta motioner angående familjevård; samt

nr 37, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot narkotikamissbruk.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.58.

In fidem

Fritz af Petersens